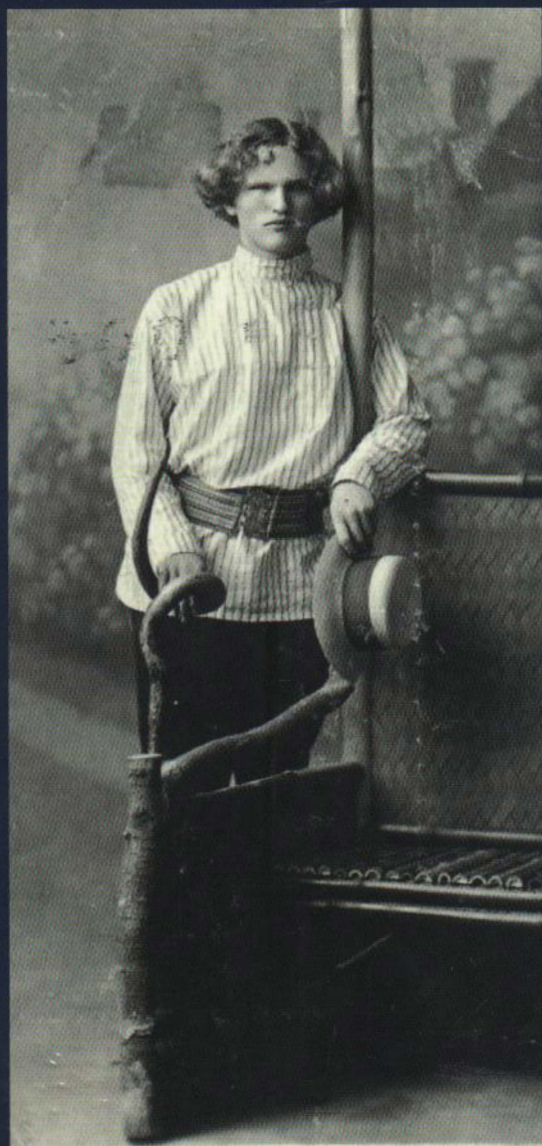

Vivis・Vojaĝis・Verkis

— 生きた・旅した・書いた

Esearo omaĝe al Vasilij Eroŝenko, 1890-1952

エロシェンコ生誕125周年記念文集

La Komitato por Celebri la 125-jaran Jubileon de Eroŝenko

エロシェンコ生誕125周年記念事業実行委員会

Enhavo / 目次

Antaŭparolo / 前書き	2
-------------------------	---

(parto en Esperanto / エスペラント部門)

◆ Studoj en Esperanto

Pri la ekspozicio de la Eroŝenko-Domo-Muzeo en Obuhovka	
--- Novikova Tatiana (tradukita esperanten)	3
Vasilij Eroŝenko kaj Esperanto --- Anatolij Masenko	16
Edukista Dimensio de Eroŝenko --- TANABE Kunio	24

◆ Eseoj en Esperanto

Esperanto kiel "Universitato" por Eroŝenko --- SASAKI Teruhiro	28
La akrvida blindula poeto --- SHI Chengtai	33
Rakontoj de Velkinta Folio --- AOYAMA Tooru	36
"Nom' de l'fajr' – estas am' al liber'": por 125-jariĝo de la	
naskiĝo de Vasilij Eroŝenko --- Julia Patlan' (tradukita esperanten)	39

◆ Verko de Eroŝenko

Paskotago	44
-----------------	----

◆ Informoj pri Eroŝenko

Kronologiaj notoj pri Eroŝenko	47
--------------------------------------	----

(parto ekspozicia / 展示部門)

Poemo "Homarano" --- ties komenco en 46 lingvoj	
エスペラント原作詩「わたしは心に」冒頭の46言語訳	49

(parto en la japana / 日本語部門)

◆ 日本語論文

鳥居篤治郎・伊都夫妻が託した『点字日記』	
ーエロシエンコに関するもう一つの記録ー --- 岸 博実	53
エロシエンコと東京盲学校 --- 井崎倫子	63

◆ 日本語エッセー

エロシエンコと二人の日本の友人 --- 引田秋生	77
拝啓エロシエンコ様 --- 林 幸子	81
父高杉一郎のこと --- 田中泰子	86

◆ エロシエンコ作品

復活祭の日	91
-------------	----

◆ 日本語資料

エロシエンコ年譜	94
エロシエンコ作品一覧 / Verklisto de Eroŝenko (kun Esperanta klarigo)	96

後書き / Postparolo	99
------------------------	----

ANTAŬPAROLO

SIBAYAMA Zyun'iti, la redaktoro de la Esearo
septembro, 2015

La nomo de Vasilij EROŜENKO, naskita antaŭ 125 jaroj, estas hodiaŭ ne multe konata eĉ inter esperantistoj, blinduloj aŭ fabelistoj, al kiuj apartenis tiu ĉi persono. Tion bedaŭrante, grupo da esperantistoj kaj blindul-edukistoj fondis la Komitaton por Celebri la 125-jaran Jubileon de Eroŝenko, kaj planis diversajn aferojn por reaprezi tiun ĉi karan kaj unikan personon. La plano inkluzivas jenajn agadojn.

1. kunsidoj memore al li en Esperantaj kongresoj aŭ kunvenoj
2. produktado kaj vendado de insigno, kun desegnita vizaĝo de Eroŝenko
3. tradukado esperanten de liaj fabeloj el la japana, ankoraŭ ne esperantigitaj. Ni intencas publikigi ilin eventuale en retejo en baldaŭa estonteco.
4. kompilo de studoj kaj eseoj pri li
5. prelego de prof. HUZII Syozo (FUJII Shozo) pri "Eroŝenko kaj Lusin" okaze de la 102-a Japana Esperanto-Kongreso en Sendai, oktobre 2015.
6. ekspozicio en "*Sight World*" (Vido-mondo), por ne-vidantoj kaj ties subtenantoj, novembro 2015, en Tokio,
7. festeno memore al li en la Restoracio de Nakamura-ya, decembre 2015. En tiu restoracio Eroŝenko loĝis en la dua restado en Japanio.

Kaj la libro kiun vi enmanigas estas la frukto de la 3-a punkto. Por tio ni alvokis al la internacia esperantista kaj blindul-edukista mondo, kaj ni elektis 12 verkojn, el 20 verkoj alvenintaj.

Ni ĉefe elektis verkojn unuafoje aperontaj en tiu ĉi broŝuro. Fakte enestas verkoj jam aperintaj aliloke, sed ili en Esperantlingva ne-brajla formo aperas premiere ĉi tie. Mi dankas al ĉiuj kontribuintoj, eĉ se ties verko ne povis aperi ĉi tie.

Al tio ni aldonis verkon de Eroŝenko mem en 1916, preskaŭ virga verko, apenaŭ konata. Kaj aperas kelkaj informoj pri li. Cetere, la titolo de tiu ĉi libro estis prenita de la skribo de la surmonumenta tabuleto por li, originale en la rusa lingvo.

Cetere, ni povis aldoni nekonatajn fotojn; pri la gepatroj de Vasilij Eroŝenko kaj li inter blindulaj ŝakistoj en 1938. Pro tio ni dankas Julia Patlan'. Ni aldonis informojn biografiajn kaj bibliografiajn, kaj lastamamente ekspozician paĝon.

Por nia agado ni ricevis de Kansaja Ligo de Esperanto-Grupoj (KLEG), stipendion okaze de la 63-a Kongreso de Esperantistoj en Kansajo junio 2015.

La eldonadon de tiu ĉi broŝuro kaj ties distribuadon al esperantistoj kaj blindulleernejoj financis la Bonfara Fonduso Taĉikaŭa de la LIONS-klubo de Nihonbasi, Tokio.

Ni dankas ilin por la subteno, kaj ankaŭ al multaj, kiuj aliĝis kaj kontribuis aŭ finance aŭ labore al la Komitato.

Pri la ekspozicio de la Eroŝenko-Domo-Muzeo en Obuĥovka

S-ino Novikova Tatiana,
estrino de la Domo-Muzeo de Vasilij Eroŝenko (u. Starij Oskol, Rusio)

Enkonduko

La artikolo estas adaptita kaj tradukita en Esperanto teksto de ordinara ekskurso de nuna estrino de la Eroŝenko-Domo-Muzeo en lia naskiĝloko, Belgoroda regiono, Rusio.

La Eroŝenko-Domo-Muzeo estis malfermita en 1990 okaze de la 100-jariĝo de la verkisto. En Rusio la Muzeo estas sola kaj unika ŝtata muzeo, kiu rilatas al Esperanto kaj fama esperantisto Vasilij Eroŝenko, kaj jam funkcias dum 25 jaroj. En la muzeo estas kvar ĉambroj – la ekspoziciaj haloj. Oni rekonstruis internan aspekton de la mezriĉa vilaĝano laŭ fino de la 19-a kaj komenco de la 20-a jarcento, kelkaj el mebloj apartenis al Eroŝenko-familio. Inter la eksponaĵoj, rakontantaj pri la agado de la verkisto, estas fotoj de Eroŝenko en eksterlandoj, objektoj por instruadi al blinduloj. En la ekspozicio oni povas vidi kelkajn el liaj libroj diverslingve.

En tiu ĉi artikolo, laŭirante la muzeajn ĉambrojn, la aŭtoro priskribas la vivon de Eroŝenko de la naskiĝo ĝis la morto.

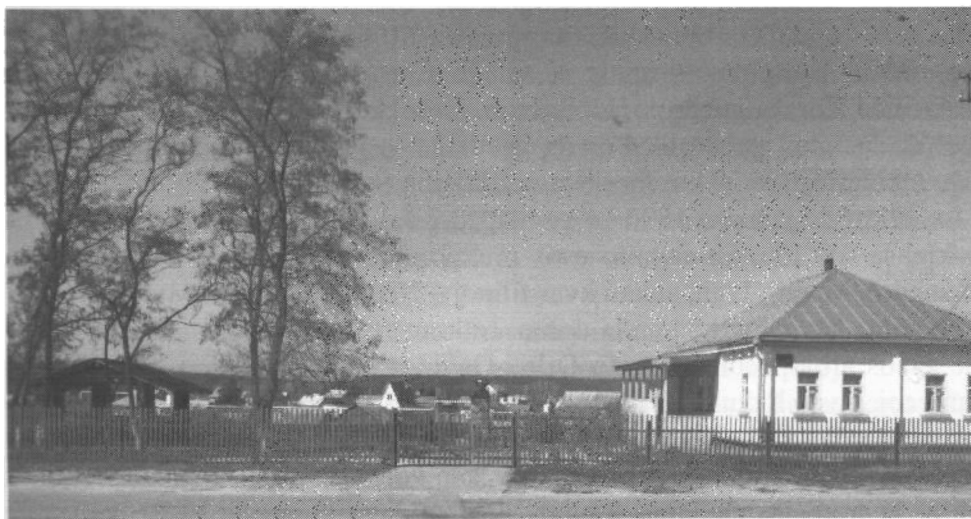

foto: la domo-muzeo エロシェンコ記念博物館 (1990 年開館)

1. Pri la Domo-Muzeo

La Eroŝenko-Domo-Muzeo estis malfermita en 1990 okaze de la 100-jariĝo de la verkisto Eroŝenko. La Domo-Muzeo enhavas terspacon je 2,4 hektaroj, en ĝia centro estas rekonstruita la domo de Eroŝenko-familio. Tiam helpis dum la rekonstruo de la

estonta muzeo la kuzinoj de Vasilij Eroŝenko: Nina Eroŝenko, Natalia Sidorenko kaj Lidia Baulina.

Okaze de la 120-jariĝo de naskiĝo de la verkisto la 12-an de januaro 2010 antaŭ la Domo-Muzeo estis starigita monumento. Ĝi estas frukto de la Staro-Oskola skulptisto Vasilij Kolesnikov.

Vasilij Eroŝenko (12.jan.1890 – 23.dec.1952) – la verkisto, vojaĝinto, pedagogo, esperantisto, muzikisto travivis vivon interesan, plenan da danĝeroj kaj aventuroj. Surmonumenta tabuleto enhavas ruse vortojn de Eroŝenko: “Vivis, vojaĝis, verkis...” La vivo de Eroŝenko estas la plej eminenta etalono ne nur por la blindularo.

En la muzeo estas kvar ĉambroj – la ekspoziciaj haloj kun ĝenerala areo de 64 kvadrataj metroj. Oni rekonstruis internan aspekton de la mezriĉa vilaĝano laŭ fino de la 19-a kaj komenco de la 20-a jarcento: objektoj de la meblaro, ĉiutaga vivo, kelkaj el ili apartenis al Eroŝenko-familio. Inter la eksponaĵoj, rakontantaj la agadon de la verkisto, estas fotoj de Eroŝenko en eksterlandoj, objektoj por instruadi al blinduloj. En ekspozicio ĉi tie oni povas vidi kelkajn el liaj libroj diverslingvaj.

En komenco de la ekspozicio situas busto de Vasilij Eroŝenko kiel faritaĵo de ukraina skulptisto-esperantisto Nikolao Blaĵkov. Apudas portreto de Eroŝenko farita de amatora pentristo, korespondanto de regiona radio M. Kuprejev. Oni spektas Eroŝenkon en frambkolora rusa tradicia ĉemizo, kun ĉetalia ŝtofa zono je fono de la vilaĝa vasteco.

2. Halo N1. “Infaneco de Vasilij Eroŝenko”

La gepatroj de Vasilij naskiĝis samjare en 1866. Ili naskiĝis en diversaj lokoj. La patro, Jakov Eroŝenko, originis el vilaĝo Ĉernjanka de Novo-Oskola *uezd* (t.e. distrikto) de Kurska gubernio. La patrino, Evdokia Semikina, naskiĝis en urbo Starij Oskol de la sama gubernio. Post la geedziĝo la paro elektis lokon por la vivo en vilaĝo Obuĥovka, je 20 km for de la uezda urbo Starij Oskol.

La 12-an de januaro 1890 ĉe gevilaĝanoj Jakov kaj Evdokia Eroŝenko naskiĝis jam kiel la tria ido. La familio estis multnombra: travivis kaj maturiĝis tri filoj – Aleksandro, Vasilij, Ivan, ankaŭ kvar filinoj – Neonila, Pelagia, Maria, Nina.

La patro havis butikon en la domo. Li komercadis, interalie per la arbaro. Jakov unue aĉetis arbarpecon de grafo Orlov-Davidov, al kiu apartenis la apudaj ter- kaj arbarpecoj, poste li dungis hakistojn por prilabori la trunkojn por vendi. El la eventoj estas memorfiksita incendio en 1920, forbruliginta la domon. Dum la incendio Jakov savante la havaĵon brulvundis brakojn kaj kolon kaj aspektis tuj mortonta. Sed dank'al la tradicia medicino travivis post 40-taga kuracado en teretaĝo. Poste la domon oni rekonstruis, sed nun sen la butiko. La Muzeo estas ĝusta kopio de la dua domo.

La patrino mastrumadis en la domo. En la hejmo ĉiam estis bakitaĵoj per kiuj oni regalis najbarajn infanojn. La tuta familio estis amikema kaj laborema. La trajtojn Vasilij Eroŝenko demonstris dum tuta sia vivo. Lia ĉefa devizo estis: “Necesas

konstante memklerigadi, laboradi, nur tiam vi estos feliĉa mem, ankaŭ la lando". La gepatroj monon ne akumulis kaj intencis doni al la infanoj kleron.

Oni rememoris, ke dum aŭtunaj kaj vintraj vesperoj, kiam la vilaĝanoj venis el la preĝejo en mallumo, en la najbara domo de Eroŝenko oni starigis ĉe la fenestroj kerosenaj lampoj, por la komforto de la homoj ekstere.

Estante kvarjara Vasilij malsanis je morbito. La malsano progresis komplike. La onklino de Vasilij portis lin al preĝejo, kiu situas kontraŭ la domo. Dum la vizito de la preĝejo Vasilij malvarmumis kaj pro tio blindiĝis pro malfacilaĵo de la malsano.

Post multe da jaroj Eroŝenko rakontis al siaj japanaj amikoj, ke blindiĝinte li iĝis malfacila infano: dum tutaj tagoj li sidis en malluma angulo, kvazaŭ kaptita lupido, atakis kontraŭ ajna vorto kaj ploradis. La patrino prenis lin je la brako kaj akompanis straten. Vasilij puŝiĝis kontraŭ io, falis kaj refoje kaŝis sin en la angulo. Nun, legante rakonton de Eroŝenko verkitan post multaj jaroj pri la blinda knabo, oni povas imagi kiel tio okazis. En la hejmo li puŝiĝis kontraŭ sojla ŝtupo, fajrostango, skabeloj. Irante al kuirejo por varmiĝi li brulvundis manojn, la tekruĉo ŝprucis lin per brulakvo, ankaŭ forko pikis fingrojn. En la apuddoma korto lin atendis danĝeroj – la ŝtonoj kaj kavoj. Unue Vasilij ĉion timis, sed venkis sin mem kaj faris sian unuan paŝon el la mallumo.

En sia verko li poste prezentis: *"Mi estas blinda, mi blindiĝis kiam mi estis kvar-aĝa. Kun larvoj kaj plendoj mi forlasis la regnon de l' belaj koloroj de l' brila sunlumo. Ĉu tio ĉi estis por bono aŭ malbono, mi ankoraŭ ne scias. La nokto daŭras longe kaj daŭros dum mi spiras. Sed, ĉu mi malbenas ĝin? Ne, certe ne. La fama blinda aŭtoro S-ro Hawkes en sia "The Hitting of the Dark Trail" diras: "La suno en tagmezo montris al mi la mondon kaj ĉiujn ĝiajn mirindaĵojn, sed la nokto montris al mi la universon, la sennombrajn stelojn kaj senliman spacon, la vastecon kaj mirindecon de la tuta vivo; la perfekta tago montris al mi nur la homan mondon, sed la nokto montris al mi la Dian universon. Kvankam la nokto alportis al mi doloron, tre ofte malkuraĝigon, tamen en ĝi mi aŭdis la stelojn kantantajn kune, kaj lernis scii la naturon kaj tra la naturo vidi la Dion de la naturo"* ("Unu paĝeto en mia lerneja vivo").

Kaj efektive Eroŝenko ellernis ĉion: kun aliaj infanoj li vizitis arbaron, eĉ unu fojn ne perdiĝinte, plej bone ol ĉiuj li naĝis en rivero kaj kaptis kankrojn.

La Eroŝenko-familio amikis kun familio de Soldatov. Rememoras Taisia Naŭmenko, filino de vilaĝa meblisto Petro Soldatov: "Nia familio estis malriĉa. Jakov Eroŝenko ofte helpis nin. Malavare pagis al la patro pro la manfaritaj meblaĵoj".

En la ekspozicio estas meblaro farita per la manoj de Petro Soldatov: la librobretoj, kuirĉambra bretaro kaj meblaro, produktitaj en la 20-aj jaroj de la 20-a jarcento. Estas deponata originala manĝotablo, kies tabloplato post faldoj triobliĝas, farita speciale por la tuta granda Eroŝenko-familio.

En la gasteĉambro, kiel oni nomis la unuan ĉambron en la Eroŝenko-domo,

situas ligna kanapo kun eltranĉita dorsapogilo, kuirĉambra bretaro por festa vazaro, seĝoj, spegulo. La granda spegulo ornamita per bela eltranĉita kadro informas pri tio, ke Eroŝenko-familio efektive estis riĉa.

Bedaŭrinde, la najbara Petra-Paŭla preĝejo forbrulis en 1946. Ĝi estos rekonstruota, sed nun sur la loko estas memorŝtono. En la ekspozicio videblas la maketo kaj foto de la preĝejo, ankaŭ ikonoj, donacitaj por la muzeo de la vilaĝanoj. Iu ikono estas originala pro la palpebleco de Tiĥvina Dipatrino. Por la Eroŝenko-Muzeo la ikonon donacis Staro-Oskola Blindul-Asocio.

Iniciatinto de la blindulejo estis Vasilij Eroŝenko mem. La Staro-Oskola filio de Tutrusia Blindul-Asocio estis fondita en 1951. La unua persona listo enhavis 17 homojn. Por hodiaŭ (2015) la societo enhavas 416 personojn.

La popola saĝo instruas: “Ne tiu blindas, kiu ne vidas, sed tiu, kies cerbo ŝlimas”. En apuda urbo estas Staro-Oskola filio de regiona speciala por blindularo Eroŝenko-biblioteko: brajla literaturo, sonlibraro. Oni povas elekti librojn por ajna gusto. Moskva sonregistrejo “LOGOS” ekde 2010 produktas librojn memorkarte. Dank’al tio vizitanto en la biblioteko povas enŝuti al sia memorkarto ajnan libron.

Membroj de la Staro-Oskola Blindul-Asocio estas oftaj gastoj de Eroŝenko-muzeo, renkontoj, vesperoj dediĉitaj al tagoj de la Blanka Promenbastono, al Internacia Tago de invalidoj, al memoro de Eroŝenko-tagoj.

3. Halo N2. Moskva lernejo por blinduloj kaj eksterlandaj vojaĝoj.

Vasilij Eroŝenko preskaŭ ĉiam vojaĝis sen konstanta akompananto. Li piedpaŝis multajn kilometrojn kaj emis ripeti, ke la vojaĝado estas vivo. Dum sia vivo Eroŝenko ekposedis kelkajn lingvojn; Eroŝenko instruis lingvojn rusan, anglan, turkmenan, Esperantan k.c. Li ludis violonon, gitaron, balalajkon. Li laboris kiel masaĝisto, dum multaj jaroj direktoris en blindulara lernejo por infanoj. En la ekspozicio estas palpebla monda mapo produktita speciale por blinduloj.

En la Statuto de Moskva societo de la prizorgo, eduko kaj klero por blindaj infanoj fine de 19-a jarcento estas vortoj: *“La ĉefa celo de la klerig-edukejo por blindaj infanoj estas pretigi la blindulojn al memstara vivo kiel utilajn por si mem ankaŭ por ceteruloj laborantojn, sufiĉe maturajn je fizika, morala kaj intelekta statoj”*.

Fratino de Vasilij, Maria, rememoris ke la grafo Orlov-Davidov, vidinte blindan knabon, helpis al la patro loki Vasilij-on al la Moskva klerig-edukejo. En julio de 1899 la patrino veturigis blindan filon al Moskvo de la loka fervojstacio Golofejevka per trajno. Vasilij tiam estis 9-jara.

En la lernejo oni instruis al blindaj infanoj legi kaj skribi brajle, aritmetikon, geografion, historion, natursciencojn kaj Leĝon Dian. Ekde la unua tago la infanoj parkeris versojn. Edukatoj surfadenigis vitrajn bidojn, plektis kolorajn paperojn kaj plenumis ekzercojn por fingraj sensoj. En pliaĝa grupo de la lernejo al infanoj instruis metiojn: plekti korbojn, pajlajn skriptapiŝetojn, tapiŝojn, sidplatojn por seĝoj. En la lernejo estis kant- kaj muzik-lecionoj. Vasilij ekposedis ludi violonon,

gitaron, kantis en la lerneja koruso.

Post multaj jaroj Eroŝenko verkis tekston “Unu paĝeto en mia lerneja vivo”. La literatura verko estas simbola, sed ne ĝusta memoraĵo. Finlerninto de la lernejo Mikaelo Kislov rememoras: *“En la lernejo oni batis neniun. Sed punoj estis seriozaj kaj humiligaj. Ekzemple, stari tra la tuta nokto kiel fosto en kancelario, oni senigis tagmanĝaĵon, aparte dimanĉan kukon. La infanoj amis vespere aŭskulti belliteraturaĵojn legataj de la edukistoj. Eroŝenko lernis ĉion sukcese: li havis perfektan memorkapablon”*. Kislov daŭrigas: *«Li famiĝis en la lernejo kiel “verkisto”... Eĉ ni, la lernantoj, kiuj venis post lia foriro, aŭdis de pliaĝuloj pri lia talento elpensi longajn fabelojn...»*.

La lernejon Vasilij finis en 1908. La kuratoroj helpis al sia finlerninto trovi laboron kaj loĝejon. Eroŝenko spertis konkurson por labori en blindulara orkestro kiel la dua violonisto.

El la libro de Viktor Perŝin, lerninto de Eroŝenko en la Moskva lernejo dum 1946-1948: *“La 15-an de majo 1908 post elirekzameno Vasilij Eroŝenko forlasis la lernejon kaj komencis memstaran vivon. La Moskva klerig-edukejo donis al li metiojn de broŝisto kaj korboplektisto, ankaŭ profesian bazon de muzikisto-violonisto kaj eternan malamon al ĉio ŝtata. Kiel finlerninto oni trovis por li ĉipan ĉambreton kaj lokon de dua violonisto en la moskva blindula orkestro”*.

En 1911 Vasilij kun la kolektivo turneas tra Kaŭkazio. Post la turneo Eroŝenko veturis por ferii al Obuĥovka. Li alportis du kandelingojn el maraj konkaĵoj, ankaŭ bonodorajn pirojn donace al siaj parencoj. Post la feritagoj Vasilij revenis Moskvon.

Iam Eroŝenko konatiĝis kun Anna Ŝarapova, la instruistino de angla lingvo. Tiutempe en Moskvo ŝi instruis Esperanton. Ŝarapova tradukis al Esperanto verkojn de Lev Tolstoj, M. Lermontov k.c. Ŝarapova estis sekretario en Internacia Unio de Esperantistoj-vegetaranoj. Lev Tolstoj estis la unua honora prezidanto de la Unio.

Anna Ŝarapova konsilis al Eroŝenko unue ellerni Esperanton kaj post tio daŭrigi studon en Anglio. En Norvudo (*Norwood*), apud Londono, funkciis Reĝa Kolegio por blindularo (*Royal Normal College for the Blind*), en kiu oni povus ricevi muzikan kleron. Eroŝenko vizitas E-kurson kaj lernas la anglan laŭ angla-rusa vortaro. Ŝarapova helpas al Eroŝenko por vojaĝo. Por tio ŝi verkis petskribojn al esperantistoj en Varsovio, Berlino, Kolonjo, Kalezo pri helpo dum la vojaĝo al rusa blinda esperantisto.

En februaro de 1912 la junulo veturis renkonte al granda mondo. Eroŝenko estis helpenda, kaj pro tio esperantistoj patronis dum lia vojaĝo laŭ la itinero. Por rekono sur la vesto de Eroŝenko estis verda kvinpinta steleto – la simbolo de esperantistoj. Kiam estis bezono ŝanĝi trajnon, li elvagoniĝinte staris sur perono, al li venis nekontaj amikemaj personoj. La renkonto kun ili estis anticipe preparita. Ili konversaciis kaj akompanis lin.

En Londono Eroŝenkon renkontis geedzoj Blaise, kiuj prezentis al li loĝejon en sia vegetaranejo, ankaŭ instruiston de angla lingvo, posedantan brajlan skribon – s-ron Phillimore. Baldaŭ Eroŝenko estis prezentita al gelordoj Campbell, kiuj estris

la Reĝan Kolegion en Norvudo. Eroŝenko estis akceptita al la Kolegio por du monatoj. En Anglio Eroŝenko vizitis fondinton kaj teoriulon de rusa anarĥismo Petro Kropotkin. Post ok monatoj Eroŝenko revenis Moskvon kaj rekomencis labori en la orkestro. Informo pri la vojaĝo de la rusa blindulo aperis en gazetoj rusaj “Blindulo”, “Ĉirkaŭ la Mondo”, “La Ondo de Esperanto” k.c.

William Merrick rakontis al Eroŝenko pri tio, ke en Japanio ĝis nun funkcias antikva instrusistemo kaj helpo al blindularo. Eroŝenko komencis studi la japanan jam en Moskvo ĉe iu japano. La vojaĝo al Japanio realiĝis nur en 1914. La 27-an de aprilo Eroŝenko venas Tokion. Por la vojaĝo la moskvaj esperantistoj donis al Eroŝenko monon kaj rekomendan leteron por estro de la Centra Meteologia Observatorio en Tokio, vic-prezidanto de Japana Esperantista Asocio s-ro Nakamura Kijoo. La unuan periodon Eroŝenko loĝas ĉe la estro, studas la japanan lingvon kaj kutimaron de japanoj. Laŭ la rekomendo de Nakamura Kijoo Eroŝenkon akceptas en lernejon, en kia oni instruas la blindulojn al masaĝarto. Eroŝenko loĝas ĉe la lernejo. Post reveno el vojaĝoj al Birmo kaj Hindio en 1919 Eroŝenko loĝas ĉe kafejo “Nakamuraja”. La kafejmastrino Soma Kokko lernis la rusan kaj helpis al Eroŝenko ekposedi la japanan lingvon.

Konserviĝis rememoroj de japanaj amikoj de Eroŝenko, ke la verkisto kaptis atenton per sia alta staturo, per helaj densaj bukloj ĝis la ŝultroj, poste lia blindeco, kiaj elvokis intereson al la ruso en Japanio. Ne estas mirinde, ke en la 1920 du konataj japanaj pentristoj – Nakamura Tsune (1887-1924) kaj Tsuruta Gorō (1890-1969) samtempe faris portretojn de Eroŝenko laŭ eŭropa maniero de la pentroarto – olepentraĵoj sur ŝtofo.

La laboro estis farita en laborĉambro de Nakamura. La nuntempa japana esploristino pri la vivo de la pentristo eĉ rearanĝis laŭ la malnovaj fotoj kaj portretoj de Eroŝenko la meblan situon en la laborĉambro kaj lokojn de kiuj la majstro faris la konatajn portretojn. Ekzemple la frukto de la pentristo “Portreto de sinjoro Eroŝenko”^(*) gajnis mencion en la Dua Imperiestra ekspozicio de la artoj: *“la plej bona olepentraĵo, farita far’de japano, de tiam, kiam la okcidenta skolo de la pentroarto disvastiĝis en Japanio”*. Nuntempe la portreto estas ekspoziciata en ekspozicio de la Ŝtata Muzeo de Moderna Arto en Tokio kaj estas kiel ĝia vizitkarto.

La portreto “Blindulo Eroŝenko” farita de Tsuruta situas en la kafejo “Nakamuraja”, ankaŭ sur honora loko kaj atestas pri historio de la firmao, kia celebris en 2009 sian centjariĝon.

Baldaŭ la rusa esperantisto konatiĝis kun dramisto Akita Tokuzo (pseŭdonome Akita-Ujaku), ĝejurnalistoj Kamitika Itiko kaj Fukuoka Sejiti, kun la estonta fama rusologo Katagami Noboru. Eroŝenko havis intereson pri originala kulturo de Japanio riĉa je antikvaj tradicioj, pri japana literaturo. En komenco de 1916 en japanaj gazetoj aperis liaj verkoj, kiujn li diktis al siaj amikoj, kiuj tradukis ilin. Temas pri “Rakonto de papera lanterno” kaj filozofia parabolo “Pluvas”.

Por junularo de Tokia blindulara lernejo Eroŝenko iniciatis E-kurson per kio li ricevas vivpanon. Printempe 1916 Eroŝenko vizitis insulon Hokajdo, prelegis en

renkonto de esperantistoj en urbo Jokohama.

Julie 1916 Eroŝenko perŝipe venas Bangkokon, la ĉefurbon de Tajlando. El leteroj al japanaj amikoj estas sciataj kelkaj detaloj de lia restado en la lando. En letero al Torii Tokujiro (1894-1970) Eroŝenko skribas, veninte Bangkokon li komencis klopodi pri fondo de la lernejo por blindularo. Ĝuste kun la celo li venis ĉi landon. Sed por fondi la lernejon estas bezonataj financoj, sed ili mankas. Atinginte nenion Eroŝenko veturas al Birmo, tiutempe la britlanda kolonio.

En mezo de januaro 1917 Eroŝenko venas al Moulmejno, la duan urbon en Birmo post Ranguno. Jen estas vortoj de Eroŝenko pri Birmo en ruslingva skizo “Blinduloj de Okcidento kaj Oriento”: *“En la lando de rubenoj kaj safiroj, de kokospalmoj kaj tamarindoj, papajoj kaj bananoj, mangoj kaj ananasoj dum la tuta jaro floras odoraj floroj kaj tintas milionoj da arĝentaj sonoriletoj de sennombraj pagodoj, dismetitaj tra la tuta lando”*. En Moulmejno al Eroŝenko oni proponis estri la lernejon por blindaj infanoj. Eroŝenko esploras folkloron kaj popolan fabelaron de Birmo. Poste aperos lia verko “Birma legendo”, unue aperinta en japana gazeto en 1920.

En 1917 Eroŝenkon atingas informo pri revolucio okazinta en Rusio. Li estas maltrankvila pri siaj parencoj kaj decidis reveni al patrolando. La plej proksima vojo al Rusio estis tra Hindio. La 17-an de novembro 1917 li venas Kalkuton. En marto de 1918 li revenas al Moulmejno. Laborinte kiel instruisto ne pli ol dum ses monatoj Eroŝenko revenas Kalkuton kun intenco forveturi al Japanio. Fuginte el hotelo kaj eskapinte hejman kontrolon Eroŝenko vagadas tra Hindio. Li esploras riĉan kulturon de la lando. Liaj konoj poste iĝos kiel fundamento por temoj de liaj fabeloj: “Rakontoj de Bajtalo”, “Kruĉo da saĝeco”. Sed en Madraso, en urba lernejo por blinduloj, la kolonia polico arestis lin kaj rekondukis al Kalkuto.

Somere de 1919 Eroŝenko estis deportita el Hindio Japanion. Certe liaj japanaj amikoj estis kontentaj pro lia reveno. En Japanio tiutempe evoluas tiel nomata proleta literaturo. Eroŝenko aktive partoprenas en kolektiva vivo, en laboroj de literatura societo “Semanto”, vizitas kunvenojn de Socialista Ligo. Tiutempe Eroŝenko verkis kelkajn fabelojn.

En 1920 Eroŝenko partoprenas en la Unua-majfestoj, la 9-an de majo vizitas kunvenon de Socialista Ligo de Japanio. La 28-an de majo nokte Eroŝenko estis arestita. Japana registaro decidis deporti Eroŝenkon el la lando.

“La deporto, – poste informis Eguchi Kiyoshi, – estis plenumita per maldelikata perforto. Tri tagojn Eroŝenko estis en policeja malliberejo de Yodobasi”. Soma Kokko notis fabelon diktitan al ŝi en malliberejo: “Malvasta kaĝo”, kia estis verkita antaŭ unu tago ĝis la aresto.

4. Halo N3. «Vasilij Eroŝenko – verkisto, instruisto, esperantisto»

La 1-an de junio 1921 polico kondukis Eroŝenkon al haveno Curuga, tie la 4-an de junio kun akompano de policano li estis alŝipigita al ŝipo “Hozan-maru”. Post du diurnoj Eroŝenko venis Vladivostokon. En la urbo li verkis notojn pri deporto el

Japanio. Eble, Eroŝenko intencis reveni al naskiĝvilaĝo Oĉuĥovka. Sed en Rusio estis intercivitana milito kaj limgardistoj de urbo Imano ne permesis al Eroŝenko reveni kaj li direktis sin al Ĉinio.

En Ĥarbino Eroŝenko dum tri monatoj perlaboris vivpanon kiel masaĝisto. De japanaj amikoj venis informoj, ke estas eldonitaj liaj verkoj, sendas al li monon. Sub redakto de Akita Uĵaku aperis kolekto de Eroŝenko-verkoj “Kantoj antaŭ tagiĝo”, en la gazetoj “*Warera*” kaj “*Kaizo*” estis publikitaj fabeloj “Lando de Ĉielarko” kaj “Malvasta Kaĝo”.

Hujucz, la juna ĉina literaturisto-esperantisto en Ŝanhajo, invitis Eroŝenkon al si. La 1-an de oktobro Eroŝenko forlasis Ĥarbinon kaj post unu semajno venis Ŝanhajon. En Pekino gazeto “Nova junularo” (“*Xīn Qīngnián*”) aperigis fabelojn “Malvasta kaĝo” kaj “Apud marĉo” en traduko de Lusin.

La ĉefa verko verkita de Eroŝenko en Ŝanhajo estas kolekto de versoj en prozo “Rakontoj de velkinta folio”. En januaro 1922 en ŝanhaja gazeto “Monatlibro de prozo” (“*Xiaoshuo Yuebao*”) tradukita de Lusin en ĉina lingvo aperis verko de Eroŝenko “Tutmonda incendio”. En E-gazeto “Verda Lumo” samjare aperis en E-o “La pafilegoj tondras en la malproksimo”.

La granda ĉina verkisto Lusin ĉinigis rusajn klasikulojn inkluzive Eroŝenkon, sed renkontiĝis kun li nur en la jaro 1922. Dum mallonga periodo ekde la 24 de februaro 1922 ĝis la 15 de aprilo 1923 du personoj, enhavantaj literaturajn talentojn, donacis al la legantaro kelkajn belajn verkojn. Eĉ pli, ilia reciproka influo estis tiom granda, ke dum multaj jaroj el-sub iliaj plumoj aperis rakontoj, noveloj, fabeloj markitaj per “stampo” de reciproka amikeco.

Kvin noveloj el kolekto de Lusin enhavas datojn de junio ĝis oktobro 1922. Dum la periodo Eroŝenko vivis ĉe Lusin, konstante konversaciis, pretigis siajn verkojn por eldono en la ĉina lingvo. Nuntempe laŭ lerneja programo de Ĉinio oni studas verkojn de Lusin, inkluzive “Komedion de la anasoj” pri la rusa blinda verkisto kaj vojaĝinto Eroŝenko.

En Pekina Universitato estis fondita kurso por studi Esperanton. Lusin kun lia frato Zhou Zuoren, kiu estris la lokan Esperanto-Asocion, proponis al Eroŝenko instrui Esperanton tie. En julio de 1922 Eroŝenko estis delegita de la Pekina Esperanto-Ligo al la 14-a Universala Kongreso okazanta en Finnlando. Post la Kongreso Eroŝenko vizitinte naskiĝvilaĝon Oĉuĥovka revenas al Pekino.

Eroŝenko prelegas pri la rusa literaturo en Pekina Universitato kaj Virina pedagogia kolegio, aperigas vicon da artikoloj, vizitas teatron. Lusin tradukas teatraĵon de Eroŝenko “Persikkolora nubo” en la ĉinan. En Ŝanhajo aperis kolekto de Eroŝenko-verkoj Esperantaj “Ĝemo de unu soleca animo”.

En aprilo de 1923 Eroŝenko forlasas Pekinon. Somere de 1923 li veturas al la 15-a Universala Kongreso okazanta en Nurnbergo, Germanio. Samloke okazis internacia kongreso de esperantistoj-blinduloj. Hungara esperantisto Kalomano Kaloĉajo post 50 da jaroj aperigis siajn rememorojn pri parolo de Eroŝenko en la kongreso. Kaloĉajo enmanigis al Eroŝenko premion pro la plej bela E-deklamo de

lia **propra** verso “Antaŭdiro de la ciganino”. Post la kongreso Eroŝenko vojaĝis tra Eŭropo: li vizitis Leipzigon, Parizon, Vienon. Li sukcesis partopreni la vican 16-an **Universalan Kongreson** okazintan somere de 1924 en Vieno.

Definitive al Sovetio Eroŝenko venis en septembro de 1924. Vizitinte vilaĝon Obuĥovka li denove veturas al Moskvo kaj laboras tie kiel lektoro de rusa lingvo por **japana grupo** kaj samtempe kiel tradukisto, en Internacia universitato de laboruloj de Oriento ĝis februaro 1928.

Oni konjektas, ke en 1929 Eroŝenko vizitis Ĉukotkon, eble, kiel kunlaboranto (t.e. ekster la salajrata aro de oficistoj de redakcio) de la gazeto “Vivo de blinduloj”. Eroŝenko notis en la skizo “Renkontiĝoj en Ĉukotko”: “*Unu el la celoj de mia vojaĝo al Ĉukotko, estis, interalie, konatiĝo kun vivomaniero de blinduloj apud Polara cirklo*”. Reveninte, Eroŝenko verkis kelkajn verkojn pri la ĉukotka temo, kiuj pli poste A. Masenko kaj A. Pankov en 1970-aj jaroj kunigis en memeldona broŝuro sub komuna titolo “El vivo de la ĉukĉoj”. La tekstoj unue aperis en ĵurnalo “Esperanta Ligilo” ekde la jaro 1933 ĝis 1947.

Post la Ĉukotko Eroŝenko laboris en vilaĝo Ponetajevka de Gorkova (nun Nijegoroda) regiono, en profesii-teknika lernejo por blinduloj kiel instruisto de rusa lingvo kaj matematiko.

En 1932 li laboras en Moskvo kiel korektisto en tipografio brajla, kunlaboras kun Tutrusia Blindul-Asocio, tradukas por la societo korespondaĵojn el la angla al rusa lingvo, respondas esperantistajn leterojn.

Aŭtune de 1934 Eroŝenko forveturas Turkmenion. Unue li loĝas en Aŝĥabado, kaj ekde majo de 1935 en urbo Kuŝko, tie li fondas laŭ peto de ministerio de Turkmena Respubliko lernejon por blinduloj. Eroŝenko estas ĝia unua direktoro. Laŭ peto de Eroŝenko el Moskvo venas liaj malnovaj amikoj-instruistoj – la geedzoj Ŝamin por instrui muzikon al la infanoj.

Eroŝenko ellaboras propran varianton de la brajla skribo por turkmena alfabeto, laŭ brajlo li reverkas lernolibrojn de la lerneja programo. Krom la lecionoj, infanoj aranĝas teatraĵojn, koncertas por loka loĝantaro. Tiutempe estis malfacila kaj malsata periodo. Por vivteni oni prizorgis legomĝardenon kaj dombestaron. Eroŝenko estante sperta vojaĝinto instruis al infanoj orientiĝi en montoj, transiri montan riveron.

Jam en 1940 en la lernejo oni uzis lernolibrojn por 1-a kaj 2-a klasoj redaktitaj de Eroŝenko en turkmena lingvo. La lernolibroj estis presitaj en Moskvo dank'al **insisto** de Eroŝenko.

La lernantoj aprezis Eroŝenkon pro lia konduto: li ĉiam estis bonkora, estimanta; li **penis** ellabori ĉe la lernantoj memstarecon je la propraj kompreno kaj konduto. Ofte en vesperoj Eroŝenko venis al infanoj, rakontis al ili fabelojn, pri interesaj aventuroj okazintaj dum liaj vojaĝoj tra la landoj.

Printempe kaj somere infanoj kun Eroŝenko marŝis al naturo. Eroŝenko rakontis pri plantoj, instruis identigi ilin, ankaŭ orientiĝi en la vasteco. La lernejo havis tri **mastrumejojn**: trideko da ŝafoj, du azenoj, terspaco ĉirkaŭ 1 hektaro en kiu oni

kulturis hordeon kaj ceterajn legomojn. En la apudlerneja mastrumejo laboris ĉiuj lernantoj.

Dum somera ferio 1938 Eroŝenko vizitis Leningradon kiel ŝakisto en la unua Tutunia ŝakturniro de blinduloj kaj gajnis la trian lokon. Pri tio li verkis artikoleon por gazeto “Vivo de blinduloj”.

Eroŝenko forlasis Turkmenion en la jaro 1945. Por la tuta vivo li restis kiel etalono por la lernantoj: honesta, verama, neprofitema, alloga rakontanto. Kun kelkaj lernantoj Eroŝenko korespondis dum tuta vivo, interesiĝis pri la sortoj de la edukitoj.

En 1945 Eroŝenko revenis Moskvon, sed ne ricevinte loĝregistron, forveturis al urbo Zagorsko kaj tie instruis brajlan skribon, rusajn lingvon kaj literaturon en muzika lernejo por blinduloj kiuj blindiĝis dum la Dua Mondmilito. Mankis metodika literaturo por instruado kaj Eroŝenko sendas peton pri la helpo al Anglio, al sia malnova amiko-esperantisto – William Merrick, kiun li konis ekde 1912. Eroŝenko ricevis helpon kaj post kelkaj monatoj venas bezonata literaturo.

Ekde oktobro 1946 Eroŝenko laboras en la sama moskva lernejo, kiun li finis en 1908. Pri tio atestas dokumenta informo: *“Notico de la Moskva instituto por blinduloj de la 11 de marto 1949 N 120 atestas, ke k-do Eroŝenko V. Ja. efektive laboris en la Moskva instituto por blindaj infanoj kiel instruisto de angla lingvo ekde la 1 de oktobro 1946 ĝis la 16 de junio 1948 jaro”*.

En 1948 Eroŝenko veturas al Uzbekistano, kie partoprenas en laboroj de kongreso de blinduloj, okazinta en Taŝkento. Li laboris en lernejo por blindaj analfabetuloj.

En 1951 Eroŝenko veturas al Jakutio, eble por serĉi sian plijunan fraton Ivan, sed eble por trovi laboron en tiea blindullernejo. En urbo Jakutsko li vizitis societon blindulan, ankaŭ blindulejon por infanoj, kun kiuj li piediris al naturo. Baldaŭ Eroŝenko forlasis Jakution.

5. Halo N4. “Revenon al naskiĝloko”.

La novan jaron 1952 Eroŝenko renkontis en Moskvo, en loĝejo de lia amikino Zinaida Ŝamina. Poste li forveturis al Starij Oskol kaj Obuĥovka. En marto li vizitis fratinon Maria, loĝanta en urbo Ĥarkovo, iom da tempo vivis ĉe alia fratino – Neonila en urbeto Ĥolodnaja Balko, ankaŭ vizitis plijunan fratinon Nina, kiu loĝis en Karelio.

En majo Eroŝenko revenis al Obuĥovka. Laŭ vortoj de lia kuzino Vera Serdjukova, tiutempe loĝinta en domo de Eroŝenko-familio, li ĝis la lastaj tagoj ion verkis.

Forpasis Vasilij Eroŝenko la 23-an de decembro 1952 kaj estis enterigita en vilaĝa tombejo. Sed nia samlandano – verkisto, esperantisto, humanisto, vojaĝinto, kleriganto plu vivas en la memoro de la homoj ankaŭ en siaj verkoj.

Unu el la plej valoraj dokumentoj en ekspozicio de la Muzeo estas leteroj de

japana profesoro Takasugi Itiro (1908 – 2008). Takasugi Itiro, esplorante kreadon de Eroŝenko, revis pri la fondo de muzeo en naskiĝloko de la poeto, kun la peto profesoro turnis sin al la samvilaĝanoj de Eroŝenko. Fine en 1990 la profesoro sukcesis realigi sian delongan revon: viziti urbojn Belgorodo, Starij Oskol kaj vilaĝon Obuĥovka dum la malfermo de la Eroŝenko-Domo-Muzeo. Dum la vojaĝo la profesoron akompanis lerninto de Eroŝenko – Viktoro Perŝin.

La vivon kaj kreadon de Eroŝenko plu esploras ankaŭ en Ĉinio. Tradukisto de la rusa literaturo Ge Baoquan – fama literatursciencisto, en la 1960-aj jaroj verkis artikolon “Lusin kaj Eroŝenko”, en kia estis priskribita krea kaj fruktodona amikeco de la ĉina kaj rusa verkistoj. Ankaŭ Ge Baoquan en siaj leteroj menciis pri konstruota muzeo. La leteroj ankaŭ estas deponitaj en la ekspozicio “Por memori V. Ja. Eroŝenkon”.

Bedaŭrinde, nur jam post la morto de Eroŝenko, aperis intereso pri li ankaŭ en nia lando. En 1958 en gazeto “*Znamja*” (“Standardo”) aperis artikolo de Vladimir Rogov “La rusa amiko de Lusin”. La artikolo iĝis elirpunkto en esplorado de la biografio kaj kreado de nia fama samlandano.

En 1962 Belgoroda libroeldonejo eldonis libron de Eroŝenko “Koro de Aglo” kun enkonduka artikolo de moskva ĉinologo kaj poste fama verkisto Roman Belousov.

En 1977 de la sama kompilinto en la eldonejo “*Nauka*” (“Scienco”) aperis volumeto “Elektito”.

Aperis vico da verkoj esplorintaj vivon kaj kreadon de Eroŝenko: en 1978 aperis beletra-dokumenta verko de Aleksandro Ĥarkovskij “La homo, kiu ekvidis la mondon” ruslingve; N.Hordienko-Andrianova “Ekbruligis mi fajron en kor’...” (1973, 1977) ukrainlingve.

Estas ruse interesaj verkoj de B.Osikov “Muzikisto, vojaĝinto, poeto, pedagogo” (1989), ankaŭ libro de V. Lazarev kaj V. Perŝin “Impulso de Eroŝenko” (1991) eldonita okaze de la 100-jariĝo de la verkisto. En 2010 okaze de la 120-jariĝo de la verkisto aperis libreto “Homo de la Mondo”.

Ekde 2002 sukcese funkcias Internacia scienc-esplora grupo “Vasilij Eroŝenko kaj lia epoko”.

La verkoj de Eroŝenko egale estas interesaj por infanoj kaj por plenaĝuloj. La libroj aktualas eĉ por hodiaŭo malgraŭ, ke estis verkitaj antaŭlonge. La literaturan kreadon aprezis eminentaj verkistoj kaj kulturagantoj de Japanio kaj Ĉinio. Pri Eroŝenko eĉ nuntempe oni memoras, akurate eldonante liajn verkojn.

En 1956 en Tokio aperis esploro de la profesoro Takasugi Itiro “*Momoku no shijin Eroshenko*” (“La blinda poeto Eroŝenko”), en 1959 la sama aŭtoro preparis tiel nomatan “*Eroshenko zenshu*” (“La plena verkaro de Eroŝenko”) en tri volumoj. La unua volumo enhavas verkojn en la japana, la dua – en Esperanta, en la tria volumo estas artikoloj kaj rememoroj pri Eroŝenko. En 1982 aperis korektita kaj kompletigita eldono de la libro de Takasugi Itiro “La kanto antaŭ tagiĝo. Vivo de

blinda poeto Eroŝenko". La libro estas kompletigita per materialoj, kolektitaj far' de aŭtoro dum lia vojaĝo tra Sovetio en la jaro 1982. La verkoj de Eroŝenko estas inkluzivitaj en multvoluma biblioteko de japana literaturo por infanoj, artikoloj pri Eroŝenko estas en la enciklopediaj konsultlibroj.

La ekspozicion de la Domo-Muzeo riĉigas ilustraĵoj, bildoj de Staro-Oskolaj pentristoj, ankaŭ argilaj objektoj produktitaj laŭ verkoj de la verkisto.

Aŭtoro de la ilustraĵoj estas pentristino-restaŭristino Tatiana Krilova. Vico da argilaj objektoj estis faritaj laŭ verkoj "Floro de justo", "El vivo de la ĉukĉoj", "La vintra fabelo" (ruslingva titolo de "Vundo de la vorto "amo") produktitaj far' de argilmajstrino Valentina Pirjeva.

En la ekspozicio estas deponitaj objektoj de vilaĝa vivmaniero de la komenco de la 20-a jarcento, kiuj estis donacitaj al la Muzeo de loĝanoj de la najbaraj vilaĝoj – Babaninki, Gotovje, Novikovo, Gorodiŝĉe, Golofejevka. Temas pri buterigilo, ŝpinrado, bestokombilo, gladiloj, samovaroj. En la Domo estas rekonstruita rusa forno kun akompana ilaro: potoj, laktokruĉoj, gisvazoj kaj diversmezuraj lignaj potpreniloj, soklo por fritilo.

Inter meblaro estas kofro pli ol centjara. La lito estas kovrita per bunta litkovrilo kun bela manfarita bordero. Ankaŭ estas abundo da mantukoj originale broditaj laŭ loka brödmanniero.

Estas prezentita vira kostumo kun ĉemizo kaj pantalone el hela lintolo. La kostumon preferis surporti Eroŝenko. Ĝuste en la sama kostumo la samvilaĝanoj memoras lin: alta, en hela vesto, mirakle bonkora kun meditema rideto.

Malgraŭ ke epoko, kiam la verkisto vivis, forflugas de ni plu kaj plu, populareco de lia nomo plukreskas.

Elrusigis Anatolo Sidorov (Sankt-Peterburgo, Rusio) kaj Julia Patlan' (Kijivo, Ukrainio),
Scienca redaktado, korektado de Julia Patlan'

Rimarko: La adreso de la muzeo estas jena. Notu tamen, ke nur la rusa lingvo estas uzebla tie.

(poŝtokodo) 309545, Rusio, Belgoroda provinco, u. Starij Oskol, vilaĝo Obuhovka, Eroŝenka strato, domo 15

(*) Tiu portreto fare de Nakamura Tsune aperas en la dorskovrilo de tiu ĉi libro.

(La redaktanto)

(要約/resumo) オブホフカ村のエロシェンコ記念博物館での展示について

エロシェンコ記念博物館は、ロシアの Obukhovka にエロシェンコ生誕 100 年の 1990 年に造られた。2.4 ヘクタールの敷地の中央に彼の生家が再建された。2010 年には、その家の前に碑が建てられた。そこには、「生きた・旅した・書いた」とロシア語で書かれている。彼の一生は、正にその碑文にあるとおりである。作家・旅行者・教育者・エスペ란ティスト・音楽家であった彼の人生は、盲人にとってだけでなく、最も価値あるお手本ともいうべきものであった。生家には 20 世紀初

頭当時の中流家庭の家具などが置かれている。彼の家族が使っていた実物もある。博物館に入ると彼の胸像と肖像画が並んでいる。展示室をめぐって彼の生涯を紹介する。

第 1 室 (幼少時代) : 1890 年 1 月 12 日に 3 人兄弟・4 人姉妹の 3 番目の子として誕生、4 歳の時にはしかが原因で失明。暗闇の中の人生が始まったが、彼は立ちあがり、誰よりも上手に泳ぐなどができるようになった。そして彼の冒険に満ちた、生き生きした人生が始まった。

第 2 室 (モスクワ盲学校から、外国生活の青年時代) : モスクワ盲学校に通い、エスペラントを知って、イギリスの盲学校に 1912 年に留学した。その後、日本に向かい、さらにアジア放浪の後、再び日本に来る。しかし日本からは 1921 年に危険人物として追放された。

第 3 室 (作家・教師・エスペランティストとしてのエロシェンコ) 2 年間中国にいたあと、ロシアにもどり、シベリア、トルクメン、ウズベキスタンなど、ソ連の各地で過ごした。

第 4 室 (故郷への帰還) : 1952 年に故郷の村へ帰り、まもなく亡くなった。その後、高杉一郎氏、またロシア人により、彼の再評価があった。

(エロシェンコ博物館館長 Novikova Tatiana のロシア語文を Anatolo Sidorov と Julia Patlan' がエスペラント訳)

supra foto: la domo-muzeo

上掲の写真: エロシェンコ記念博物館 (1990 年開館)

Vasilij Eroŝenko kaj Esperanto

Anatolij Masenko (Rusio), prezidanto de LIBE*

* =Ligo Internacia de Blindaj Esperantistoj

Enkonduko

El jenaj punktoj la vivo de Eroŝenko rilate al Esperanto (=E-o) estas priskribata.

Por rusa blindulo Vasilij Eroŝenko (1890-1952) Esperanto iĝis tiu fabela ora ŝlosileto, kiu malfermis antaŭ li pordon en la vastan mondon. En 1911 klera instruistino s-ino Ŝarapova konatigis lin kun E-o kaj instigis al la unua eksterlanda vojaĝo Anglion (februaro-septembro 1912). Pli fruktodona estis lia dua vojaĝo fine de aprilo 1914 Japanion. Tie li multe kontribuis por reaktivigi la stagnantan E-movadon.

Post dujara vojaĝo tra Siam, Birmao kaj Hindio li denove trafas Japanion en 1919 kaj estas konata al la publiko ne nur kiel talenta japanlingva verkisto, sed ankaŭ kiel arda liberama oratoro. Rezulte kiel homo kun danĝeraj ideoj en junio 1921 li estis ekzilita el la lando al Vladivostoko, kaj en oktobro 1921 li estis akceptita kiel instruisto de Ŝanhaja E-Lernejo. Ekde marto 1922 li jam instruas E-on en la universitato de Pekino. Ĝuste en Ĉinio li debutis kiel originala E-verkisto. Li partoprenis la tri sinsekvajn Universalajn Kongresojn (Helsinki 1922, Nurenbergo 1923 kaj Vieno 1924). Eble fine de aŭgusto 1924 li por ĉiam revenis sian patrolandon. Li restas aktiva E-isto ankaŭ en Moskvo. Li instruas la lingvon al siaj geamikoj, plenumas interpretadojn, partoprenas SAT-kongreson en Leningrad 1926.

Firmajn kontaktojn havis Eroŝenko kun Harald Thilander, la redaktoro de "Esperanta Ligilo". Pli ol dek jarojn (1934-1945) li pasigis en Turkmenio, kaj eble tio savis lin de la persekutado pro E-o.

Frua tempo

Kiam nia karmemora Majstro d-ro L. L. Zamenhof estis kreanta sian projekton de la Internacia Lingvo, apenaŭ li pensis pri tio, ke ĝin uzos ankaŭ blinduloj. Tamen ĝuste blinduloj tiutempe eĉ pli ol vidantoj bezonis tian interkomprenilon, kiu helpus al ili solvi siajn multnombrajn vivproblemojn (interŝanĝo de informoj pri eblecoj por studi kaj labori, pri libroeldonado brajle kaj aliaj). Iu eĉ eldiris tiel: "se Zamenhof ne kreus Esperanton, ĝin nepre kreus la blinduloj mem".

Jam dum la tria Universala Kongreso de E-o en Cambridge, Britio (1907) estis pli ol dudek blinduloj el sep landoj. Ĝuste tiam okazis la historia renkontiĝo de la blinduloj kun Zamenhof mem, kiu varmkore salutis ilin. Al li respondparolis eminenta pioniro de la blindul-E-ista movado, s-ro Harald Thilander. Li interalie diris: "Nevidantoj uzadas E-on ĉefe kiel gravan, ege taŭgan laborilon, tre utilan en internacia kunlaborado".

Ankaŭ por mia fama samlandano Vasilij Eroŝenko (1890-1952), kiu estis blinda,

sed li ne deziris esti ankaŭ muta, E-o iĝis tiu fabela ora ŝlosileto, kiu malfermis antaŭ li pordon en la vastan mondon; dank' al E-o li akiris diversnaciajn fidelajn geamikojn. Vizitante tiun aŭ alian landon, li ĉiam klopodis ekposedi ties kulturon kaj lingvon. Fine Eroŝenko fariĝis vera poligloto, tamen lia tuta vivo estis ligita kun E-o.

Post Moskva blindulleternejo la 18-jara Vasilij komencis sian memstaran vivon kiel restoracia muzikisto. Tio, certe, ne povis lin kontentigi, ĉar li strebis plu lerni, arde deziris ekkoni la mondon, kiu lin ĉirkaŭas, kaj tre suferis anime, ne havante tian eblecon.

En jaro 1911 la feliĉa hazardo konatigis lin kun la instruistino pri fremdaj lingvoj s-ino Ŝarapova. Anna Nikolajevna Ŝarapova (1863-1923) estis bofratino de Pavel Birjukov, la disĉiplo kaj biografo de Lev Tolstoj. Ŝi estis aktiva E-istino, kaj ŝi mem esperantigis kelkajn verketojn de Tolstoj. Ŝin, tre kleran virinon, profunde kortuŝis la sopiroj de la blinda junulo. Ŝi konsilis al li unue lerni la anglan lingvon kaj poste iri Londonon, kie tiam estis plej elstara eduko de blinduloj per novaj, modernaj metodoj.

Sed en la tuta Rusujo Eroŝenko ne povis trovi brajlan lernolibron pri la angla, kaj malespere li lamentis pri tio al la instruistino en ĉeesto de ŝia 15-jara nevino, kiu estis E-istino. La bonkora knabino tre kompatis la blindan Vasilij kaj proponis, ke ŝi instruos al li E-on. Komenciĝis do la lecionoj. La surprizita knabino pli kaj pli admiris, ĉar ŝia lernanto havis neimageblan memorkapablon.

Kiel seka spongo la akvon, li suĉis en sin la lingvon: sufiĉis al li nur unufoje aŭdi la regulon, vorton, esprimon, por ke li neniam plu tiujn forgesu. Dum du monatoj li ellernis E-on bonege kaj parolis ĝin eĉ pli flue ol lia instruistineteto. De nun Eroŝenko regule vizitadas la moskvan E-klubon sur Lubjanskaja-ŝtrateto, konatiĝas kaj konversacias tie kun interesaj homoj.

Laŭ lia propra konfeso, lia unua eksterlanda vojaĝo estis instigita ne nur de s-ino Ŝarapova, ankaŭ de prof. Edmond Privat, kiu venis Ruslandon kun speciala misio: alvoki slavajn E-istojn partopreni la novefonditan regnon Esperantujon. Sekvis vigla interkorespondado kun anglaj ges-anoj. Kaj jen dum la malvarma februara tago 1912 Eroŝenko per trajno ekvojaĝis al malproksima Anglio. Menciindas, ke tiutempe la simila vojaĝo de sola blindulo estis vera sensacio.

Kaj la komenco estis iom konfuza, ĉar neniu renkontis lin en Varsovio. Feliĉe ĉe aliaj trajnoŝanĝoj en Berlin, Köln, Bruxelles, Kale kaj Duvr Eroŝenko estis renkontata de UEA-delegitoj kaj aliaj ges-anoj anticipe avertitaj de Ŝarapova; volonte ili helpis lin kaj eĉ konatigis lin kun rimarkindaĵoj de la koncernaj urboj.

En Londono Vasilij, ĉiam helpata de ges-anoj, perfektigas sian anglan lingvon kun la sama mirakla rapideco kiel E-on; dum du monatoj li studas en *Normal Royal College*, ofte vizitas bibliotekojn, akiras abundajn konojn multflankajn kaj poluras sian intelekton. En septembro 1912 li per-ŝipe revenas Peterburgon.

Japanio, Azio kaj Ĉinio

Ni ne scias kial, sed Japanio iĝis sekva vojaĝcelo de Eroŝenko, kaj reveninte Moskvon li fervore lernas japanan lingvon. Fine de aprilo 1914, komisiita de Rusa E-Federacio (REF), li tra tuta Siberio alvenis Tokion, kie lin varme akceptis tieaj s-anoj Nakamura Kiyoo, Osaka Kenzi kaj aliaj.

Japana E-Asocio fondiĝis en 1906. Sed kiam alvenis Eroŝenko, en la lando regis "vintro" de la socia vivo, stagnis ankaŭ E-movado. Fidelaj E-istoj tamen klopodis reaktivigi la movadon, kaj Eroŝenko multe kontribuis ĉi-rilate, montrante ĝian vivantecon. Unue li iĝis studento de la Blindula Kolegio en Tokio, kaj krom la masaĝarto li perfektigis en la japana lingvo kaj studis literaturon. Ankaŭ li instruis E-on al la blindaj studentoj. Ĉar forestis la lernolibroj en brajlo, la instruado okazis buŝa, akompanata de ludoj kaj kantoj. Post nelonge li okazigis E-kurson en la blindullernejo en Oosaka. Elinter liaj kursanoj elkreskis tiaj elstaraj pioniroj de blindula movado, kiel Torii Tokuziro, Iŭahaŝi Takeo, Kumagai Tecutaro^(*) kaj aliaj.

En 1916, post la 9-jara interrompo, en Japanio okazis la tria E-kongreso, en kiu Eroŝenko parolis pri mondpaco, bahaismo kaj esperantismo, kaj ludante balalajkon, li plenumis rusajn popolajn kantojn. Ne, li mem ne fariĝis bahaisto, sed el la angla li E-igis kaj publikigis ankoraŭ en 1915 la "Kaŝitajn vortojn" de Baha'u'llah, la fondiinto de tiu ĉi religio.

Por aranĝi la propagandajn kunvenojn kaj koncertojn Eroŝenko vojaĝis al la okcidenta landparto, kaj tute ne pri sia poŝo li zorgis!

Jen ekzemple kion li skribis al sia intima amiko Torii Tokuziro antaŭ la E-aranĝo en Kioto: "Oni devas aranĝi ĉion tiel, ke ni povu gajni iom da mono. Tiun ĉi monon mi donacos al la blindaj E-istoj de Japanujo, mi nenion prenos por mi mem" (el la letero de Eroŝenko de la 21.jun.1916).

Post dujara vojaĝo tra Siamo, Birmao kaj Hindio Eroŝenko denove trafis Japanion en 1919. Intertempe gravaj ŝanĝoj okazis en la mondo: finiĝis la dua mondmilito; en Rusio venkis bolŝevikoj, kaj en Japanio plivigliĝis socialistoj, inter kiuj li havis multajn amikojn. Nun Eroŝenko estas konata al la publiko ne nur kiel talenta japanlingva verkisto, sed ankaŭ kiel arda liberama oratoro dum la mitingoj de socialistoj. Rezulte kiel homo kun danĝeraj ideoj li estis ekzilita el la lando Vladivostokon, kie regis tiam blankuloj.

Estis junio 1921. En la skizo "Adiaŭ Japanio!" Eroŝenko rememoras: "Vladivostokaj E-istoj bone konis min kaj renkontis tre gastame. Ili estis ege indignitaj per tio, ke oni forpelis min el Japanio, kaj ili deklaris, ke ili rakontos al la tuta mondo pri la kontraŭleĝa ago de la japana registaro. Prezidanto de la E-societo proponis al mi loĝi ĉe li ĝis kiam en Rusio ĉio trankviliĝos".

Kaj eĉ tie ĉi li ne forgesas siajn E-amikojn en Japanio.

En la letero, sendita el Vladivostoko la 12.jul.1921 al Akita Uzyaku, ni legas: "Tie ĉi mi eksciis, ke nun en lernejoj de la laborista-kampana Rusio estas bone organizita E-instruado. Ĉu eble ankaŭ vi okupiĝos pri E-instruado al miaj karaj

japanaj studentoj? Interalie, pli ofte rakontu pri E-ismo. Se feliĉo ridetos al mi, kaj bonorde mi atingos Ĉita-n, eble oni direktos min kiel delegiton de la loka E-societo al la 13-a UK en Praha".

Ne, ankaŭ ĉi-foje la sorto al li ne favoris, ial oni malpermesis al li eniri Sovetlandon. En oktobro 1921 Eroŝenko jam paŝadis tra la stratoj de orienta urbo-giganto Ŝanhajo. Nelonga estis lia restado en Ĉinio, ne pli ol unu kaj duonjaro, sed tre fruktodona kaj memorinda. Ankaŭ tie ĉi li trovis sincerajn kaj helpemajn amikojn.

En Ŝanhajo Eroŝenko malkomforte loĝis en iu masaĝejo, sed varmkore lin zorgis s-ano Hujucz, tiea UEA-delegito kaj juna literaturisto. Tuj Eroŝenko estis akceptita kiel instruisto de la E-a Lernejo fondita en 1920. Hujucz en ĵurnalo aperigis sian artikolon "Pri blinda poeto Eroŝenko".

Alia granda ĉina verkisto kaj fervora subtenanto de la Lingvo Internacia, Lu Sin ankaŭ esprimis sian simpatian al Eroŝenko. Ankoraŭ antaŭ ilia persona renkontiĝo Lu Sin tradukis kelkajn liajn japanlingvajn verkojn, kaj kune kun Hujucz en januaro 1922 li eldonis ĉinlingve "Fabelaron de Eroŝenko" en Ŝanhajo. Komence de 1922 en Pekino Lu Sin kaj Eroŝenko persone renkontiĝis kaj interamikiĝis. Eroŝenko ekloĝis ĉe Lu Sin, kaj, laŭ rekomendo de Lu Sin kaj lia frato Zhou Zouren (ambaŭ profesoroj de Pekina Universitato), ekde marto 1922 ankaŭ Eroŝenko fariĝis docento de la ĵus fondita kurso de E-o. Li prelegis pri E-o kaj rusa literaturo, kaj lia interpretisto estis E-isto prof. Zhou Zouren.

Krom la universitato, Eroŝenko multe prelegis ankaŭ en la superaj lernejoj. Liajn paroladojn en ĉina traduko oni eldonis en 1924.

Por ni gravas, ke ĝuste en Ĉinio Eroŝenko debutis kiel originala E-verkisto. Jam en Ŝanhajo li verkis "Turo por fali" kaj "Unu paĝeto en mia lerneja vivo". En Pekino li daŭrigis la verkadon en E-o, kaj tiuj verkoj estis kolektitaj en la libron "Ĝemo de unu soleca animo" eldonitan en Ŝanhajo 1923. Kelkaj liaj propagandaj artikoloj aperis en ĉinaj E-revuoj "La Verda Ombro" kaj "La Verda Lumo", ekzemple la detale argumentita artikolaro "La neceseco de komuna lingvo" en aŭgusta, septembra kaj oktobra numeroj de la revuo "La Verda Ombro".

En hejma arkivo de Nianila Jakovlevna, la fratino de Vasilij Eroŝenko, estis lia fotoĵo, sur kiu la patro surskribis jenan adreson (ruslingve): Ĉinio. Pekino. Registara nacia universitato. Al prof. de E-o V. Eroŝenko.

Kiel oficiala reprezentanto de la universitato Eroŝenko partoprenis la tri sinsekvajn Universalajn Kongresojn (Helsinki 1922, Nurenbergo 1923 kaj Vieno 1924). S-ano I. Bril el Ĥarkovo siatempe rakontis, ke el eksterlando li ricevis la tipografie eldonitan bildkarton pri la 15-a UK en Nurenbergo. Apud la kongresejo staras grupo da E-istoj, kaj al ili proksimiĝas blindulo kun bastono kaj dorsosaketo. Tiu estis V. Eroŝenko. La bildkarton s-ano Bril pruntis al la verkisto s-ano I. Sergejev, kiu bedaŭrinde mortis ne resendinte ĝin.

Interese rememoras la fama hungara E-isto Kolomano Kalocsay: "En mia memoro aperas la figuro de tiu blindulo-poeto. En 1923, en la Nurenberga

kongreso, per decidaj paŝoj suriris la podion tiu alta rekta viro kun abundaj, helblondaj haroj, fermitaj palpebroj, melankolia rideto sur la iom pala vizaĝo. Li deklamis per tre sugesta voĉo sian poemon "Antaŭdiro de la ciganino". La aŭdantaro estis surprizita kaj tute konkerita, tiel ke la juĝantaro, gvidata de Edmond Privat, donis al li la unuan premion por la plej bona E-prononco. Verdire, tiu prononco ne estis tute modela: la konsonantoj ofte estis tro molaj, la akcentaj vokaloj ofte sonis tro mallonge kaj akrafrappe, sed la artismo de la prezento kaj la emocikirla enhavo de la poemo estis nerezisteblaj".

Eŭropo, kaj fine Rusio

Post la 15-a UK Eroŝenko ne plu reiris Pekinon. Li restis en Eŭropo, vivis inter E-istoj en Germanio kaj Francio. Tiun ĉi periodon bonege priskribis Otto Baessler en "Paco", n-ro 7-8/1970.

Laŭ la protokolo, Eroŝenko aktive partoprenis kelkajn diskutojn dum la 16-a UK en Vieno 1924. Liaj hungaraj blindaj amikoj s-anoj Lantos kaj Ulmer, kiujn mi renkontis en Budapeŝto dum la 51-a UK 1966, rememoris jenan neordinaran epizodon: "Dum la ferma kunsido de la UK iu fama rumana ĵurnalisto tre entuziasme parolis pri tio, ke li instruas E-on al la policistoj. Dum li flamis pro la entuziasmo, laŭdante afablecon de la policistoj, Eroŝenko ekstaris kaj kriis: "Honto, honto! Mi ne ĉeestos tiun kongreson, kie oni parolas pri policianoj. Mi havas nenion komunan kun la policianoj!" Kaj li komencis bati la tablon kaj brue foriris.

Post la kongreso, eble fine de aŭgusto 1924, Eroŝenko por ĉiam revenis sian patrolandon. Sed li restas aktiva E-isto ankaŭ en Moskvo. Li instruas la lingvon al siaj geamikoj. Li plenumis interpretadon por s-ino Emilie Suĥardova, kiu en 1925 venis el Ĉeĥoslovakio kiel reprezentantino de Komintern kaj eĉ salutis la fondon kongreson de VOS (Tutrusia Blindul-Asocio). Li helpis prepari E-programojn de Moskva radio Komintern por eksterlando.

Blinda s-ino A. I. Iljina siatempe rakontis al mi, ke ŝi kune kun Eroŝenko partoprenis SAT-kongreson, kiu okazis en Leningrad dum aŭgusto 1926. Unue elpaŝis li mem, rakontante al eksterlandanoj pri vivo de blinduloj en Sovetunio; kaj poste li instigis, ke ankaŭ Anna Iljina parolu pri eblecoj de sovetaĵ blindaj virinoj.

En oktobro 1927 kiel gasto ĉe la deka datreveno de la Oktobra Revolucio vizitis Moskvon Akita Uzyaku, fama japana dramverkisto kaj E-amiko de Eroŝenko. Li restis en Moskvo ĝis la printempo 1928, kaj preskaŭ ĉiutage Eroŝenko vizitis la malnovan amikon, helpis lian ekzercadon en la rusa lingvo. Eroŝenko helpis pretigi la manuskripton de la radio-prelego pri japana proleta literaturo en E-o, kun kiu Akita elpaŝis en januaro 1928.

Firmajn kontaktojn havis Eroŝenko kun Harald Thilander, la redaktoro de "Esperanta Ligilo". Ankoraŭ en 1924 en la revuo aperis lia novelo "Stranga kato". Dum tridekaj jaroj li publikigis tie siajn skizojn pri vivo de blinduloj en Uzbekio, Armenio, pri blinda verkisto A. P. Belorukov, kaj en la stenografia angulo aperis la novelo de Belorukov "Voĉoj de la strato", kiun el la rusa E-igis Eroŝenko. Post lia

vojaĝo al la ekstrema Nord-oriento de Siberio en "Esperanta Ligilo" 1933 aperis tuta serio de la skizoj sub titolo "El vivo de la ĉukĉoj". Lasta skizo "La trimova ŝakproblemo" estis eldonita libroforme kiel suplemento al "Esperanta Ligilo" 1947. La aŭtoro i. a. skribas tie: "Ĉi tiun skizon mi verkis speciale por nia "Esperanta Ligilo" kaj dediĉas ĝin al miaj E-istaj amikoj de la Malproksima Oriento". Al ĉukĉa kulturbazo Eroŝenko venis fine de julio 1929, kaj jen kiel li tion priskribas: "Kiam mi ankoraŭ estis je distanco de multaj centmeiloj de la bazo, la bazanoj jam sciis pri mia alveno. La ĉukĉoj entuziasme rakontadis al ili, ke venas norden mirinda blindulo por viziti sian fraton, ke la blindulo vizitis multajn landojn, sed amas nur unu nekonatan al ili landon Esperantujon; ke li scias kelkajn lingvojn, eĉ la amerikan, sed preferas al ĉiuj la internacian lingvon E-on".

Ĉe la centra estraro de VOS ĝis 1932 funkciis E-sekcio, kiu brajle eldonis kelkajn lernolibrojn de E-o kaj du numerojn de la socipolitika kaj literatura almanako, destinita por eksterlandaj E-istoj. En la almanako mi trovis ankaŭ tradukaĵojn, faritajn de Eroŝenko.

En "Esperanta Ligilo" por aprilo 1933 Eroŝenko anoncas: "Karaj samideanoj! VOS komisiis al mi antaŭ nelonge ordigi leterojn venintajn el alilando. La tre gravajn mi tradukis plene kaj transdonis al la estraro de VOS, kaj nun pri respondo al ili mi tute ne estos respondeca. Al kelkaj leteroj mi respondis kun la konsento de la estraro de VOS. Aliajn leterojn, en kiuj oni petis aŭ demandis pri la "Almanako", mi metis en ordon kaj notis adresojn por la VOS. En kelkaj leteroj konatoj kaj nekonatoj demandas VOS pri mia adreso. Jen ĝi estas: Arbat 7, Tipografia OGIz n-ro 19, Moskva, USSR. Mi estas korektisto en la presejo (OGIZ estas "ŝtatpresejo") kaj laboras ankaŭ kiel neoficiala tradukisto ĉe VOS. Mi loĝas en Moskvo, sed ĉiam serĉas pretekston por forgliti kamparen. Kiam mi estas en Moskvo, mi volonte korespondas kun alilandaj s-anoj, sed kiam mi loĝas kampare aŭ vagadas laŭlonge kaj laŭlarĝe de Sovetlando, korespondi kun alilando pro kelkaj kaŭzoj mi tute ne povas..."

Kaj nun ni transiru al vere unika vivperiodo de Eroŝenko, kiam li pli ol dek jarojn (1934-1945) pasigis en Turkmenio, la plej suda ekstremo de Sovetio, dediĉinte sin al la pedagogia agado por blindaj infanoj. Ekstere tiam furiozis la "granda purigo" de la Stalina reĝimo kaj la dua mondmilito. La sovetaj E-istoj estis persekutataj kaj pereigataj. Certe, la personeco de Eroŝenko estis ankaŭ suspektinda, oni kontrolis liajn privatajn leterojn; anstataŭ la lernejo-direktoro li fariĝas simpla instruisto.

Jen estas fragmento el lia letero al blinda s-ano Ĉernecki el Minsk (la ruslingvan leteron E-igis mi. - A. M.)

"Kuŝka. 07.apr.1940. ... Skribu al mi ruse. E-o ĉe ni ne estas moda; ĉiuj centraj E-institucioj estas fermitaj, kaj multaj funkciuloj estas arestitaj kiel spionoj kaj perfiduloj. Tial ankaŭ ĉe mi ĉesis ĉiuj kontaktoj kun miaj eksterlandaj amikoj. Nur malofte mi ricevas "Esperantan Ligilon". Ĉu vi ricevas ion el eksterlando?"

Se vi legis "La trimovan ŝakproblemon", tiam vi atestos, ke la skizo estis

reverkita ĝuste en tiu terura jaro 1937, do estis necesa granda civitana kuraĝo por tiel akre kritiki la putriĝantan burokratismon en la lando.

En "Aŭroro", n-ro 2/1975 oni rakontis, kiel E-istiĝis ĉeĥa blinda muzikisto František Brezina: "En la tridekaj jaroj la rusa verkisto Eroŝenko aperigis en "Esperanta Ligilo" anonceton, per kiu li serĉis blindan muzik-instruiston-E-iston por la de li estrata blindulternejo en Turkmena respubliko de Sovetunio. František, tiam muzikstudento en la blindulternejo de Brno, tuj eklernis la internacian lingvon kaj anoncis sin por tiu posteno. Tamen fine li ne ricevis ĝin, ĉar montriĝis, ke la sovetaj aŭtoritatoj ne pretis okupigi la muzikinstruiston eksterlandan. E-o tamen fariĝis lia amo por la tuta vivo".

Durdy Petkulajev, unu el la lernantoj de Eroŝenko, kiu poste multajn jarojn prezidis la Turkmenan Blindul-Asocion, rememoris: "Eroŝenko al multaj instruis E-on. Por ĉiam mi memoras la frazon: "Ĉu vi estas telegrafisto?" La frazo estas ligita kun jena okazintaĵo. Kiam ni laŭ bordo de la rivero provizis lignaĵojn por vintro, mi subite mispaŝis kaj falis la riveron. Naĝi mi ne scipovis, tial mi malespere kriante petegis la helpon. Vasilij Jakovleviĉ tuj reagis: "Durdy, ne timu, tamen kriegu, kriegu! Laŭ la krio mi naĝos". Kaj kiam li atingis min, li diris trankvile: "Sufiĉas kriegi, vi ja timigos la riveron".

Poste, sur la bordo ni ambaŭ sekiĝis, kaj mi neniel povis ĉesigi la nervan febron, la dentoj klakis kvazaŭ Morse-aparato. Vasilij Jakovleviĉ ekridis kaj diris: "Ĉu vi estas telegrafisto?"

Fine ni turnu nin al la rememoroj de Zinaida I. Ŝamina, proksima amikino de Eroŝenko en Moskvo: "Post la milito li skribis al Stalin leteron, la kuraĝan kaj saĝan. Kaj li ricevis respondon el la sekretario de Stalin, en kiu oni klarigis al li, ke Stalin komprenas, kian signifon povus havi E-o, tamen nun ĝi estas ne taŭga por interrilatoj en aliaj landoj. Dum la antaŭlasta revido Eroŝenko diris al mi: "Vi estas feliĉa! Vi ĝisvivos ĝis la tempo, kiam nia bona E-o venkos". Mi dubis. "Kredu kaj iom agu! - diris li".

Tiuj vortoj estu sankta testamento ankaŭ por ni, por tiuj, kiuj ne nur surbruste, sed ankaŭ en la koro ĉiam portas verdan lumon de l' espero.

En sia vivo Eroŝenko estis verkisto, lingvisto, pedagogo, muzikisto, masaĝisto kaj eĉ bona ŝakisto. Jen kiajn vastajn sciojn kaj interesojn posedis tiu talenta homo. Kaj ĉi ĉion li akiris dank' al sia persista laboro kaj E-o, dank' al la verda steleto, pri kies mirakla efiko li diris: "Jes, mi nun povas diri, ke la lampo de Aladino ne povus helpi al mi pli, ol la verda E-ista steleto; mi estas certa, ke neniuj geniulo de arabaj fabeloj povus fari por mi pli, ol la geniulo de la reala vivo doktoro Zamenhof, kreinto de E-o".

(*) Laŭ japana fonto, Kumagai ne estas kursano de Eroŝenko. Li tamen preparis prelegon de Eroŝenko okaze de la vojaĝo al Kansai. (de la redaktanto)

（要約/resumo） エロシェンコとエスペラント

エロシェンコは 1911 年に、ビリューコフの親戚アンナ・シャラーポヴァと知り合い、彼女にエスペラントを習った。エスペラントはエロシェンコにとって新たな世界を開く「金の鍵」となった。彼はモスクワのリュビャンカ通りにあったエスペラントクラブに通った。シャラーポヴァそしてモスクワを訪れたエドモン・プリヴァの影響で、彼は外国行きを決意し、1912 年 2 月に英国へと旅立った。ロンドンの Normal Royal College で学んだが、まもなく 1912 年 9 月にはロシアに戻った。日本語を熱心に習得した後、1914 年 4 月末ロシアエスペラント連盟の後押しを受けて日本に渡った。中村精男ら日本のエスペランティストが彼を受け容れた。1915 年、彼はバハイ教の書を英語からエスペラントに訳して出版した。1916 年には第三回日本エスペラント大会で講演している。1921 年日本から追放された彼をウラジオストクのエスペランティスト達が世話した。1921 年 10 月彼は上海に行き、UEA 代表の胡愈之に迎えらる。1922 年彼は魯迅・周作人兄弟の家に居住、北京大学でエスペラントとロシア文学の教鞭をとる。まさに中国において、彼はエスペラント作家となり、一連のエスペラント作品を発表した。1922 年、23 年、24 年のエスペラント世界大会には彼は中国の大学の公式代表として出席している。1923 年にはカロチャイ、プリヴァらが審査員を務める朗読部門の最優秀賞を彼は受賞した。1924 年彼はソ連に戻った。彼はコミンテルンのモスクワ放送エスペラント番組に協力した。彼は「Esperanta Ligilo」誌の編集者 Harald Thilander との連絡を維持し、彼のエスペラント作品はそこに掲載されていった。1933 年彼は「全ロシア視覚障害者協会」(VOS) のエスペラント部門に勤めるため、外国からの通信を受信する任務についた。1934 年から 1945 年彼はトルクメニスタンの盲学校で働いた。当時粛清の嵐がエスペランティスト達を襲っていた。彼は当初校長であったが、粛清の中で一教員に格下げされた。彼はエスペラントを通じて各種の技能を身につけ世界で活躍した。「アラディンの魔法のランプでも緑のエスペラント星に及ばない」と彼は言う。

（アナトリー・マセンコ）

Edukista Dimensio de Eroŝenko

TANABE Kunio

(verko je unua premio en la konkurso* de LIBE** kaj REAN***,
publikigita en 2011)

* = Literatura konkurso pri la temo "Vivo kaj verkoj de
Vasilij Eroŝenko: ilia signifo kaj valoro por la nuntempa blindulo"
** = Ligo Internacia de Blindaj Esperantistoj
*** = Rusia Esperanto-Asocio de Nevidantoj

Enkonduko

Antaŭ preskaŭ 50 jaroj, kiam mi, 17-jara, estis en supera mezlernejo por blinduloj en Tokio, dirante "Vi havas tian antaŭulon de nia lernejo", unu instruisto prezentis al ni unu libron titolitan "Vivo de Eroŝenko: Blinda Poeto" verkitan de Takasugi Iĉiro. Mi tuj kuris al brajla biblioteko kaj legis ĝin. Interese! La vivo de Eroŝenko kortuŝis min profunde, ĉar tiutempe mi estis ĉagrenata pri mia estonteco. Eroŝenko donis la lumon en mian koron.

Ĉi-foje releginte tri biografiojn kaj kelkajn originalojn Esperantajn de Eroŝenko, mi eksciis, ke li estis ne nur blinda verkisto sed ankaŭ instruisto, kiu praktikis edukadon kun propra ideo tra sia vivo. Mi trovis, ke kaj lia vivo kaj liaj praktikoj donas al ni, blindaj posteuloj, multajn pensindaĵojn. Ekzemple:

1. Lia vivkapablo
2. Lia ideo pri lerneja edukado

Mi prezentu konkretajn ekzemplojn de la supraj du punktoj el la biografioj.

1. Vivkapablo

Laŭ mi el la vivkapablo de Eroŝenko jenaj kvar kapabloj estis karakterizaj: Kapablo moviĝadi sendepende; Kapablo uzi brajlon; Kapablo akiri fremdan lingvon; Kapablo praktiki arton.

(1) Kapablo moviĝadi sendepende

Surprizis min la priskriboj en la biografioj pri lia povo libere iradi kie ajn. Kompreneble komence li devis esti akompanata, sed lernis la vojon tuj. Verŝajne li havis atentemon pri direkto, distanco kaj la totala mapo.

Urbo Tokio estas grandega kaj komplikega. En tia urbego Eroŝenko, kvazaŭ vidanto, ĝuis promenadi sola. En sia infaneco dank' al la kuraĝigo fare de la familio kaj la naturriĉeco de la naskiĝloko, li trejniĝis moviĝadi sendepende. Krome li ankaŭ ĝuis naĝadon kaj rajdadon. Surbaze de tio lia kapablo libere moviĝadi evoluigis poste.

(2) Kapablo uzi brajlon

Li ĉiam kunportadis brajlan tajpilon. En la tempo de Eroŝenko eĉ en Moskvo troviĝis nur du aŭ tri el mil blinduloj, kiuj kapablis uzi brajlon. En Londono li vizitis

brajlan bibliotekon kaj ĝojegis trovinte multegon da brajlaĵoj. Li fariĝis fervora libroamanto.

Korespondado per brajlo estis tre grava por Eroŝenko vojaĝanta de lando al lando en la tempo sen internacia telefonservo.

Registrado de popolfabeloj kaj verkado de propraj fabeloj ebligis per brajlo. Legi kaj skribi brajle konsolis lin vivanta sola fremdlande.

(3) Kapablo akiri fremdan lingvon

Lerninte Esperanton, li ĝojis aparteni al Esperanto-rondo en Moskvo kaj en ĝi konatiĝis kun kaj intelektuloj kaj artistoj kaj eksterlandanoj. Uzante Esperanton, li realigis vojaĝojn al eksterlando kaj ĉie unue akiris amikojn Esperantistajn, kiuj helpis lin lerni lokajn lingvojn. Li alproprigis fremdajn lingvojn sen lernolibroj sed tra ĉiutaga vivo. Ekzemple, en Tokio li ofte vizitis kun amikoj teatron kaj kinon, tra kiuj li absorbis vivantan lingvaĵon. Ju pli bone lia lingvokapablo kreskis, des pli la rilatoj kun amikoj vastiĝis.

Kial li povis akiri lingvon en tre mallonga tempo? Ĉar li havis grandajn scivolemon kaj kuraĝon. Li ŝatis diskuti pri kio ajn eĉ en fremda lingvo.

(4) Kapablo praktiki arton

Escepte de brajla tajpilo li ĉiam kunportadis ankaŭ muzikinstrumenton balalajko. En la Blindullernejo de Tokio dum Esperanto-kurso, kiam lernantoj laciĝis, li ludis balalajkon kaj kantis aŭ Esperante aŭ ruse. Kiam ardiĝis diskuto, lia ludo de balalajko kvietigis la atmosferon.

Krome, de tempo al tempo, sopirante naskiĝlokon, li ludis balalajkon por si mem. Por li vivanta sola fremdlande balalajko bone efikis por forigi la streson de la vivo.

2. Lia ideo pri lerneja edukado

Eroŝenko funkciis kaj kiel instruisto kaj kiel konsilanto por blindaj infanoj kaj junuloj. Kiel ekzemplojn ni vidu liajn laborojn en Birmo, Siberio kaj Turkmenio.

(1) Moulmein, Birmo

Eroŝenko deziris starigi lernejon por blinduloj en Sudorienta Azio. En 1916 li, ankoraŭ 26-jara, ekvojaĝis el Tokio.

Unue li celis al Bankoko, Siamo (la nuna Tajlando). Tie li trovis nek rimedojn nek kunlaborantojn por starigi lernejon por blinduloj. Sekve li plu vojaĝis al Birmo (la nuna Mjanmaro). En la urbo Moulmein, li komencis praktiki edukadon laŭ sia ideo. Tiea blindullernejo estis ĉefe ludejo kaj foje laborejo por fari bambukorbojn kiel vendaĵojn. Eroŝenko proponis plibonigan projekton kaj ĝi estis aprobita.

Li enkondukis multe da novaj ideoj. Por infanoj eksterdoman aktivadon: sendependa moviĝado; naturobservado per la tutkorpa senso. Por mezlernejanoj, utiligante sian sperton en Londono, altnivelajn instruadojn: muziko, masaĝo kaj la angla lingvo. Aldone, de tempo al tempo, li organizis prelegojn de instruistoj el

altnivelaj lernejoj. Plie li invitis gepatrojn kaj najbarojn al la lerneja kultura festivalo. En ĝi li mem kantis kun balalajko. Li sukcesis eltiri monon el la lerneja administra komitato por aĉeti brajlpaperon por lernomaterialoj. Li, vokata "Fraĉjego", estis amata de lernantoj.

Bedaŭrinde lia praktiko en Birmo daŭris nur unu jaron. Sed por Eroŝenko la sperto en Birmo fariĝis modelo por posta praktiko.

(2) Duoninsulo Ĉukotko, Siberio en Sovetio

En 1929 Eroŝenko vojaĝis al Duoninsulo Ĉukotko en la ekstremo de Nordorienta Siberio. Pri siaj tieaj spertoj li verkis kelkajn verketojn en Esperanto, kiuj aperis en "Esperanta Ligilo" en 1933 kaj en 1947.

En la antaŭparolo de la verketo "Blindaj Ĉukĉoj" li skribis: "Unu el la taskoj, kiujn mi metis antaŭ min, vojaĝante al la lando de la ĉukĉoj, estis ekkoni la vivmanieron de la blinduloj en tiuj malproksimaj arktaj regionoj."

Li renkontis du blindajn junulojn kaj interparolis kun ili. La dialogo estas tre impresa por mi. Lia sinteno kontraŭ ili estis sincera kaj serioza. Eroŝenko diris jene.

Al Filip: "La ĉefaĵo estas ne la blindeco mem, sed la viduloj, kiuj ne donas al ni eblecon labori kaj perlabori nian ĉiutagan panon kaj vivi sendependan vivon."

Al Kejgin: "Tie, en Moskvo oni ne bezonas la dancon de rosmaro. Knabinoj ĉe ni edzimiĝas al tiuj, kiuj scias kaj povas labori, sed ne danci. Tamen mi estas certa, ke se miaj moskvaj kamaradoj bezonus eklerni la dancon de rosmaro, ili sendube ĝin lernus..."

Kia simpatio! Kia kuraĝigo al junuloj!

Du junuloj revigliĝis. Eroŝenko, blinda, estis bona konsilanto por samsortanoj.

(3) Kuŝka, Turkmenio en Sovetio

En 1934 li venis al Turkmenio. Dum oni preparis establi blindullernejon, li lernis la lokan lingvon kaj vizitante vilaĝojn persvadis gepatrojn por sendigi blindajn infanojn al lernejo. Li ankaŭ konvinkis sian kolegon, bonegan instruiston de muziko, kunlabori en la lernejo. Ŝi venis eĉ kun sia edzo.

En Kuŝka Eroŝenko laboris kaj kiel administranto kaj kiel instruisto, de 1935 ĝis 1944. En lernejo "Domo de Blindaj Infanoj" li kunvivis kun infanoj kaj estis ame vokata "Paĉjo". La aktivado de la lernejo estis preskaŭ sama kiel tiu de lernejo en Birmo. En moviĝado li igis infanojn iri eĉ sen bastono. Agrikulturo kaj bestobredado estis inkluzivitaj anstataŭ masaĝo. Li surprizis lokajn loĝantojn per la prezentado de infana opero.

Lia praktikado en Kuŝka daŭris naŭ jarojn, donante multe da influo kaj al lernantoj kaj al la loka komunumo.

Konklude

La vivo de Eroŝenko estis vere unika kaj kuraĝa.

Li lernis en tri blindullernejoj kun malsamaj karakterizoj: en Moskvo, Londono

kaj Tokio. Li vojaĝis kaj loĝis en multaj landoj de malsamaj kulturbazoj: Britio, Japanio, Tajlando, Mjanmaro, Hindio, Ĉinio, eŭropaj landoj kaj ankaŭ landoj en Sovetio. Li renkontis multajn etnojn, kaj lernis iliajn lingvojn kaj vivmanierojn. Li amikiĝis ne nur kun blinduloj sed ankaŭ kun vidantoj. Li faris diversajn agadojn: ekz. vojaĝi, lerni, diskuti, kanti, rakonti, ludi, verki, instrui, kolekti, administri ktp., ktp. Post la reveno al Moskvo, Sovetio, li ofte vojaĝis enlande al diversaj respublikoj kaj laboris ĉefe kiel instruisto.

Kio ebligis al li travivi tiel unikan kaj kuraĝan vivon? Tio estis nenio alia ol lia elstara vivkapablo kaj aparte granda scivolemo. Verŝajne li pensis, ke estas necese al blindulo ĉion en la vivo senti per ĉiuj siaj sensoj, senti en sia koro kaj cerbumi en sia kapo. Dank' al sia riĉa vivkapablo, li realigis la vivon; la enhavoriĉa vivo plu evoluigis lian vivkapablon; la evoluiginta vivkapablo plu riĉigis lian vivon tra ĉiutagaj spertoj.

Surbaze de siaj spertoj li praktikis porblindulan edukadon kaj al infanoj kaj al junuloj. Kunvivante kun lernantoj en ĝojiga kaj libera etoso, li trejnigis ilin pri vivkapablo.

Mi pensas, ke la nuntempa edukado por blindaj infanoj ŝanĝiĝis multe de la tempo de Eroŝenko kaj frontas multajn problemojn. Koncernatoj de la edukado povas lerni multon el la ideo kaj la praktiko de Eroŝenko.

Mi esperas, ke ankaŭ infanoj blindaj interesiĝu pri la vivo de Eroŝenko, kiu certe kuraĝigos ilin kaj donos la lumon al ili.

Unika kaj kuraĝa vivo de Eroŝenko kortuŝis min antaŭ preskaŭ 50 jaroj kaj nun denove kortuŝas min eĉ pli forte.

Eroŝenko restas ĝuste la modelo de mia vivo.

(fino)

(要約/resumo) エロシエンコの教師としての側面

筆者は17歳の時、高杉一郎著『盲目の詩人エロシエンコ』（新潮社1956）を読み、彼の行動力に同じ視覚障害者として感動してしまった。今回、改訂版『夜明け前の歌 盲目の詩人エロシエンコ』（岩波書店1982）を読み直してみて、彼が童話作家、詩人というだけでなく、盲教育に強い関心を持ち、実際に長い期間各地で教師として実践していたことを知った。エロシエンコは、モスクワ、ロンドン、東京での自らの盲学校体験をもとに、盲児盲青年に対し、独立して生きていける生活力を身につけさせる彼独自のカリキュラムも作っている。何よりも自らその教育の良い手本を示している。（田辺邦夫）

Esperanto kiel “Universitato” por Eroŝenko

SASAKI Teruhiro

Antaŭparolo

Agadaj sferoj de Eroŝenko estis diversaj. Unue, kiel blindulo, li influis sur edukadon por japanaj blinduloj. Ankoraŭ nun lia merito estas granda kaj li estas unu el brilaj steloj por blinduloj en Japanio. Li montris al blinduloj, kiel eduki sin alte, kio eblas al blinduloj. Unu el liaj eternaj temoj estas “reviviĝo el malespero”. Li skribis en “Blindaj Ĉukĉoj” pri malĝojo de blindiĝo. Sed Eroŝenko montris per sia sperto, ke la vivo povas ekflori eĉ de la malespero. Li dediĉis sin al la edukado de blinduloj tra sia tuta vivo, en Japanio, sud-aziaj landoj kaj en Sovetio.

Due, li verkis japane kaj Esperante multe da ĉarmaj rakontoj kaj fabeloj, ankoraŭ nun ŝatataj de japanoj, ĉinoj kaj Esperantistoj. Por japanaj legantoj liaj fabeloj estas unuj el plej altaj je ĉarma enhavo kun nobla ideo. Feliĉaj estis idoj en Japanio kaj Ĉinio, ĉar ili havis en siaj lingvoj tiel alt-kvalitajn fabelojn de Eroŝenko, same kiel de Marŝak, Saint-Exupery, Michael Ende... Eblas diri, ke Eroŝenko altigis nivelon de la ĝenro de japanlingvaj fabeloj, ankoraŭ ekzistanta en lulilo en la unua kvarono de 20-a jc. Poste ekaperis multaj fabel-verkistoj en Japanio, sed ili ankoraŭ ne atingas tian altecon je la ideo enhavo. Tial do tradukis liajn fabelojn el la japana la plej granda ĉina verkisto, Lusin.

Trie, li estis nobla pensulo kaj kavalireca aktivisto por plibonigo de la mondo, kvankam li mem ne lernis en iu alta lernejo. Laŭ mia opinio, li heredis la bonan tradicion de rusaj narodnikoj en 70-aj jaroj 19-a jc. Tial do li povis eniri en popolon (*v narod!*) kaj inteligencion de Japanio, Ĉinio kaj Aziaj landoj. Helpis al li la agadon ankaŭ la talento, ke li mem estis bona muzikisto, kantis kaj ludis muzikilon bone. Kvare, plej bona kaj riĉa fonto por lia personeca edukado estas Esperanto. Per Esperanto li akiris amason da amikoj. Eblas diri, ke Esperanto estas lia universitato. Homaranismo de Zamenhof fluas laŭ la sama torento de pensa disvolviĝo en Rusio: Rusa literaturo, Narodnikismo, Universalismo, Kosmismo... La internaciismo de rusa penso (Lavrov, Solovjev, Fjodrov k. a.) estas kristaligita en Esperanta ideo de Zamenhof. Eroŝenko, devenanta de la simpla kampulo “*mufik*”, enspiradis hejme aeron, plenan je tiuj plej altaj rusaj ideoj.

Kvankam Eroŝenko ne ricevis edukadon en alta lernejo, tamen li ricevis plej altan edukadon dank’ al Esperanto. Pere de Esperanto li konatiĝis kun elstaraj inteligencioj en Rusio, Japanio kaj Ĉinio. Li fariĝis intelektulo, deveninta el simpla popolo, samkiel Ĉeĥov kaj Gorkij. Narodnikoj rigardis Gorkij-n intelektulo el popolo. Kiel Gorkij, tiel Eroŝenko posedas simplecon de rusa popolo kaj profundecon de rusa inteligentia ideo.

Translima agado

Eroŝenko iris al Britio en 1912 por ricevi edukadon en la lernejo de blinduloj. Sed kiel multaj narodnikoj, tiel ankaŭ li desapontiĝis je atmosfero en disvolviĝinta Eŭropo. Li ne povis trovi tie iun taŭgan sferon de sia agado. Eble, li povis ellerni la anglan tie. Plej bona rikolto estas renkontiĝo kun Kropotkin, la granda rusa pensulo de narodnikismo kaj anarkiismo. Kiel unu el narodnikoj, enirintaj en popolon (*narod*), Kropotkin akceptis varme Eroŝenkon, rusan simplan junulon el popolo. Rusaj narodnikoj el alt-nobela klaso, kiel Bakunin, Lavrov, Kropotkin, inklinas idealigi rusan popolon (*narod*). Mi konjektas, ke Kropotkin vidis en blinda Eroŝenko “idealan rusan narod-on” kun mistika forto de rusa komuna tereno (*obschina*), ĉar Kropotkin mem mistikigis en sia “teorio de Interhelpo” rusan vilaĝan komunumon. Por juna Eroŝenko tiu renkontiĝo estas neforgesebla kaj li rakontadis al japanaj inteligencioj pri tio.

Irado en Japanion

Reveninte al Rusio, tuj poste li turnis sin al Japanio. En 1914 li atingis la domon de unu japana Esperantisto, fama sciencisto Nakamura Kijoo, deveninta de Chōshuu, centra forto de Meizi-Revolucio. Tra Nakamura eblus facile malfermiĝi la pordo al tiama japana regantaro (kliko de Chōshuu). Sed Eroŝenko ne interrilatis kun la regantaro, sed kun kontraŭreĝimuloj, kiel Oosugi Sakae, Akita Uzyaku. En tiama Japanio la tempo estis t. n. “la epoko de *Taishō*-demokratio”, kiam ekfloris diversaj progresaj ideoj, artoj kaj literaturoj.

Mondo de japanaj Esperantistoj estis tiam la plej alta akademio, konsistanta el alt-nivelaj sciencistoj, verkistoj, kaj artistoj. Oni bonvenigis Eroŝenkon, kiel junan Esperantiston kaj reprezentanton de rusa “*narod*”, idealigita de Tolstoj, Dostojevskij kaj Kropotkin. Eroŝenko siavice posedis sufiĉan talenton respondi al la espero de japanaj intelektuloj, ravitaj de rusa literaturo. Ili vidis en Eroŝenko heroon de rusa literaturo, kiel Platon Karataev. Blinda Eroŝenko vestis sin per rusa bluzo, nomata “*rubaska*”, kaj ludis bone rusan tradician muzikilon “balalajko”, ĉar muziko estas plej grava subjekto en moskva blindula lernejo, kiel unu el necesaj iloj por vivi. Baldaŭ Eroŝenko fariĝis fama stelo ne nur en japana alta societo, sed ankaŭ en japana publiko. Ekzemple, li kune kun japana fama pentristo, Takesita Jumezi, vizitadis provincojn por propagandi progresan idealon inter japana popolo. Tia estas ilia narodnikeca movado “eniri en popolon”. Koncerto de Eroŝenko estis nemankebla programero por ĉiuj kunvenoj.

Li lernis la japanan lingvon kaj posedis ĝin ĝis tiom, kiom eblas verki fabelojn japane. Liaj fabeloj estas plenaj je revolucia romantismo, simila al verkoj de Gorkij, Garŝin kaj narodnikaj verkistoj. Por rusoj rusa literaturo estas lulkanto, do ili de infaneco absorbiĝis je Puŝkin, Lermontov, Gogol, Turĝenev, Dostojevskij, Tolstoj, Ĉeĥov, Andrejev k. a. Eroŝenko parkeris multajn poemojn kaj dramojn. En Ĉinio li instruis historion de rusa literaturo. Japanoj miregis, ke li, kvankam blinda, eĉ povis ĝui teatron. Samkiel Gorkij kaj Garŝin, ankaŭ li havis sufiĉan kapablon verki sian

originalan literaturon. Ŝajnas al mi, ke Eroŝenko, kvankam ne atingis tian altan nivelon de supre menciitaj granduloj en rusa klasika literaturo, tamen almenaŭ en ĝenro de fabeloj li sendube estis unu el elstaraj fabel-verkistoj. En verkoj de Eroŝenko kondensiĝas fantazio de “*narod*” kaj rusa revolucia romantismo kun idealo de nelaciĝintaj semantoj ĉe Zamenhof de la epoko “*malenkoe delo* (malgranda afero)”. En ĝi folietoj, arboj, floroj, birdoj, ŝtonoj, riveroj, montoj, ŝteloj, luno kaj suno, ĉiu “ero”, kiel necesa parteto, konsistigas universon, samkiel en la poezio de Lermontov.

Inter japanaj socialistoj kaj anarkiistoj

Kamichika Ichiko, fama aktiva feministo, estis proksima amikino de Eroŝenko. Kiam ŝi tranĉis pro sia ĵaluzo sian amatan viron, anarkiiston Oosugi Sakae, tiam Eroŝenko ege kompatis al ŝi. Laŭ sociala ideo, ili estis proksimaj. Oosugi fondis lernejon de Esperanto, kie multaj ĉinaj studentoj ĉeestis (Liu Shiwei, Zhang Ji k. a.). Li tradukis verkojn de Kropotkin en la japanan. Eroŝenko rakontis al ili pri sia renkontiĝo kun Kropotkin. Eroŝenko mem aktive partoprenadis tiaman socialisman movadon kaj lekciis. Rezulte de tio li estis arestita kaj elpelita el Japanio. Inter japanaj Esperantistoj troviĝas multaj maldekstruloj, inkluzive de Takatsu Seido, do Eroŝenko devis esti enkondukita en ilian movadon, ĉar en Rusio li mem kreskis en tia kontraŭreĝima revolucia atmosfero de narodnikismo kaj marksismo.

Ideo de Eroŝenko ŝajnas pli proksima al anarkiismo ol al bolŝevismo, ĉar li preferis esti libera ol obeema. Sed li fervore deziris reveni al Ŝovet-Unio post la oktobra revolucio. Kropotkin ankaŭ revenis al Rusio post la revolucio. Tio estas enigmo. Ĉu pro ilia amo al patrolando kaj rusa popolo aŭ ili esperis la futuron de rusa socialismo? Mirinde, ke Eroŝenko revenis de Parizo al Sovetio, eĉ post kiam li spertis kolektivizacian en Ĉukĉi. Estis certe, ke ili kredis eblecon de sia kontribuo al socialismo, sed tute vane. En ilia hejmlando, nek tiam nek nun, oni preskaŭ povus ĝuste taksi ilian socian ideon, ĉar ili estas profetoj.

Salono de Nakamura-ja

Kolektiĝis en la salono multaj japanaj artistoj kaj fremduloj kiel Subhaz Chandra Bose, juna batalanto por sendependa Hindio. Eroŝenko estas ŝatata membro de la salono. Lin pentris famaj pentristoj, Nakamura Tsune kaj Tsuruta Goro, kaj la portreto de ĉi-lastata ankoraŭ estas en restoracio Nakamura-ja. Tie Eroŝenko konatiĝis kun kulturuloj de tiama japana societo. Bose instruis kuiru tie hindian manĝaĵon “rizo kun kareo”, kaj Eroŝenko – rusan frititan panon “*piroĵki*”. Ambaŭ manĝaĵoj ankoraŭ nun estas specialaĵoj en menuo de restoracio Nakamura-ja. Eroŝenko estas pli maljuna ol Bose je 7 jaroj. Eble, iom da rusa penso de Eroŝenko povus esti transdonita al la hindia aktivulo. Gandhi ankaŭ ricevis grandan influon de Tolstoj. Rusan kulturon kaj literaturon oni jam sciis per legado de Tolstoj, Dostojevskij k. a. Kaj nun en realo staras vivanta rusa narod, blinda Eroŝenko, kiel enkarniĝo de rusa spirito. Portretoj de Eroŝenko similas al ikono, antaŭ kiu oni ne devas ne adori.

Dume Eroŝenko mem iĝas mistika per absorbiĝo en religio “Bahaaj” por purigi sian koron kaj por renovigi trankvilan konsciencon, samkiel narodnikoj-diohomoj (N. V. Chajkovskij k. a. *bogoĉloveki*). Kvankam li ne fariĝis bahaano, tamen li proksimiĝis al la religio. Portretoj reflektas tian spiritecon de Eroŝenko.

En Ĉinion

Elpelite el Japanio, Eroŝenko volus reveni al Rusio, sed ne eblis al li transiri la landlimon. Akceptis lin en Ĉinio Lusin kaj lia frato Zhou Zuoren, fama Esperantisto. Ili alte taksis talenton de Eroŝenko, kiel verkisto de fabeloj. Lusin eĉ tradukis kelke da verkoj en la ĉinan lingvon. Ili kaj rektoro Cai Yuanpei invitis Eroŝenkon al la Pekina Universitato por instrui rusan literaturon kaj Esperanton. Estus malfacile diri, ke la lekcioj sukcesis. Li ne povis ellerni la ĉinan por interkomunikiĝi, do li devis senti sin soleca en sia ĉina vivo. Sed gravas, ke taksis lin tre alte Lusin, fondinto de nuntempa ĉina literaturo. Eroŝenko uzis la japanan por interparoli kun Lusin, kaj la anglan kun neesperantistoj. Huxi laŭdas lian anglan, kiam li interpretis la lekcion de Eroŝenko. Pozitivisma ideo de Huxi estas simila al rusa sociologia narodnikismo. Huxi kaj Lusin ambaŭ alte taksis ĉinan antikvan pensulon, Mozi-on, kies pensmaniero (ekzemple pri neagresado) estis tre proksima al Tolstoj kaj Kropotkin.

En Sovet-Unio

En 1924 li revenis al Rusio, al nova Sovet-Unio. Li eklaboris kiel tradukisto-interpretisto de la japana lingvo por japanoj-komunistoj en la Komunisma altlernejo en Moskvo. Poste en 1929 li foriris al Ĉukotka en fora oriento. De 1935 li fariĝis estro de blindula lernejo en Turkmenistano. Post la dua mondmilito li revenis al Moskvo kaj poste hejmen al Obuhovka. Laŭ diro de miaj moskvaj amikoj, amaso da lia postlasita brajla dokumentaro estis forportita per kamiono ien, ne konatan, kaj perdiĝis.

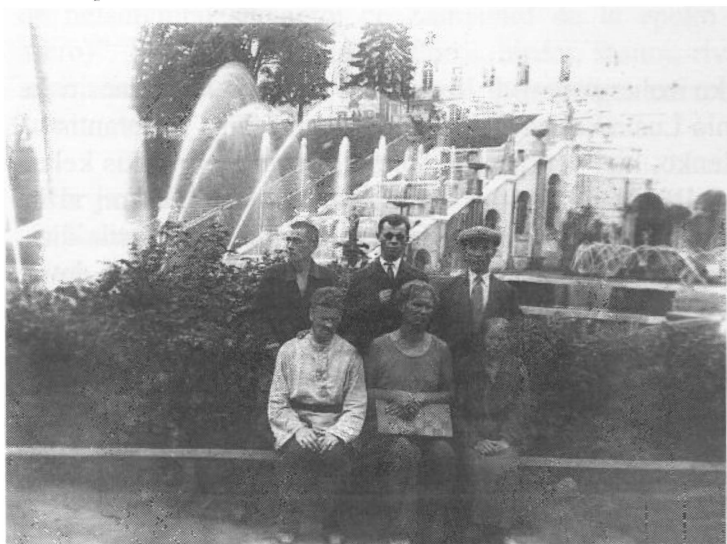
Malmultaj verketoj, publikigitaj en “Esperanta Ligilo”, montras al ni, ke Eroŝenko konservis sian kritikan sintenon eĉ al Sovetia reĝimo. Li kritikis mortigon sub la nomo de “klasbatalo”, skribante:

“Unu el tiuj terurigaj maŝinoj por hommortigado, kiujn vi ĵus montris al ni, povas dum kelkaj minutoj neniigi la tutan nian popolon, la tutan loĝantaron de la Tundro. Ĉu ni povas admiri tion? Ĉu ni rajtas nomi tion saĝa? Sed vi ŝajnas fieri pri tio. Se tio estas saĝeco, ĝi estas fatala saĝeco, gvidanta vin al via pereco kaj eble al la nia ankaŭ.” [“La trimova ŝakproblemo”]

Tiu vorto profetas la sorton de la Sovetio. Tie li esprimis ankaŭ la ideon, similan al Narodnikismo, ke “ne instrui sed lerni de la ĉukĉoj la komunismon devas vi, eŭrope edukita homaĉo”.

Preterpasis Eroŝenko-n la Granda Purigo de Esperantistoj en 1937-38 jaroj. Li estas fakulo de Esperanto kaj la japana lingvo, rigardataj kiel plej danĝeraj lingvoj en Sovetio. Tiel do ne troviĝis iu kampo, kie ajn eblus al li aktive agadi, krom fora blindula lernejo kaj ŝako-ludo. En ambaŭ kampoj li faris bonon. Li daŭrigas agadi en

fora periferio por plibonigo de edukado por blinduloj. Li gajnis la trian rangon en la ŝako-turniro en 1938, dum multe da Esperantistoj estis mortigitaj. Sed, kompare kun lia brilega vivo en Japanio kaj Ĉinio, la vivo en Sovet-Unio tute perdis lumon. Neniu estas profeto en sia urbo.

Grupo de la partoprenantoj de la Unua Tutrusia turniro de blindaj ŝakistoj de Tutrusia Blindul-Asocio dum la ekskurso en parko Peterhofo, apud tiama urbo Leningrado. Sidas en centro - Vasilij Eroŝenko, dekstre de li - lia fratino Pelagia. La turniro pasis inter 10-28 julio 1938. Vasilij Eroŝenko venis por partopreni ĝin el urbo Kuŝka (Turkmenia SSR) kaj gajnis la trian lokon kaj premio 250 rubloj inter 15 partoprenantoj.

(de nekonata fotisto, 15 aŭ 21 julio 1938, en Petergofo, Rusio. La foto estas en familia privata arkivo de s-ino Helena ANDRONOVA, pranepino de Peliagia Eroŝenko (la fratino de Vasilij), kaj estas donitaj por memora verkaro laŭ speciala permeso de s-ino ANDRONOVA.

写真：1938年7月、レニングラードにて、全ロシア盲人協会のチェス大会の参加者。前列中央がワシリー・エロシェンコ、その右が妹のペラギア・エロシェンコ。この大会のためにトルクメン共和国から出てきたもの。

(要約/resumo) エロシェンコにとってエスペラントは「私の大学」であった

ナロード（人民）出身の盲目の少年エロシェンコがこの語学の習得によって人格形成をし、日本と中国に多大の影響を及ぼした。また日本のエスペランチスト集団はそれ自体が学問と文化の最高の殿堂であった。大正デモクラシーの知識人たちにエロシェンコは学び、そしてロシアの思想を教えた。ロシア文学を愛する日本人たちはエロシェンコにその理想的主人公「ナロード」の像を重ね合わせた。彼はゴーリキイと同じく、ナロード出身の学歴なき盲人インテリであった。彼の肖像画には神秘性がある。それには彼自身の高い人格性と同時に、彼を通してロシアと全人類に憧れる日本人画家たちの精神性が結合している。ソ連時代にかろうじて発表されたわずかの作品でも、彼の到達した高い思想的境地が輝いている。しかし、ソ連では盲学校での教育と盲人将棋大会3位になる以外に彼の才能は生かせなかった。

(佐々木照央)

La akrvida blindula poeto

Shi Chengtai (Ĉinio)

Vasilij Eroŝenko (1890-1952), la rusa blindula poeto alvenis en Ĉinion en oktobro de 1921, elpelite de la japana registaro, en Shanghai juna esp-isto Hujucz akceptis lin, poste li veturis al Pekino, kaj loĝis en la hejmo de s-ro Lusin, la granda ĉina verkisto. S-ro Lusin ĉinigis liajn fabelojn verkitajn en la japana lingvo. Tiam li donacis al la ĉinaj junuloj la “Ruĝa floro”-n, ankaŭ ekde tiam en iliajn korojn ĉizis “Cikatro de amo”-n.

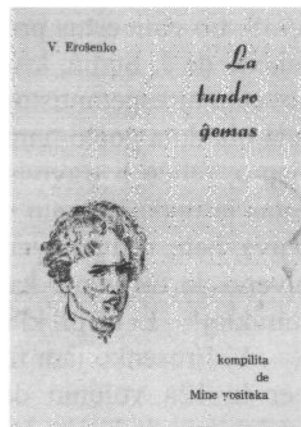
Kvankam V. Eroŝenko estas nomita “la blindula poeto”, tamen liaj ĉefverkoj estas fabeloj. Legante liajn fabelojn, “lia sonĝo naiva, bela, sed kun vereco” tiras mian koron, eĉ mi ankaŭ sentas “la triston de la aŭtoro, kiu vokas en la mondo ĉiujn ami, sed ne gajnas la amon” (laŭ s-ro Lusin).

“Oni nomas lin revisto, aliaj diras ke li estas anarĥiisto, aliaj timas ke li estas ‘danĝerulo’; ili ĉiuj lin malkomprenas. Li estas homaranisto, nur homaranisto.” (*1) Kvankam li estas blindulo, tamen li pli klare konis nian mondon ol aliaj. Ŝajnas al mi, ke li konus nian mondon per sia animo ĉiujn ami, tial li havus pli akran vidon ol aliaj.

Eĉ hodiaŭ mi relegante lian fabelon *La trimova ŝakproblemo* – la tria skizo el la ĉukĉa vivo –, pri la homa tragedio de ĉukĉoj en la Tundro, mi ankoraŭ sentas min timtrema. V. Eroŝenko skribis en la Antaŭparolo: “la skizo estis skribita jam en junio de 1934, sed mi perdis la manuskripton dum mia vojaĝo al Turkmenio en la sama jaro. Nur dum ĉijara libertempo (1938) mi ekprovis reskribi ĝin, kaj jen la rezulto.” (*2) laŭ la notoj faritaj de la kompilinto de *La tundro ĝemas*, s-ro Mine Yositaka, nia estimata eroŝenkologo, la skizo aperis nur en “aldono al Esperanta Ligilo” en decembro, 1947.

La aŭtoro en Julio de 1929 alvenis en la ĉukĉan kulturbazon por viziti sian fraton, la bazan veterinaron, tie li pasigis kelkajn monatojn kun aventurplena vivo. La aŭtoro skribis: “Ju pli grandiĝas niaj mondaj urbegoj, la centroj de la civilizacio, des pli malgrandiĝas la homo, des pli banaliĝas, kaj trivialiĝas, bagateliĝas kaj mizeriĝas... Kaj gravas tiam ne homo mem sed lia kapitalo, ne lia kapo

sed lia poŝo, ne lia koro sed lia oro.” Tamen la ĉukĉoj vivas en la Tundro de la arkta regiono de la Nord-orienta Azio tute estas alie. “Tie oni lernas ŝati la homon mem, ĝuste taksi lian vivon, respekti lian liberecon.” (*3)

En la skizo (fabelo) troviĝas la atentokapta intrigo, kiu igis nin serioze mediti. Iu eŭrope edukita kuracisto de la bazo, komunisto, “celis politikan karieron”, instruis al ĉukĉoj, kio estas la klasbatalo kaj komunismo, tamen iu parolis “ne instrui sed lerni de la ĉukĉoj la komunismon devas vi.” dum li prelegas.

Iutage la propaganda fako de la bazo invitis la indiĝenajn gastojn spekti filmon por altigi ilian klasbatalan konscion. Vidante la sangajn batalajn scenojn de la unua mondmilito kaj la rusa enlanda batalado, ĉukĉa naiva kaj bonkora junulo, amiko de la aŭtoro (mi-o en la skizo) dolore tremis, eĉ feblis. La kuracisto batis la junulon per la violona arĉo, insultante, la aŭtoro kolere forĵetis la arĉon protektante sian amikon...

La ideologia konflikto fariĝis sanga agado, la kuracisto denunciis al GPU (Ŝtata Politika Administracio). Tiu vorto “eŭrope edukita” signifas edukitan en la eŭropa parto de Soveta Unio, mi komprenas. Eĉ “la estro de la GPU invitis min amike ludi ŝakojn kun li post la matenmanĝo”. La aŭtoro estis jam atentita de GPU pro lia kompatato al ĉukĉoj kaj aprobadato al iliaj opinioj.

La aŭtoro meditis antaŭ ŝaktabulo por solvi la trimovan ŝakproblemon, li komprenis, ke tiu ankaŭ estas la viva problemo: naskiĝo, vivo kaj morto. Laŭ la “nigra nomlisto” de la tundraj amikoj, kiun subŝovis la eŭrope edukita friponego, “en GPU-ejo nepriskribebla tumulto; denove oni planas amasajn arestojn.” (*4) Je la fino de la skizo, la aŭtoro skribis: “tra la dolĉega duonsongō, mi aŭdis ankoraŭ la kuiristinon senbrue engliti mian ĉambron. Ŝin sekvis ankaŭ senbrue la bazestro kaj la GPU-estro. Mia ĉiam bonkora protektantino nun flustris: ‘Mi ĉiam suspektis, sed nun mi estas certa.’ Pri kio ŝi estis certa, mi jam ne aŭdis, ĉar mi endormiĝis... Mi malestiĝis... Mi mortis.” (*5)

Antaŭ legantoj ja estas la interhoma tragedio! La aŭtoro skribis, ke la skizo estis verkita en 1934, sed la manuskripto perdiĝis dum vojaĝo al Turkmenio, reverkis en 1938, tio eble estus preteksto, tamen 1934 ja estis antaŭnokto de la Granda Purigo. lanĉita de J. Stalin, kiu okazis en 1937-1938, en tiu katastrofo preskaŭ ĉiuj aktivaj sovetuniaj esperantistoj estis purigitaj – mortigitaj aŭ ekzilitaj en la koncentrejojn. Nia blindula poeto tiam restis en Turkmenio, lia verko estis en la blindula skribo de Esp-o, feliĉe li travivis dum la Granda Purigo. Ĉi tiu skizo de V. Eroŝenko ĝuste estas la unika aŭtenta raportaja verko en tiu periodo, la aŭtenta noto de “lia songō naiva, bela, sed kun vereco”. Li ja estas elstara profeto, per sia animo antaŭsentis pri alveno de tiu homa katastrofo, la publikigo de tiu verko ja estas la miraklo inter mirakloj! Li eĉ pli klare vidus la mondon ol ni, malblindaj.

V. Eroŝenko jam forlasis nian mondon, tamen liaj fabeloj ankoraŭ kortuŝas nin, per la 12a volumo de *Plena Verkaro de Lusin* rezervanta iujn el liaj verkoj, tradukitajn de Lusin, la ĉinaj legantoj ankoraŭ povas aŭdi lian vokon de “la tristo de

la aŭtoro, kiu vokas en la mondo ĉiujn ami, sed ne gajnas la amon”, pli feliĉe samideanoj povas legi en Esperanto liajn ĉefverkojn. Dum alveno de lia naskiĝtaga 125a jubileo, la plej bona memoro por nia blindula poeto ja estas refoje legi liajn verkojn, kaj klopodadi por la homara harmonio – Homon ami mem.

2015-04-23, Daqing

Notoj

- (*1) “Lumo kaj ombro”, kompilita de Mine Yositaka, Japano Esp-a Librokooperativo, 1979, p. 3
- (*2) “La tundro ĝemas”, kompilita de Mine Yositaka, Japano Esp-a Librokooperativo, p.32
- (*3) same (*2), p.23
- (*4) same (*2), p.63
- (*5) same (*2), p.63

(要約/resumo) 慧眼な盲詩人

日本を 1921 年に追放されたエロシェンコは上海に行き、さらに北京に出て魯迅の家に住むことになった。詩人と称されるエロシェンコだが、作品には童話が多く、その作品は慧眼をもって世の中を見ている。

1930 年代のシベリアでの作品を読むと、都会の政治思想かぶれの人間よりもチュクチ人の素朴さを評価していることがよみとれる。

中国では魯迅全集の第 12 巻に魯迅訳のエロシェンコの作品が収録されていて、いまでも人々に感動を与えている。

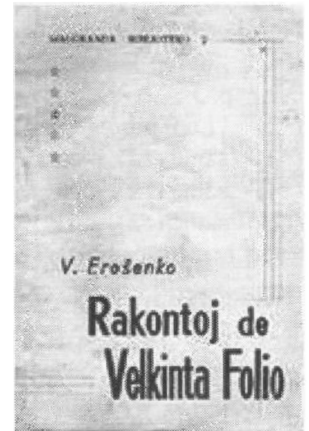
(石成泰)

Rakontoj de Velkinta Folio

Aoyama Tooru

Kiam mi estis studento de la Ŝtata Universitato de Jokohamo, en la universitato troviĝis esperanto-klubo. Tiutempe en la universitato estis tri famaj esperantistoj-profesoroj: Watanabe Teruiti, Kosimura Sinzaburo kaj Nagasu Kazuzi. Prof. Watanabe estis konsilanto de la klubo.

Mi ne povis aĉeti plurajn esperantajn librojn pro malriĉeco, sed la klubo posedis kelkajn librojn. Inter ili troviĝis “Rakontoj de velkinta folio” verkita de Vasilij Eroŝenko. Tiutempe en Japanio estis haveblaj ne multaj libroj alilandaj. La libron eldonis Japana Esperanta Librokooperativo en Kansajo en 1953. Subtitolo de la rakontaro estis “malgrandaj fabelaj skizoj de Ŝanhaja vivo”.

En la antaŭparolo Eroŝenko skribas: En Ŝanhajo mi estis soleca. Mi havis du amikojn, sed ankaŭ ili estis solecaj. Ni sentis, ke nia feliĉa ŝipo rompiĝis, kaj ni estis ĵetitaj sur la dezertan insulon, nomatan Ŝanhajo. (Eroŝenko verkis antaŭe la rakonton, titolitan “Feliĉa ŝipo”). Unu tagon mi haltis antaŭ unu granda arbo. Sur ĝi vidiĝis nur unu velkinta folio. La velkinta folio rakontis kelkajn rakontojn.

Kaj sekvis ses rakontoj kiel jene.

La unua rakonto estas “La strata arbo”: en la strato de tiu ĉi urbo mi konas unu grandan arbon. Nun ĝi staras silente, nun ĝi diras nenion. Ĝi vidis la popolon rabitan de siaj altrangaj rabistoj kaj ankaŭ de fremdaj malaltrangaj rabistoj. La arbo silente rigardas la junulojn kiuj prenas vivkoston opion. Sed la arbo diras nenion.

La dua rakonto estas “Pri lando de revoj”: la sudaj zefiroj invitis la verdajn foliojn serĉi la landon de l’ revoj, kaj la folioj demandas la bonan arbon, ĉu la spirito de niaj junaj animoj estas fidinda. Sed la arbo silentas, kaj nenion volis paroli. Kaj la verdaj folioj diras: “Ni iros nenien, nenien ni iru por serĉi la landon de l’ revoj”, kaj la suda zefiro forflugis.

La tria estas “La sekreto de unu malgranda knabino”: unu knabino venas al la arbo kaj parolas: “Mia pliaĝa frato tuŝas kun sango, la geonkloj permesas al li fari nenion, kaj mi ne povas apogi min sur liajn genuojn. Donu al mi kelke da viaj folioj por kunplekti el ili verdan kronon por li.” Sed la arbo silentis. Nur kelkaj folioj kliniĝis al la tero, kaj la knabino kun ĝojo faris kronon el ili. Ŝi haste revenis al la hejmo, sed la frato estis jam morta.

La kvara rakonto estas “La homo-ĉevalo”: venis ĵinrikŝisto al la arbo kaj diris: “Ĝis kiam mi devas esti por ili ĉevalo? Oni elbatis la dentojn el mi kaj mi ne povas

plu mordi.” Sed la arbo diris nenion. Matene policianoj trovis sub la arbo la homon mortintan kun dentoj miksitaj kun sango en la mano.

La kvina rakonto estas “Unua trezoro”: venis al la antikva arbo unu kripla knabino kaj parolis: “Unu bela viro donis al mi monon. Kaj mi ekamis lin, sed kiam refoje mi renkontis lin, li diris; “For monstro, diableto!” Ŝi kaŝis sian vizaĝon sur la ŝtona brusto de l’patrino-tero. Ŝi songis; en la songo ŝi estis heroino bela, kaj li, bela heroo. Neniam ŝi vekiĝis. La arbo silentis.

La sesa rakonto estas “La knabino kun malgrandaj piedoj”: venis al la arbo unu knabino kun tiel malgrandaj kaj delikataj piedoj. Ŝi rakontis al la arbo: “Mi havis fianĉon de la infaneco kaj ni amis nin, sed iutage li forlasis min. Kiam mi trovis lin, li diris, ke knabino kun malgrandaj piedoj ne taŭgas por marŝi la vojon de l’vivo. Kion mi faru?” Sed la arbo silentis. La sekvantan matenon fiŝkaptistoj sur la Granda Rivero kaptis en siajn retojn la korpojn de l’ bela knabino kun belaj malgrandaj piedoj.

Tia estas la enhavo de la rakontoj. Eroŝenko estis ekzilita de la japana registaro kiel danĝera persono, kaj li iris al Ŝanhajo. Li sentis tristan senton kontraŭ la kolonia urbo, Ŝanhajo, kaj ĉio pri la urbo malgajigis la koron de Eroŝenko. La urbo estis la plej granda urbo en Ĉinio, sed tie regis kolonietoj kaj granda konzerno, plie ĉiuj alilandanoj malestimis ĉinojn, kaj popoloj estis mizeraj.

Mi legis ĉi tiun libron en vintro en mia ĉambro nur kun hibaĉo kiel varmigilo. Estis malvarme. Kaj la libro temis pri malgajaj rakontoj. Do lia sento profundigis en mian koron.

Li donis influon al multaj famaj japanaj kulturistoj: Akita Uzyaku, Takehisa Yumezi, Masaki Hiroshi, Kamitika Itiko, Ibuse Masuzi, Sasaki Takamaru, Arisima Takeo, Ogawa Mimei ktp.

Tiu “Rakontoj de velkinta folio” aperis en 1953, kaj tiamaj multaj mezgradaj esperantistoj legis tiun facile akireblan kaj allogan libron. Kaj poste aperis ankaŭ de Japana Esperanta Librokooperativo en 1956 “Turo por fali”.

Poste ni povis akiri al ni la libron “Facilaj legaĵoj--- japane, やさしいエスペラントの読み物” eldonitan de Daigaku-syorin en 1962. En la libro troviĝis “Unu paĝeto en mia lerneja vivo” dulingve: en Esperanto kaj en la japana.

En 1970 ankaŭ de Daigaku-syorin aperis “Rakontoj de Eroŝenko” (du-lingva”).

S-ro Mine Yositaka redaktis verkaron de Eroŝenko en Esperanto kaj sinsekve aperigis la serion: “Lumo kaj ombro” en 1979, “La tundro ĝemas” en 1980, “Malvasta kaĝo” en 1981, “Stranga kato” en 1983, “La kruĉo da saĝeco” en 1995 kaj “Cikatro de amo” en 1996.

Tiuj estis facile akireblaj libroj de Eroŝenko verkitaj en Esperanto. Intertempe s-ro Takasugi Itiro publikis verkarojn de Eroŝenko en la japana.

Tiel mi eniris en la mondon de Eroŝenko. La verko “Rakontoj de velkinta folio” estis enirejo al alloga literaturo kaj pordo al profunda Esperantujo. Kaj mi fariĝis esperantisto.

(要約/resumo) 落葉物語

私は学生時代にエロシェンコの『落葉物語 (Rakontoj de velkinta folio)』を読み、感動してエロシェンコの世界に入り込み、またエスペラント文学にも親しむことになった。

(青山徹)

“Nom’ de l’fajr’ – estas am’ al liber”: **por 125-jariĝo de la naskiĝo de Vasilij Eroŝenko**

Julia Patlan’ (Kijivo, Ukrainio),
 Estrino de la Internacia scienca-esplora teamo
 “Vasilij Eroŝenko kaj lia epoko”, tradukisto

La nomo de verkisto-simbolisto Vasilij Eroŝenko dum la lastaj jaroj havigis novan famecon en diversaj landoj. Malgraŭ tio, ke li verkis en lingvoj Esperanta kaj japana, liaj tekstoj altiras atenton jen la fakuloj, jen la vastan medion de la legantoj. Ekde la jaro 2004 sukcese funkcias Internacia scienca-esplora teamo “Vasilij Eroŝenko kaj lia epoko”, en kia estas sciencistoj kaj entuziasmoj-esperantistoj el Ukrainio, Rusio, Japanio, Usono kaj Germanio. Al ni helpas tiuj, kiujn enspirigis originala personeco de Eroŝenko, precipe esperantistoj kaj blinduloj diverslandaj. Por ili ja la ekzemplo de la vivo de Eroŝenko estas tre grava. Dum la kuranta jubilea jaro estis publikigitaj dekoj da artikoloj, preparita la radio-prelego. Tre grava estis programo “La libera navigado” en Radio de Tutrusia Blindul-Asocio (Moskvo), okazinta en januaro de 2015, kiam mi, esploristo kaj esperantisto Anatolo Masenko (blindulo) kaj la redaktoro Oleg Ŝevkun (blindulo) dufoje po unu horo interparolis per skajpo dum rekta radielsendo kaj la redaktoro Oleg Ŝevkun (blindulo) dufoje po unu horo interparolis per skajpo pri enigmoj kaj prisilentoj pri la vivo de Eroŝenko, pri kia, ŝajnis, tiom da multe kaj delonge ni scias. Samtempe pri Eroŝenko estas konata nemulte kaj eltrovoj okazas ofte. En ĉi tiu jubilea eseo mi volas nomi personojn, kiuj antaŭ kelkaj jardekoj komencis kolekti informojn pri la verkisto kaj konservi memoron pri li.

Du jubileoj

La 12-an de januaro 2015, en vilaĝo Obuĥovka oni festis ne nur 125-jariĝon de la verkisto, sed ankaŭ kvaronjarcentan jubileon de la muzeo. La Eroŝenko-Domo-Muzeo – estas nun filio de Staro-Oskola muzeo. La preparoj por ĝia fondo estis komencitaj ekde 1980-aj jaroj, kaj malfermita ĝi estis al la 100-jariĝa jubileo de la verkisto. La unua ekspozicio, dediĉita al Eroŝenko, okazis en Staro-Oskol jam en 1983. Fondis la originalan muzeon de la neordinara persono la moskvanoj Vladimir Rogov, Roman Belousov, samvilaĝano Feodor Soldatov, kiu vivis en Moskvo. Donace sendis siajn materialojn japanaj esperantistoj-esploristoj Takasugi Itiro, Mine Jositaka kaj ceteruloj. Rekonstruo en Obuĥovka laŭ desegnaĵo de domo de

Eroŝenko, kiel atestas jarkolektoj de malnovaj tieaj ĵurnaloj, iĝis la vera popola konstruloko. Helpon al ĉi tiu iniciato prezentis tiama urb- kaj region-estraro, la direktorinoj de Staro-Oskola regionesplora muzeo Nadeĵda Ĉmil' kaj Lubov' Ĵmurina, la ĵurnalisto Aleksandr Kepov, sovetiaj esperantistoj, la kuzinoj de Eroŝenko. Ĉiujn entuziasmulojn nomi ne eblas. Sed ĝuste ili rompis malpublikan malpermeson pri popularigado de Esperanto ankaŭ pri la verkisto-esperantisto. Ĝis hodiaŭ la Eroŝenko-Muzeo – estas la unua ŝtata muzeo de esperantisto en Rusio. Multajn materialojn ligitaj kun la vivo kaj kreado de la verkisto, kolektis kaj donacis al la Muzeo Staro-Oskolano, entuziasmulo Valerij Ŝeĥovcov. La unuan ekspozicion de la Domo-Muzeo faris leningradaj muzeaj altkvalitaj fakuloj. En la domo estis konstruita funkcia rusa forno; laŭ rememoroj de la samvilaĝanoj estis rekonstruita “malvarma” – ŝatata de Eroŝenko ĉambro, kie la plankon oni speciale kovris per aromaj herbaroj.

En la lastaj jaroj, la Eroŝenko-Domo-Muzeo tre rapide evoluas, urĝe uzas novajn metodojn de muzea laboro. Dum la kuranta jaro en la muzeo aperis tekkomputilo, fotilo, estas instalita Interreto. Tre interesa estas akcesoraĵo – la aŭdo-ĉiĉerono laŭ la muzeo. Ĝi helpas konigi pri la ekspozicio la blindulojn kaj homojn kun malbona vidkapablo. Al la jubileo de Eroŝenko en decembro de 2014 okazis granda ekspozicio en Staro-Oskol, ankaŭ la konstanta ekspozicio riĉiĝas per novaj eksponaĵoj.

Arkivejaj serĉoj kaj novaj trovaĵoj

Ĉu estas kontentige konsideri, ke la biografio de Eroŝenko estas bone esplorita? Tute ne, ĉar ĝi ne estas plena nun. Ĝuste pro tio estas agrable precizigi konatajn faktojn kaj trovi novaĵojn. La biografieroj donas konturon de la mirakla vivo de la homo, kiu en siaj verkoj inspiris la tutan mondon, vivigis florojn kaj herbojn, insektojn kaj bestojn, sublimigante la homojn super ĉiutageco. Eroŝenko poiomete ĉesas esti legendo kaj iĝas kiel reala historia persono de la epoko. Jam estas sufiĉe bone esploritaj kaj dokumentitaj liaj studado en Moskvo, memstara vojaĝo tra tuta Eŭropo por studo en Londono en 1912, laboro en la Komunista Universitato de laboruloj de la Oriento en 1925-1928, la partopreno en laboroj de literatura unuiĝo “Nikitinaj sabattagoj” en Moskvo en la 1930-aj jaroj. Bedaŭrinde, ankoraŭ ne estas trovitaj dokumentoj, ligitaj kun lia laboro inter blindularo en instruado de Esperanto, ankaŭ kun socia laboro ĉe Tutrusia Blindul-Asocio en Moskvo. Ĉi tie niaj scioj baziĝas sur rememoroj de la amikoj kaj kolegoj de Eroŝenko. Preskaŭ nenio estas konata pri la vojaĝo de Eroŝenko al Ĉukotko, ĉar arkivoj de Ĉukotka kultur-bazejo

en urbeto Lavrentio pereis en 1943, dum la milito, dum mara evakuo al urbo Magadano. Sed junio de 2015 mi finfine sukcesis trovi en arkivejo raportojn de la kultur-bazejo de 1928-1931-aj jaroj, kaj unuafoje dokumente konfirmi tiean laboron de la pliaĝa frato de la verkisto – Aleksandro Eroŝenko, kiu laboris kiel bestkuracisto ĉe Ĉukotka kultur-bazejo ekde la 15-a de decembro 1928 ĝis la somero de 1930. Ĝuste al Aleksandro veturis al Ĉukotko Vasilij Eroŝenko. La faktoj permesas ĝustigi tiujn datojn ankaŭ en la biografio de Vasilij Eroŝenko. La bestkuracisto Aleksandro Eroŝenko esploris ĉemaran bordon de Ĉukotko laŭ plano de sia tasko kaj ĝuste pro tio li ne estis en la kultur-bazejo, pro tio la renkonto de la fratoj ne okazis. Nun estas konata la nomo de kuracisto-okulisto, pri kiu menciis Vasilij Eroŝenko en eseo “Filipo Onkudimov”. Ŝi estas Roza Kogan-Abezguz, renoma fakulino pri trakomo, kiu ekzamenis Ĉukotkon ĝis 1929 kun medicinaj “okulistaj taĉmentoj”.

Novaj faktoj pri familio de Eroŝenko

Grava direkto en la esploro – estas laboro en arkivejoj, trovo de novaj faktoj en biografio de la verkisto. Esploro pri konsisto de Eroŝenko-familio ricevis starton de ni en 2009. Ni sukcese havigis sciojn ke, krom ĉe geedzoj elvivintaj, Jakov kaj Evdokia Eroŝenko, ankoraŭ estis infanoj, mortintaj en frua infaneco: la filoj Stefan kaj Boris, ankaŭ filinoj Anna kaj Elizaveta.

Geedzoj Jakovo kaj Evdokia Eroŝenko, gepatroj de Vasilij. Nekonata fotisto, ĉe 1890-aj jaroj, Kurska gubernio, Rusio. Puŝmotivon al la esploroj estis trovaĵo de japanaj esploristoj: en 2006 en Waseda-Universitata Biblioteko estis trovita revuo de Tokia lernejo blindulara “Lumo de sesstelaro” de 1916. En ĝi brajle en la japana estas presita teksto de Eroŝenko “*Fukkatsusai-no hi*” (nome: “Paskotago”^(*)). Vasilij Eroŝenko rakontis al siaj japanaj kunlernantoj pri tio, kiamaniere regalis la Paskon en lia vilaĝo Obuĥovka, en lia familio. En la teksto estis menciitaj fratinoj Neonila, Pelagia, Maria kaj la fratoj. Eroŝenko

Geedzoj Jakovo kaj Evdokia Eroŝenko, gepatroj de Vasilij. (de nekonata fotisto, ĉe 1890-aj jaroj, Kurska. La foto estas laŭ la speciala permeso de s-ino Andronova, pranepino de Pelagia Eroŝenko, t.e. fratino de Vasilij.)

写真：ワシリー・エロシェンコの両親（1890年代）。

rakontas pri fratino Katja, kiu mortis pro difterio sesjara. Bedaŭrinde, sed la registro-libroj de naskiĝoj kaj mortoj ĉe la Petra-Paŭla preĝejo konserviĝis ne komplete. Ĝuste pro tio ne estis trovitaj registroj pri la naskiĝo kaj morto de Ekaterina (Katja) Eroŝenko. Oni konjektas, ke ŝi povus naskiĝi fine de 1890, sed morti ĉirkaŭ 1896, do Katja estis plijuna ol Vasilij, ĉar mortis 6-jara, do antaŭ forveturo de Vasilij al Moskva lernejo blindulara. Ĝuste la registroj de ĉi tiuj jaroj ne konserviĝis. Tamen jam estas dokumente konfirmitaj entute 11 infanoj, naskitaj kaj baptitaj en la granda familio. Unuafoje estas konataj ĝustaj naskiĝdatoj de plejmulto de gefratoj de Vasilij Eroŝenko. Do, en la familio naskiĝis:

filino Neonila (02.okt.1887 – 1972),
 filo Aleksandro (11.nov.1888 – 2.nov.1942),
filo Vasilij (31.dec.1889 – 24.dec.1952),
 supozeble filino Ekaterina (1890? – 1896?),
 filino Pelagia (20.sept.1891 – 12.feb.1947),
 filo Stefano (02.aŭg.1893 – ?),
 filino Maria (23.feb.1897 – 13.sept.1979),
 filino Anna (23.jun.1898 – 16.okt.1900),
 filo Boriso (1899? – 12.okt.1901),
 filo Ivan (23.feb.1901 – ?),
 filino Antonina (04.aŭg.1902 – post 1980),
 filino Jelisaveta (23.apr.1906 – 22.maj.1906).

La registro, unuafoje trovita de ni pri Eroŝenkoj en vilaĝo Obuĥovka, originas el aprilo de 1885. Unuafoje estas registrite, ke la patro “En Novo-Oskola distrikto (ruse “uezd”) en vilaĝo Ĉernjanka kampulo-proprulo Eroŝenko Jakov”. Li havis fratojn Olimpij kaj Andreo. La patrino de Vasilij Evdokia, naskita ĉe 1867, mortis en julio 1941; ŝi havis fratinon Maria, kiu havis fraŭlinan familian nomon Semikina, “etburĝino en urbo Staro-Oskol”. La patrino Evdokia kelkfoje baptis infanojn kaj tiel pareniĝis kun familio de psalmisto Johanno Dagajev. La fakto permesas refuti legendon pri tio, ke pro blindeco de Vasilij kulpas vilaĝa pastro kaj pro tio la tuta familio malamis pastraron. Laŭ rememoroj de Obuĥvanoj,

Aleksandro Eroŝenko, pli aĝa frato de Vasilij. Subskribita estas: “Finiginta la plena kurso de la sciencoj de la Kurska eklezia seminario Aleksandro Eroŝenko”.

(foto farita en foto-salono de s-ro Tarakanov, en 1911 en urbo Kursko. La foto estas nove trovita de Patlan’ en persona studenta dokumenta teko de 1912–1916 de Aleksandro Eroŝenko en Sata Arkivo de la Arkiva provinco, Ukrainio.)

写真：ワシリーの兄アレクサンドル、1911年。後に獣医となりシベリアに赴く。

Jakov Eroŝenko havis postenon en la vilaĝa preĝejo. Ankaŭ venis novaj informoj pri Aleksandro Eroŝenko. La pliĝa frato de la verkisto en 1900-1905 studis en Staro-Oskola eklezia lernejo, poste dum 6 jaroj en Kurska eklezia seminario. Ekde 1912 Aleksandro studis en veterinara instituto en apuda gubernia urbo Ĥarkov, fininte ĝin februare 1916 kaj tuj estis soldatigita dum la Unua Mondmilito. En 1924 Aleksandro estis regimenta bestkuracisto en la Ruĝa armeo. Poste li laboris ĉe Ĉukotka, Kaŭkazo, Turkmenio, en Moskva regiono. Somere 1941 li estas arestita. Ekzistas nur la dato de lia morto, 1942. La laboro en la arkivejoj daŭras plu.

Estas grave scii, ke hodiaŭ oni konsideras Eroŝenkon, ke liaj verkoj trovis sian legantaron en diversaj landoj de la mondo. Ĝuste en tio estas senco de nia komuna laboro dum konservado kaj esplorado de lia unika verkaro.

Tradukis Anatolo Sidorov (Sankt-Peterburgo).

(*) Tiu rakonto “Paskotago” aperas dulingve en tiu ĉi broŝuro. (el la redaktanto).

(要約/resumo) 「炎の名は自由への愛」: エロシエンコ生誕125周年に寄せて

作家エロシエンコは、世界中に読者の輪が広がっている。作品が日本語やエスペラント語で書かれたにもかかわらず、ウクライナ、ロシア、アメリカ、ドイツなどで2004年には、国際的な研究チームが組織されている。今年(2015年)1月12日には、スターラ・アスコール博物館の分館であるエロシエンコ記念館の開館25周年をかねた生誕125年記念の特別展示が開かれた。この記念館の創設にはモスクワ在住の著名人や、エロシエンコの村の人たちの大きな援助があった。日本からは高杉一郎や峰芳隆などが資料を提供した。この館はエロシエンコの生家ロシア風の建築物である。エロシエンコの作品を検閲したり、大衆化するのを阻止する政府の力のあったなかで、この館のために力をつくした勇気のある人たちのことを忘れてはならないだろう。この館の目的はエロシエンコの作品と資料の保存、および調査研究である。

最近では早稲田大学図書館で「復活祭の日」というエロシエンコが日本点字で書いた雑誌の発見、2015年には、1928-1930年にチュクチ地方の獣医として働いていた兄のアレキサンドロの存在が確かめられた。またエロシエンコ家の歴史、12人もいた兄弟姉妹の研究も教会の洗礼の記録などから進んでいる。

(ユリア・パトラニ)

Paskotago

**originalo de V. Eroŝenko japanlingve en 1916
tradukita esperanten de la grupo
Jokohama Salono de Jokohama Esperanto-Rondo,
kaj komentariita**

Hodiaŭ estas la paskotago, kiu memorigas la reviviĝon de Jesuo. Mi vizitis hieraŭ vespere kun s-ro Akita^{*1} kaj aliaj du-tri amikoj la Katedralon de Sankta Nikolao^{*2} ĉe Surugadai^{*3} por spekti la vesperan ceremonion de pasko. S-ro Akita diris, ke la ceremonio estis tre impona, sed laŭ mia impresoj ĝi estis nur mallerta imitaĵo de rusa rito pompe kolorigita kaj tre alloga. Ĝi en mia memoro restas io mistera. Ĝi grandigis kaj plenigis mian koron ĉiam kaj ĉie ajn kun neforgesebla ĝojo. Ĉu troviĝus tia ceremonio reale? Ne, eble ne. Ĝi verŝajne estus en sonĝo. Homoj ja ofte sonĝas.

Hodiaŭ neniuj restas en la domo. Estas mi sola. Aŭdiĝas pluvo ekstere. Pluvas senpaŭze de hieraŭ. Estas la tago de pasko. Kial mia koro doloras tiom, kiom mi emas plori?

Mi tamen ne ploras. Por plori miaj larmoj sekiĝis. Mi ne plu estas infano...

Nun, en la domo de mia patro, la tuta familio vestis sin per belaj vestaĵoj kaj kolektiĝis en la plej grandan ĉambron. La patro diris: "Kristo releviĝis", kaj kisis ĉiujn ĉeestantojn laŭorde. Sekve, ankaŭ la patrino diris: "Kristo releviĝis", kaj same kisis ilin ĉiujn. La gefratoj ĉiuj ĝojadis kaj kisadis inter si. Post tio ĉiuj sidiĝis ĉirkaŭ la tablo. Antaŭ ili aranĝitaj estis porcioj da ruĝaj ovoĵoj, paska pano kaj aliaj bongustaj delikataĵoj. Inter la seĝoj de mia patro kaj mia patrino troviĝis nesidata seĝo. Ili atente rigardis ĝin kaj atendis ies alvenon. Sed neniuj venis.

La patro silente stariĝis kaj diris al la seĝo, "Vaĉjo, Kristo releviĝis."

Ha, mi aŭdas tiun voĉon. Iu vespiras apud mi... Ne, ne, estas neniuj. Neniuj troviĝas en la domo, ĉar mi estas sola. Ĝi ne estas vespiro sed eble pluva sono...

Ha, kial mia koro doloras tiel akre? Tiel forte plorige...

Sed mi ne ploras. Jam mankas larmoj al mi. Mi ne estas infano...

Ankaŭ mi iam festis la paskotagon kune kun miaj gepatroj kaj gefratoj. Sed ŝajnis al mi, ke tio estis kvazaŭ en sonĝo. Supozeble mi sonĝis kiam mi restis ĉe vilao en soleca kamparo. Mi tiam kuŝis sub pomarbo kaj endormiĝis ebriiĝinte pro dolĉaodoro de pomoj. Oni havas agrablan sonĝon per varma suno, malforta brueto de rivereto kaj solena voĉo de abeloj. Homoj ofte sonĝas, mi pensas...

Ĉirkaŭ mia hejmloko troviĝas granda pinaro. Hodiaŭ miaj gefratoj iras tien kun amikoj por amuzi sin, ĉar tio estas paska kutimo. La pinoj varmigitaj de printempa sunlumo bonodoras. Ĉiuj promenadas trankvile inter pinoj vice po du, kaj ili aŭdas

la agrablajn voĉojn de multaj sonoriloj de preĝejo kvazaŭ voĉoj defalantaj de la ĉielo. Gejunuloj amuzas sin agrable per granda balancilo en vasta kampo apud la arbaro.

Ha, mi aŭdas belan voĉon de Nina. Ŝi diras al mia pliaĝa fratino: “Kial Vaĉjo ne revenis ĉe ni por kune pasigi la tagon de pasko?”

Ha, iu sopirĝemas apud mi. Ne, neniŭ estas. Neniŭ estas en mia domo. Estas nur mi sola. Tio certe estas pluva sono...

Ha, kial mi sentas tiom da doloro je la koro, kiom mi preskaŭ ekploras...

Sed mi ne ploras, ĉar mi ne plu havas larmojn por plori, ĉar mi jam ne estas infano...

Iam en paskotago, mi kun miaj fratoj kaj amikoj iris ludi en pínarbaron. Tiam, Nina alparolis min, premante mian manon: “Oni diras, ke vizaĝo de blinda homo estas malbela, sed mi ne pensas tiel. Ĉi-matene, vi kisis min je pasko, kaj tiam mi bone rigardis vian vizaĝon. Kaj mi rimarkis eraron de la onidiro.” Kaj Nina ridis agrable. Sed nun, eĉ tiu epizodo ŝajnas aparteni al unu el la fabeloj de Avinjo Maria. La Avinjo vivadis en malgranda kota kabano de la naskiĝo ĝis la morto. Malgraŭ tio, ŝi rakontis pri la bela granda palaco el blanka marmoro. Ŝi estis malriĉa por ĉiam kaj pasigis malfeliĉan vivon, sed en malvarmaj vintraj tagoj, ŝi sidis kun ni infanoj apud varma hejtilo kaj rakontis pri la feliĉo de la reĝaj familianoj. Siatempe mi miris, kial ŝi scipovas pri tiaj pompaj aferoj. Eĉ nun mi miras je tio. Ŝi vidis en sonĝo la grandan palacon el blanka marmoro, la feliĉon de la reĝaj familianoj. Ja homoj oftege havas sonĝon...

Hodiaŭ mia patro proponas al ni, kiel ĉiujara kutimo en la paskotago, viziton al la tomboj de la mortintaj geavoj kaj aliaj parencoj, kaj ni, familianoj vizitas la tombejon. Tie ĉiu laŭvice kisas la krucon starigitan sur ĉiu tombo recitante:

“Kristo releviĝis”. Kaj ni bele ornamas la tombojn per floroj, kaj metas sur ilin ruĝan ovon. Ha, tie estas la tombo de Katja, mia plijuna fratino! Iun tagon ŝi ploris kune kun mi. Unu bovo de Rjoma estis preskaŭ mortanta pro troa manĝo de hordeoj. Kaj por savi ĝian vivon, oni iom tranĉis ĝian oreton kaj elfluigis sangon. Kaj mi kaj Katja deziregis iri al la loko por observi la mistikan aferon, la plijuna fratino Pole iris sola lasante nin en la domo. Ho, ruza ŝi estas!

Fratino Katja mortis kiam ŝi estis kvarjara. Kiam ŝi mortis, ŝi ege suferis ĉar ŝi ne povis spiri pro difterio, sed ŝi kuŝis en la brakoj de la patrino, kaj vidis fenestron senĉese. Kaj ŝi atendis la patron reveni de fora urbo.

– “Panjo, kion Paĉjo alportos al mi kiel donacon?”, ŝi flustris.

– Krome, “Panjo, ĉu vi pensas kiun paĉjo plej amas?”, tiel ŝi senĉese demandis la patrinon. Kaj ŝi mortis post unu horo kiam la patro revenis hejmen. Kiam ŝi mortis, ŝi ridetis. Ĉar la patro alportis al ŝi la plej belan donacon, tial Katja jam povis kompreni ke li plej amas ŝin ol aliajn. Katja estis suferanta, sed ŝi foriris al alia mondo en rideto. Tiam mi ne komprenis, pro kia celo kaj por kion fari, ŝi iris al la transa mondo, kaj eĉ nun mi ne scias tion. Ek de tiam la patro ĉiujare vizitas la tombejon en la paskotago kaj sidas sur la tombo de Katja. Kaj kutime li parolas al ŝi ion.

Ankaŭ hodiaŭ li sidas sur la tombo kaj pensas pri io. Li sidas kaj meditas pri io silente. Ĉiuj kolektiĝas ĉirkaŭ li atendente lian parolon.

Patro diris: “Kara Katja, Vaĉjo ne povis reveni de la fora lando por festi la paskotagon. Li eĉ diris, ke li ne volas reveni el tiu lando ĉi tien.”

Ho ve, iu ploras apud mi. Ne, neniuj estas. En la domo neniuj restas. Ankoraŭ ĝi estas la pluvsono. Ha, Dio mia, kiam la pluvo ĉesos?

(komentario)

Tiu ĉi rakonto unue aperis en la du sinsekvaj numeroj de brajla gazeto “*Mutubosi no Hikari*” en 1916. Unuafoje presita ne-brajle sur la marta kaj aprila numeroj en 2015, de “*La Revuo Orienta*” de Japana Esperanto-Instituto. La japanlingva originalo estas legebla de p.91 de tiu ĉi libro.

(*1) Akita: nome Akita Ujaku (秋田雨雀), amiko-subtenanto de Eroŝenko en Japanujo.

(*2) Katedralo de Sankta Nikolao: organizita de la Japana Ortodoksa Eklezio, fondita de Sankta Nikolao veninta Japanion en 1861.

(*3) Surugadai: distrikto ene de la Kvartalo Tiyoda en Tokio.

Pri la nomoj de gefratoj de Vasilij Eroŝenko, konsultu parton de eseon de Julia Patlan’ en p42.

Kronologiaj notoj pri Eroŝenko

Kompilita de la Komitato por Celebri la 125-jaran Jubileon de Eroŝenko.

Ni faris ĉi-suban liston ĉefe surbaze de du libroj: "*Erosyenko Dōwasyū* (Fabeloj de Eroŝenko)" kompilita kaj tradukita de Takasugi Itirō [Takasugi Iĉiroo] (Kaiseisya-bunko, 1993) kaj "*Yoakemae no uta* (Kanto antaŭ tagiĝo)" verkita de Takasugi Itirō (Iwanami-syoten, 1982). Ni ankaŭ havis kunlaboron de s-ino Julia Patlan', studanto pri Eroŝenko en Ukrainio.

- 1890-01-12 Василий Яковлевич Ерошенко [Vasilij Jakovleviĉ Eroŝenko] naskiĝis en la vilaĝo Obuĥovka de la gubernio Kurska en la suda Rusujo (nuna Belgoroda regiono).
- ĉ. 1894 Li blindiĝis pro morbilo.
- ĉ. 1899 Li eniris en blindulan lernejon en Moskvo.
- 1907 Li membriĝis al blindula orkestro en Moskvo. Intertempe li lernis Esperanton de Anna Ŝarapova.
- 1912 Li vojaĝis sola al Londono helpe de esperantistoj kaj eniris en blindulan lernejon en Londono.
Post duonjaro li revenis al Moskvo kaj lernis la japanan lingvon por vojaĝi al Japanujo.
- 1914 Li vizitis Japanujon petante helpon de esperantistoj. Li studiŝ masaĝarton ("*anma*") en la Blindula Lernejo de Tokio.
- 1915 Li konatiĝis kun AKITA Uzyaku [Akita Uĝaku] kaj aliaj. Li prelegis en Esperanto-kunvenoj.
- 1916 Li publikigis verkojn en la japana helpe de Akita Uzyaku.
- 1916~1918 Li migris en Siamo (nuna Tajlando), Brita Birmo (nuna Mjanmao) kaj Hindujo.
Intertempe li instruis en blindula lernejo en Moulmein (nuna Mawlamyine) en Brita Birmo. Poste li iris al Kalkato (nuna Kolkato) en Brita Hindujo.
- 1919 La hinda registaro rigardis lin kiel "danĝeran rusion" kaj elpelis lin. Li iris tra Ŝanhajo al Japanujo.
- 1919 Li diligente verkis dikte fabelojn en la japana helpe de KAMITIKA Itiko [KAMIĈIKA Iĉiko] kaj aliaj.
- 1920 NAKAMURA Tune [NAKAMURA Cune] kaj TURUTA Gorō [CURUTA Goroo] pentris portreton de Eroŝenko en la ateliero de Nakamura-ya [Nakamura-ja].
- 1921-06-03 La japana registaro elpelis lin el Japanujo. Li iris de la haveno Turuga

[Curuga] al Vladivostoko, Rusujo.

- 1921 Post lia elpelo estis eldonita lia unua verkaro "*Yoakemae no uta* (Kanto antaŭ tagiĝo)". Poste sekvis eldonoj de la dua verkaro "*Saigo no tameiki* (La lasta suspiro)" en 1921 kaj la tria verkaro "*Zinrui no tameni* (Por la homaro)" en 1924.
- 1921 Rifuzite pri eniro en Rusujon, li migris al Harbino kaj poste al Ŝanhajo. En Ŝanhajo li komencis verki en Esperanto kaj havis postenon de instruisto ĉe la Esperanta Lernejo.
- 1922 Li translokiĝis al Pekino kaj gastis ĉe Lusin kaj lia frato ZHOU Zuoren. Li lekciiis pri Esperanto kaj la rusa literaturo en la Pekina Universitato.
- 1922 Li partoprenis en la 14a Universala Kongreso de Esperanto en Helsinko kiel reprezentanto de Ĉinujo. Post la kongreso li renkontis WADA Kiitirō [ŬADA Kiiĉiroo] kaj kune kun li revizitis la hejmvilaĝon Obuĥovka. Post tio li reiris al Lusin en Pekino.
- 1923 Li eldonis verkaron de Esperantaj originalaĵoj en Ŝanhajo.
- 1923 Li partoprenis en la 15a UK en Nurenbergo kaj poste migris tra Eŭropo.
- 1924 Li partoprenis en la 16a UK en Vieno. Poste li iris al Moskvo, sed ne reiris al Pekino.
- 1924 Li laboris kiel interpretisto de la japana en la Komunista Universitato por Laboristoj de Oriento (KUTV) en Moskvo.
- 1927 Li interpretis por Akita Uzyaku en Moskvo.
- 1928 Li laboris ĉe la Tutrusia Blindul-Asocio.
- 1929 Li faris dum kelkaj monatoj vojaĝon al frato Aleksandro en la duoninsulo Ĉukotko, Siberio.
- 1929~1931 Li laboris kiel instruisto en Niĵegoroda profesia kaj teknika lernejo.
- 1931~1934 Li laboris kiel korektisto en tipografiejo de Brajla skribo en Moskvo.
- 1935~1945 Li laboris en la Domo por blindaj infanoj en Kuŝko, Turkmenujo, t.e. blindula lernejo, unue kiel direktoro kaj poste kiel simpla instruisto.
- 1938 Li gajnis la trian lokon en la Tutrusia ŝakturniro de blinduloj en Leningrado.
- 1946~1948 Li laboris kiel instruisto en blindula lernejo en Moskvo.
- 1949~1951 Li laboris kiel instruisto en vespera lernejo porblindula en Taŝkento, Uzbekujo.
- 1952 Li revenis al la hejmvilaĝo Obuĥovka.
- 1952-12-23 Li mortis pro kancero en sia 62a jaro

Noto: En p. 96 estas "**Verkolisto de Eroŝenko**" (aranĝita kronologie, kun konciza klarigo en Esperanto.)

Poemo “Homarano” --- ties komenco en 46 lingvoj

エスペラント原作詩「わたしは心に」冒頭の 46 言語訳

Kolektitaj de Tatjana Auderskaja (Ukrainio)
por la 7a Lingva Festivalo en Odeso, 2001

(En [] estas prononcindiko en latinaj literoj []内は近似の発音表記)

0. Ekbruligis mi fajron en kor’
Estas am’ al homar’, al liber’

– (Esperanta originalo エスペラント原作)

1. Zapálil som vo svojom srdci oheň, To je pre ľudí a slobodu láska.

– (slovaka スロバキア語)

2. Menin yüregimde yanyar. – (turkmena トルクメン語)

3. Zapalil jsem v srdci oheň, k lidstvu vůli lásku. – (čeŝa チェコ語)

4. Запалив я у серці вогонь, То до людства, до волі любов. – (ukraina ウクライナ語)

5. Я зажѣг в своѣм сердце огонь, Это – к людям, к свободе любовь. – (rusa ロシア語)

6. Jag har tänt en eld i mitt hjärta, den är kärlek till mänskligheten, till friheten.

– (sveda スウェーデン語)

7. わたしは心に火を燃やした
火は その名を人類への愛といい
焰は その名を自由への愛という

– (japana 日本語)

8. Sytytin sydämeeni tulen, Rakkauden ihmiskuntaa kohtaan, Vapaudenrakkauden.

– (finna フィンランド語)

9. Encendí el fuego en mi corazón, Es el amor a la gente, a la libertad.

– (hispana スペイン語)

10. In my heart, I've burned a fire: It's to mankind and freedom my desire.

– (angla 英語)

24. Qalbimga alanga yoqdim, bir uchqun: Inson, ozodlikka muhabbat uchun.
– (uzbeka ウズベク語)
25. 我已点燃我的心火， 燃起心中之火，
将爱给人类和自由。 爱人类，爱自由。 – (çina 中国語)
26. MA SÜÜTASIN SÜDAMES TULE: ARMULEEGI VABADUSELE
– (estona エストニア語)
27. Άναψα φωτιά στην καρδιά:
Είναι αγάπη στους ανθρώπους, στην ελευθερία – (greka ギリシャ語)
28. ZAPALIO SAM OGANJ U SRCU
TO JE LJUBAV ZA ČOVJEKA, ZA SLOBODU. – (kroata クロアチア語)
29. Eg har tent i mitt hjarta ein eld: Det er kjærleik til menneskja, fridom.
– (norvega ノルウェー語)
30. Inflammavi ïgnem in corde: i.e. amor hominis, amor libertatis. – (latina ラテン語)
31. ἐν τῇ καρδίᾳ φλογὰ ἐκέκων• φιλότης τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῆς ἐλευθερίας.
– (antikva greka 古代ギリシャ語)
32. In mijn hart onstak ik een vuur: Liefde tot de mensheid, tot vrijheid.
– (nederlanda オランダ語)
33. PRIŽGAL SEM OGENJ V SRCU: IN LJUBEZEN DO ČLOVEŠTVA,
DO SVOBODE. – (slovena スロベニア語)
34. IEDEDZU UGUNI SIRDĪ SAVĀ: MĪLU UZ CILVĒCI, MĪLU UZ BRĪVĪBU.
– (latva ラトビア語)
35. KUMULAI MENYALAKAN API DI HATI: ITU CINTA AKAN UMAT MANUSIA,
AKAN KEBEBASAN. – (indonezia インドネシア語)
36. MEGGYÚJTOTTAM A TŰZET A SZÍVBEN: VAN SZERETET AZ EMBERISÉG,
SZABADSÁG FELÉ. – (hungara ハンガリー語)
37. Жүрегімде от лаулайды, Бұл адамзатқа, еркіндікке деген сүйіспеншілік.
– (kazahа カザフ語)

38. Inħoss f'qalbi ħuġġieġa nirien: l-imħabba għall-bnedmin, għall-ħelsien.
– (malta マルタ語)
39. UNA FIAMMA HO ACCESO NEL CUOR': LIBERTÀ PER GLI UOMINI,
E AMOR. – (itala イタリア語)
40. LASAS TINE IM CHROÍ: TÁ GRÁ ANN DON CHINE DAONNA,
DON TSAOIRSE. – (gaela ゲール語)
41. Մարտուխ կրակ վառեցի՝: Այն սէրն է մարդկության և ազատության.
[VARRECI KRAKN SRTUM: KA SER MARDKANC U AZATUTJAN]
– (armena アルメニア語)
42. לחרות, לאנושות אהבה זאת. בלב אש הצתתי.
– (hebreia ヘブライ語)
43. মনের গভীরে জ্বলেছি প্রেমের আগুন: মানবপ্রেমের, মুক্তিপ্রেমের শিখা।
[Moner gobhire jelechi premer agun: Manobpremer, muktipremer shikha.]
– (bengala বেন্গালি語)
44. तमनलं हृदये ज्वलयामि यद्धितमामोक्षं प्राणीनाम् – (sanskrito)
[tam analam hṛdaye jvalayāmi, yaddhitam āmokṣaṁ prāṇīnām]
– (sanskrito サンスクリット語)
45. BİR ATEŞ YAKTIM KALBİMDE: SEVGİDİR İNSANLARA, ÖZGÜRLÜĞE.
– (turka トルコ語)
46. ROZPALIŁEM OGIEŃ W SERCU: JEST W NIM MIŁOŚĆ DO LUDZKOŚCI
I DO WOLNOŚCI. – (pola ポーランド語)

鳥居篤治郎・伊都夫妻が託した『点字日記』

ーエロシエンコに関するもう一つの記録ー

(京都府立盲学校非常勤講師) 岸 博実

梗概

1914 (大正 3) に東京盲学校でワシリー・エロシエンコと遭遇し、エスペラントを学んだ鳥居篤治郎は、後に京都ライトハウスを創立し、日本の視覚障害者を代表する一人となった。二人の交友は、「エロさん」「ぼっちゃん」と呼びあう親しさであり、鳥居篤治郎がエロシエンコに寄せる思いは終生変わらなかったという。

筆者は、2010 年 12 月に新宿中村屋で催された「エロシエンコを偲ぶ会」において、二人に《絶交》的一幕があったと報告した。本稿では、鳥居が書き残し、妻・伊都 (いと) が京都ライトハウスに寄贈した『点字日記』の一部を公開する。これによって鳥居とエロシエンコの「関係」に新たな光が当たる。そこに、既往の知見を裏付ける記事もあるし、通説を問い直させる情報も含まれる。紙幅の関係で大方は史料紹介だが、若干の解説や批評を加えて今後の検討に供したい。

1. はじめに

鳥居篤治郎 (とりい・とくじろう 1894 年 8 月 12 日ー1970 年 9 月 11 日、以下、鳥居) は、大正期に京都市立盲啞院を卒業した盲人である。昭和の戦後、京都府立盲学校の副校長となり、京都ライトハウスを創立した。ヘレン・ケラーの 3 回目の来日に際し、日本の視覚障害者を代表して歓迎のスピーチを行ったことで知られる。京都市名誉市民にも選ばれた。

その鳥居にはエスペランティストとしての足跡もある。1928 (昭和 3) 年に結成された日本盲人エスペラント協会の初代会長であり、『S 和辞典 (てんじ えすわ じてん)』、『エスペラント和譯辞典 (てんじ えすわ じてん)』、『エスペラント捷径』、『エスペラント初等讀本』などの点字出版物を残した。鳥居は教え子などに「世界に眼を！」と呼びかけ、視覚障害者の福祉を充実させる運動においても、縦横に入手した諸外国からの情報をふまえて日本の施策を設計・提案した。「エスペランティストとしての顔もある」と形容するより、「エスペランティストであったからこそこの業績」と称えるのが適切だろう。(本稿では立ち入るゆとりがないが、彼が「世界は一つ」というバハイズムを抛り所にしたことも欠くことのできないファクターである。)

鳥居をエスペラントに誘ったのが、ほかならぬワシリー・エロシエンコだ。二人は、1914 (大正 3) 年に東京で出会う。鳥居は京都市立盲啞院を卒業し、その 4 月に東京盲学校師範部に入学していた。翌月、露国大使館からの紹介状〔注 1. 筑波大学附属視覚特別支援学校所蔵〕を携えて東京盲学校に現れたエロシエンコは、町田則文 (まちだ・のりぶみ) 校長から入学を許されて通学し始める。二人は、エロシエンコがエスペラントを教え、鳥居がマッサージを教えるという互惠を通じて親

交を深めていく。鳥居は「エロさん」と、エロシェンコは「ぼっちゃん」と、互いを親しく呼びあった。

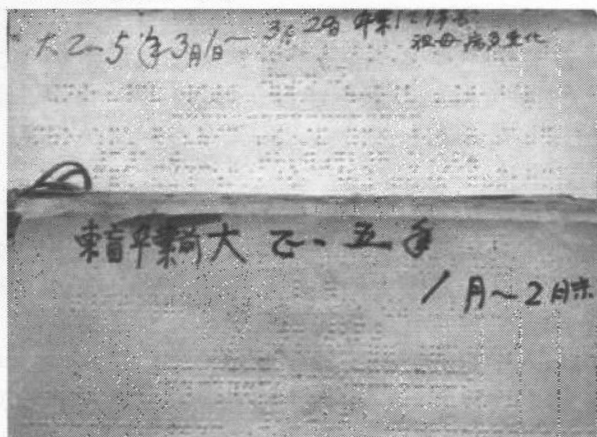
鳥居は、半生を振り返って、「それからもう一つ私の忘れられませんのは、ロシアの盲人で、日本では盲詩人と言われておりますワシリー・エロシェンコのこと、エロシェンコは私が東盲に在学中にロシアからやって来まして、彼は私にエスペラントを教えてくださいました。その後も、私はエスペラントを通じてずいぶん盲人に関する世界中の各国の盲人に関する知識を吸収したと思うんです。そういうことでいつも私は世界的な水準において盲人を考える。生意気なようでありますが、そういう考え方に終始しているつもりなんです。そういうふうな友達の感化によりまして、私の一生の方向が定まってきたんじゃないか」と述懐している。〔注 2. 71 歳の鳥居が 1965（昭和 40）年 12 月 4 日夜に自宅で吹き込んだテープ「私の人生」より〕

筆者は、1974 年から現在まで京都府立盲学校に勤務し、鳥居に対する敬愛の気持ちを抱いてきた。近年は、過去に刊行された著書や伝記などに載っていない鳥居自身の論文やエッセイ等を収集してきた。それを素材に、2010 年 12 月、新宿中村屋で催された「エロシェンコを偲ぶ会」において、「鳥居日記の発見」に関して発表した。席上、その日記によって、「エロさんとの親密さ」ばかりではなく、二人には《絶交》的一幕があった旨を報告した。

2012 年 4 月から 2015 年 3 月にかけては、京都ライトハウス情報センターが発行する月刊のデイジー雑誌『京まる』に「ぼっちゃんの夢ーとりい・とくじろう物語」、「とりい・とくじろうからの手紙」、「鳥居篤治郎スピリッツ」を書き継いできた。その間、2014 年 11 月には、日本バハイ 100 周年記念事業「京都ライトハウス創立者鳥居篤治郎とアグネス・アレキザンダーを偲ぶ会」のために、「夢を追い、灯りとなった鳥居篤治郎」と題する講演を行い、その資料として、鳥居、アレキザンダー、エロシェンコの交友に関する略年譜を作成した。

2. 鳥居の遺した『点字日記』

この小稿では、鳥居が書き残し、妻・伊都（いと、晴眼者）が京都ライトハウスに寄贈した『点字日記』に照準を定め、鳥居とエロシェンコの「関係」に新たな光を当ててみたい。そこには、既往の知見を裏付ける記事もあるし、通説を問い直させる情報も含まれる。

写真：京都ライトハウス所蔵
鳥居篤治郎『点字日記』の一部：

foto: parto de la brajla
taglibro de Torii Tokuzi-roo

鳥居の遺品全体は、彼の蔵書、愛用の品、点字用具、蒐集資料、点字の自筆原稿・メモ・手紙などで構成される。これまでに、大略的な目録が作成され、現在—まだ系統的分類はなされていないが—、ボランティアの手によって、分収されているフォルダ毎に内容物のラベルづくりが進められている。

鳥居の『点字日記』は、彼の生涯をくまなく網羅するわけではない。しかし、進学、卒業、就職、家族の病気や死などの節目節目に分けて綴じられていて、各々の事実経過やそのつどの鳥居の心情が綴られている。現存するもの以外の時期にも記された可能性があるが、鳥居自らか伊都かが取捨選択して保存したのではないかと推察される。原本は、あくまでも点字である。綴じによっては、最初のページにその内容や年月を示す墨字の説明が書き込まれている。それに限っては、伊都の筆跡である。今回、引用する日記のそれぞれの冒頭に書かれている墨字の文言は次のとおりである。

- A 『東盲卒業前大正五年 1 月～2 月末』(以下、T5A 日記)
- B 『大正 5 年 3 月 1 日～3 月 20 日卒業して帰国 祖母病氣悪化』
(以下、T5B 日記)
- C 『大正八年四月以後十二月迄 東京矢来町時代 (今から五十五年前二十五才のころ) アブドルバハの夢』(以下、T8 日記)
- D 『大正 9 年 日記 (女兒の死、失意の福田菊太郎、エロシエンコとの断交など)』
(以下、T9 日記)

原本は点字である。鳥居の逝去は 1970 年 9 月 11 日であった。現時点では、伊都夫人もすでに亡くなっており、夫妻の二人の子はいずれも夭逝した。これらの日記の所有と著作権上の判断は京都ライトハウスに委譲されているのが実態であり、今回の引用は同施設の理解を得て行う。但し、鳥居没後未だ 45 年であることなどを考慮し、鳥居家の親族に関わる記載は除外するなど、個人情報には十分配慮する。

翻刻は、原文の史料価値を重んずる視点から、普通字の仮名とアルファベットおよび数字への転記にとどめ、漢字への変換は漢数字についてのみ行った。助詞「は」については、「は」「わ」の二通りがみられたので、原本のままとした。点字文としてのマス空けも原文に即し、文節の途中での行替えについても、原本のとおり、—(つなぎ符号)を用いて一続きのものと扱った。明らかな誤字、意味不明の箇所も原本の〔ママ〕とした。

3. 鳥居とエロシエンコとの交友—大正 5 年—

(1) エスペラント学習に加えられた圧迫

エロシエンコの東京盲学校への入学を、高杉一郎は『盲目の詩人エロシエンコ』(新潮社、1956 年)の中で、1914 (大正 3) 年の「九月以後」としているが、実際は「五月」に入学を果たしている。資料が存在するので、議論の余地はない。

高杉の記述では「盲学校の生活になれてくると」、エロシエンコは友だちにエスペラントを教えはじめ、そのなかに「鳥居篤治郎もまじっていた」とある。二人の初対面が何月何日であったかは定かでない。鳥居の『点字日記』は、残念ながら当該年のものを欠くので、その点を解明できる新史料とはなりえない。

高杉によれば、彼らのエスペラント学習は「六、七十人の盲学生」が熱心に集うものであった。「エロシェンコの教え方は融通無碍で、みんなが倦きはじめると、バラライカをかなでながら、よく美しい声をあげてエスペラントの歌をうたつた」とも描かれている。

東京盲学校でのエスペラント学習について、鳥居の T5A 日記に興味深い記事があった。1916（大正 5）年 2 月 4 日とその翌日とに亘る。鳥居にとっては東京盲学校師範科を卒業する直前にあたる。前後の事情や発言者の氏名が詳しく書かれているわけではないが、エスペラントを学ぶ行為に対する町田則文校長や岸高丈夫（きしたかたけお）教官からの否定的な評言や注意があったと読み取ってよい。校長が町田であったからこそエロシェンコの異例の入学が実現したと言われるほど開明的であったとされる町田、この日付の 2 年後には英米仏に留学することとなる岸高、二人の言動の背景や意図などを検証することも課題となろう。

日記からは、それに反感を抱く鳥居らの様子もうかがえる。エロシェンコが皮肉や冷笑で返したのに対し、鳥居は唇をかねて何も言わずにいたという。事象への対し方の違いも興味深い。

2 月 4 日 「しゅーしんの じかんが をへると こー__ちよーが （このなかで エスペラントごを やってゐるのは だれ__です）と きく、 （わたくしとのせくんです）と わたしは こたへた。 （なんのために やるんですか？ あんな ことばが なにに なるん__です。 もすこし あなたがた かんがへがあるだらうと おもって ゐた）と あんのごとく エスペラント けんきゅーかいに はんたいの いを しめた。 わたしは くちびるを ふるはせながら なんにも いは__ないでゐた。 one must do what is necessary for his life・・・ と エロシェンコは ひにく〔ママ〕 わらってゐた〔後略〕

2 月 5 日 けふも また エスペラントけんきゅーかいに ついて （やめたがよからう）との きしたかさんからの ちゅーいが あった。 わたしは そのことよりも それを わらふ ひとに たいして すくなからず ふかいを かんじながら エロシェンコの うちで うすい ひを あびながら ひるめしを かった。 かれに はなすと かれは （ああ どーでも いいぢゃ ありませんかにんげんは pro__pagandist__ではないから じぶんの することを しってゐるで__しよー）と ひややかに わらった、 けれど わたしには そー つめたく わらへなかった。

ちなみに、『秋田雨雀日記』の同年「二月五日」付けには「きょう盲人のエスペラント会があったそうだ。エロシェンコ、浅井、平方、鳥居、小坂、児玉らのエスペランティスト来訪。」と書かれている。秋田が盲学校内の情勢を耳にしたのかどうかは不明だが、日記ではなんら言及していない。逆から言えば、秋田の日記から知りえないできごとや人物の動静などを捉えることを可能にするものとして鳥居日記を位置づけるのである。

エスペラント学習を抑制する動きへの対し方には微妙な相違もあった二人だが、その前月の点字日記にはたいそうな頻度でエロシェンコが登場する。1 月 3 日、4 日、6 日、7 日、10 日、11 日、16 日、18 日、19 日、20 日、24 日、25 日、26 日、

29 日、30 日といった具合である。互いの住まいへの訪問、連れ立っての外出、バハイやエスペラントの催しへの参加などである。その内、次のケースは、彼らの認識や行為のその時点における到達点や特徴を示したものであり、「コスモポリタンの思想」、「新運動・革命や思想問題」、「バハイズム」といったいわば最先端の思潮に接近しつつある生徒たちの「考えの浅さ」への懸念が、「修身」を担当した校長をしてエスペラントの学習にブレーキをかけさせたのかもしれない。大正デモクラシーの展開の裏面で、思想対策の施策も頭をもたげようとしていた。

1 月 4 日 コスモポリタンの しそー いよ〃 わが けつえきに まじらんとするを おぼゆ。

1 月 10 日 しゃほんに つかれて うんざりしてみると ゆふがた エローシエンコが きた、 いっしょに かれの うちへ ゆくと ちょーど にちにちの ふじんきしゃ かみちかさんが きてゐた。 わたしたちの むれは やはり しんうんどーや かくめいや しそーもん_だいの ふんいきが さかんに ねつをはいてゐた。 エローくんは miss alexander の むかひに いって たかをさんをつれて かへった。 すべてに しひたげらるるに すなほな じぶんが かなし_かった、 けれど かくじつに ちゅーしんを うるまではと わたしは やはり おとなしくしてゐた。

1 月 11 日 エローシエンコは あきたさんが エスペラントと ついやくした バッハイズムの (kaŝitaj vortoj) を わたしに くれた。

1 月 16 日 わたしも 「にほん もーかいの れんらく とー1」と いふ だいに 30 ぷんよを おしゃべりして ひかくてき かっさいを はくし もー_かいしそーの ちゅーしんのやうに もくされた。 6 じ さんかい。 かちほこった きぶんで エローシエンコと でんしゃで かへった。

ちなみに、舞台上の人物として神近市子が登場していることも、確認しておきたい。

(2) 横浜エスペラント会の成功と高揚

同年 3 月 11 日付けの秋田雨雀日記と鳥居の T5B 日記を並べてみよう。エロシエンコ、雨雀、鳥居らが横浜エスペラント大会 (※) に参加して演説を行った日のノートである。

雨雀は、簡潔だ。「朝、十時に起きた。きょう、横浜エスペラント大会。一時半ごろエロシエンコ君を訪う。鳥居、伊庭君らと横浜へいった。雪の野をみて電車が走った。アレキサンダーは、例のごとく快活に語った。中村精男、黒板勝美両博士、田鎖、高橋二老に一行七、八名であつた。四時ごろ横浜着。料理店で晚餐をごちそうされた。中村、黒板あいさつ。ぼくは「文学と国際性」という講演をした。聴衆はみんな静かでいい気持であつた。たいへん成功した会であつた。十二時東京。三時就床。」

鳥居は、饒舌とも言える。文中で吐露しているとおり、初体験の「ナイフとフォーク」の洋食やエスペラント界へのデビューに高ぶっているようだ。

「3 じ ゆきの なかを でんしゃで しんばしに つくと せん_ちゃくの

1こーは まちあひしつのシュトーヴを かこんで しきりに tre goja vidi vin!と そこでも ここでも いって ゐる、わたしも あきたさんと のんきに れいの おくびょーげもなく なかむら くろいた りょーはかせを せんとーとした 1こーの あひだに まじって ゆかいに さくらぎちょーゆきの でんしゃに のった。しゃちゅー ミス アレクサンダーは mi volas la viza _wo ekstere と わたしの そばに すわって まどガラスの きりを ふいてゐた。

4じすぎ よこはま ちゃく、よこはま エスペラントの かんげいを うけて さっそく 1こー 12だい くるまを つらねて にっせいけんに とーじ 2かいの ひとまに しょーじられる。やがて べっしつの しょくどーに みちびかれて わたしと エロシ_エンコは あさいくを なかにして せきについた、しんぶんきしゃも 3 4めい ゐた。わたしは うまれて はじめて せいしきにこんな せきに つらなって フォークと ナイフを とった、しかし ばんじ あさいくんの じょりよくに よって ぶなんに すぎる、デザート コースに いって よこはま エスペラントの だいひょーしゃが かんげいの じを のべる、とーきょーの そらから verdaj stelojの きたったことを よろこぶと いふ かんたんな あひさつ なかむらはかせが にほんエスペラントきょーかいの なに おいて また かんたんな とーじ、そのた 2、3 テーブルスピーチが あって 6じ ここを たいしゅつ。 ほどとほからぬ よこはましょーがっ_こーの ひかへしつに はいって また しばらく、やがて 6じはん 1どー むねに verda stelo を つけて 2かいの かいじょーなる こーどーに ゆく。アレクサンダーの kion diris abdul baha pri esperanto?と あきたさんの (ぶんがくの こくさいせいと エスペラント) エロシエンコの nova spirito とは 1ばん せいちょーにあたひする えんぜつだった。1ぶの をはりは エロシエンコの ソロ naturo kaj vivo の えんそーを もって とじ さいごに わたしの どくしよー prego sub la verda standardo de zamenhof を もって へいかい、ときに 10じはん。わたしも とー〃 1かどの エスペランチストに なりすましたのが じぶんながら をかしかった。うたも まちがったけれど にほんじんには わからないで はくしゅの うちに だんを くだった。〔中略〕

1じはん きたく、3じすぎまで ねむられなかった。

けさ かのじょから はがき。」

くくだくとした補言はせずにおくが、雨雀日記と符合する記述、雨雀日記にはないディテールの描写が、この点字日記に価値をあらしめているし、新たな研究素材としての存在感を放っていると、私には思われる。

それにしても、「わたしも とー〃 1かどの エスペランチストに なりすましたのが じぶんながら をかしかった」というくだりが微笑ましい。末尾の「かのじょ」は、2ヶ月後の5月13日に結婚する伊都である。そして、7月には、エロシエンコがシャムへと旅立っていく。

4. 再会後のエロシエンコと鳥居篤治郎—大正8・9年—

(1) 道分かれゆく 1919 (大正8) 年のとまどい

鳥居とシャム滞在中のエロシエンコが手紙を往復したことは高杉一郎の『盲目の詩人エロシエンコ』でも描写されている。インド政府から追放されたエロシエンコが再び日本の土地を踏むのは1919 (大正8) 年7月3日であった。

その日のT8日記には、「ひるまえ エロシエンコ し とつぜん おもいがけなく インドより きらい・ ちょーど まる 三ねんぶりなり 七がつ 三かにと一きょーを たって また 三かに かえる あいかわらず げんき おーせいしょーねんの よーに むじゃきなり とともに ごご ひらかた なかむら りょーしを たづねて ゆーがた きたく。 しわ きょげつ 七か ボンベーを たって さる ーじつ こーべに ちゃくせるなり 3ねんかんの ものがたりに ゆあさ くんも きあわせて よ ふけたり。」とあり、翌日から連れ立って活動する日々が戻っている。しかし、二人の《思想》には隔たりが顕在化していく。

7月4日 「ごご エローさんと しんじゆく しゅーてんの なかむらや そーましを ほーもんす よるわ なかむら はかせを たづね ゆあさ おのいしざかの しょし らいほー かくめい もんだいに つき ろんだん 12じに いたる けつきよく エロさんわ ヨーロッパじん いな ロシアじんにして すぐる 3ねんかんに よの しそーと その あい—だに かくじつなる そーいてんを しょーじ きょーめいするところ すくなし かれわ (あなたわ だめです ほんとに やばんじんに なりましたね) と けいれんてきな さびしい たんせいを もらす」

7月5日 「あさより エロさんと とーもー せきぜんかいの がくげいかいに しゅっせきす ごご しょくんと とともに かめはらの さいとー ふじん [注3 斎藤百合 『エスペラント人名事典』に「亀原」在とある]を とう ひさしぶりなり それより ゆー せんだがやの richards しを とうて きたく。 また ろん—だん やはん に いたる エローさんわ よの しそーの へんかに やや disrevigi を したるがごとし しかれども これ よに とりてわ とーぜんの ことにして しんぼなり かくりつなり」

この前後の筆致には、鳥居自身がバハイズムに強く傾倒していく推移が色濃く反映している。強がりの色合いもないわけではない。それでも、思想や信仰の距離が遠ざかりつつも、エスペ란ティストとしての交友は継続していった。その底には、視覚障害者として、時代と格闘する者としての共鳴が存したのではあるまいか。

7月9日 「あさ ひらかた [注4. 平方龍男 (ひらかた・たつお) 盲目の鍼臨床家。鳥居と共に理想の盲学校「日本盲学校」の創立を目指したメンバーの一人] しと あきもと [注5. 秋元梅吉 (あきもと・うめきち) 盲人基督信仰会を興し、盲人福祉施設・東京光の家を創立した] くんを といしも ふざい、 とともに なかむら [注6. 中村京太郎 (なかむら・きょうたろう) 「点字大阪毎日新聞」初代編集長] しを とい ごご 一五ごーの いんさつ。 ゆーがたより あさい カバノフ エロー 3しと あざぶの エスペラントの かんげいかいに れっす エローさんの しんこくなる えんぜつに かんきゅー。 dick そ

のたに あう。」

7月15日 「よる エローさん かんげいかいを ひらかたし たくにて ひらく。」

8月5日 「ゆー なかむら しを とい せま〔注 7. 瀬間福一郎（せま・ふくいちろう） 前橋盲学校創立者〕 しに あう。 まえばしの きょーと一なり。 よる ひらかた くん かいひんより かえり らいほ一。 しんに うれし。 エロシェンコ しの どくだんてき ないし かれの いわゆる かがくてき り そーろんに あける みに とりて しんこーてきにして ちからと おんじょーに みる ひらかたじの〔ママ〕 ほ一もんわ しんに よろこびなり かれより おおくの ちからと ゆーきと なぐさめを あたえられつつ あるを かんしゃし こくはくす」

8月19日 「しゅーじつ エスペラントを よむ。 1さくじつ エローさん ふくしまえ しゅっぱつす かれの メランコリーと おちつかぬ わがままわ 1そー こーじきたれるを かんず 1さくじつも おもわず やや けんかして わかる かれの じょーしきすら あやしく かんぜらる。 されど あいすべき おとこなり。」

共感があり、反発もある。青年期を生きる二人の関係は、予定調和の中に納まっていけることなく、緊張感を孕んで展開されていった。

なお、7月9日の記事に出る「一五ごー」とは、左近允孝之進（さこんじょう・こうのしん）の遺志を継承する点字新聞『あけぼの』の号数を示すものと推定できる。この時期、秋元梅吉、中村京太郎ら日本盲人基督信仰会のメンバーが中心になり、パハイの鳥居、アレキザンダー、「社会」主義に近いエロシェンコ、小野兼次郎（おの・かねじろう）などが、盲界の向上・改革をめざす大きな協力連携として、その執筆、点字製本・印刷、発送の実務を支えていたのである。

(2) 届けられた絶交状への返信

1920（大正9）年の鳥居による T9 日記には、鳥居夫妻が「故郷丹後の生家に帰省中の出来ごと」として、「エローシェンコと思想的（エローさんの共産主義）に一致せず 一時断交した」とする伊都の書き込みがある。3月2日の全文はこうだ。2月12日に届いたとおぼしき絶交状に対する返信の写しに相当するのであろう。鳥居には、送付した書簡の下書きもしくは写しを手元に置いた例が少なくない。

「つぎの てがみを エローさんに かく

エローさん せんげつ 12にちでの あなたからの ぜっこーじょー たしかに うけとりました ひとりの とをも おもいがけなくも うしなうという ざんねんさの ほか ぼくの こころにわ なんらの いかりも ふかいも かんじなかったことを おしらせして おきます そして また いつの ひかあなたが あなたの したことを はんせいして みる ときまでわ それでわ これで ぼくも あなたに さよならを いいます あしかけ 5ねんの ながい ゆーじょーが こんな さいごを みよーとわ おもいもおけませんでした しかし もー なにも いいません

ただ さいごに__ まだ あたまの かたまって いない ひとたちの しそーや
しんこーの ほーがを するどい ひはんの やいばで ねこそぎ かりとること
わ たえきれぬ いたでの ほか その ひとたちに なにものをも あたえない
ことを さとって くださるよー にほんの もー__じんのために ねがって お
きます あなたの はんせい かいこんの ときまで さよーなら エローさん
ぼくも おとこです」

このエピソードについて、エロシエンコからの打ち明け話とか、周囲の人々による論評があったかどうかは分からない。絶交にまで至った顛末や後の推移も筆者には詳らかとは言えない。エロシエンコの日本人論などに皮肉な表現が多かったことは様々な証言があるが、そういう文脈による結末だったのか、二人に特有の何かが生じたのか。引き続き、調べを尽くしたい。

エロシエンコの抱いた思想を、社会主義・共産主義とみるか、アナーキズムに近かったとするか、ヒューマニストと認めるか。様々な言説が繰り広げられてきたが、鳥居は、それをロシア革命後の文脈に置き、いくらか批判をこめて「かがくてきりそーろん」と捉えていたようである。

伊都は「一時断交」と書き、鳥居も後に「一生の方向に感化を与えた友」として回想している。二人は、いつ、どのようないきさつで「復交」したのだろうか。エロシエンコの側から「反省・悔恨」が示されたことによる許容があったのか、鳥居の側から「愛すべき男」に歩み寄るシーンがあったのか、あるいは明確な和解はないまま、鳥居の懐旧の中に二人の関係の美しい記憶と心象が生きつづけたのか。

5. 「警視庁の刑事」がエロシエンコを探るために来訪

最後に、T8 日記から、1919（大正 8）年 9 月 8 日の短い記事を抜き出しておこう。

「さくじつ けいしちよーの がいじか けいち わたなべ という ひと
きたり エローさんの ことに つき しらぶ。 らいちよーの もくてきりゆ
ー かねの でばしよ かげきしそーに たいする たいど めが みえるか
みえないか とー にほんの しゃかいしゅぎ__しゃとの こーさい。」

エロシエンコが追放され、国外に立ち去ったのは 1921（大正 10）年 6 月 3 日であった。それよりも 2 年近く前に、官憲はエロシエンコを要注意の人物として調査の対象にし、身辺に接近していたのである。この時期以降、鳥居は、自らの住まいを日本バハイセンターと称し、バハイズムに立脚した自己形成と社会運動に没頭していく。心情には、世の中の変革を論じ合った友との日々が消えることがなかったにせよ、社会問題全般に思想家として向き合うことはなく、宗教的な信念をベースに、視覚障害教育や福祉の拡充・改革・革新へと自らのエネルギーを注いでいったのである。

ちなみに、京都市立盲啞院の同窓生・小野兼次郎が暁民会の反軍運動に参加したかどで官憲に追われたとき、小野を一晩かくまった鳥居であり、彼もマークされていたと伝えられている。

6. まとめ

鳥居篤治郎と伊都が遺した『点字日記』のごく一部を摘出した。2015年11月3日にサイトワールド企画の一環として「エロシエンコと鳥居篤治郎」と題する講演を行う予定がある。それまでに、鳥居の『点字日記』が描くエロシエンコやエスペランティストに関する情報の全体を翻刻し、史料検証を行ったうえで、立ち入った評言をまとめたいと考えている。鳥居の遺品調査は、まだ作業の途上にある。他の日記も見つかるかもしれないし、書簡やメモ類の内容が記録の上書きや分析の更新を求める可能性さえある。

(※) 編者注：1916年3月11日に、日本エスペラント協会（JEA）横浜支部は、晩餐会の後、横浜小学校講堂で普及講演会を催した。中村精男、黒板勝美、千布利雄、エロシエンコ、秋田雨雀など参加で、聴衆300人であった。[『日本エスペラント運動史料1906-1926』による。]

(resumo) Brajla taglibro de TORII Tokuziro, konfidita al la edzino TORII Ito

En 1914 TORII Tokuziro (1894-1970) renkontis Vasilij Eroŝenko en la Tokia Blindula Lernejo, kaj tie li lernis Esperanton. Poste li fondis porblindulan institucion *Kyoto Lighthouse* en Kioto kaj fariĝis unu el la plej eminentaj blinduloj en Japanio. Ili havis intiman amikecon, en kiu ili nomis sin reciproke per "*Ero-san*" kaj "*Botĉan*". Oni diris, ke la amo de Torii al Eroŝenko restis senŝanĝa dum lia tuta vivo.

Mi raportis ĉe "la kunsido memore al Eroŝenko" okazigita en Sinzyuku Nakamura-ya, decembre 2010, ke inter la du personoj estis unu afero, en kiu ili rompis sian interrilaton. En ĉi tiu studo mi publikigis parton de "Brajla taglibro", kiun verkis Torii Tokuziro kaj kiun donacis lia edzino Ito al *Kyoto Lighthouse*. La taglibro klarigas per nova lumo la "rilaton" inter Torii kaj Eroŝenko. Ĝi enhavas priskribojn, kiuj atestas ĝisnunajn sciojn, kaj informojn, kiuj instigas nin rekonsideri komunajn opiniojn. Pro limigitaj paĝoj mi ĉefe prezentis la historiajn materialojn, sed ankaŭ aldonis kelkajn klarigojn kaj kritikaĵojn por posta ekzamenado.

エロシエンコと東京盲学校

井崎倫子

梗概

エロシエンコは、日本の盲人がマッサージで生計を立てていると聞いて、日本に来ることを思い立ち、東京盲学校に入学する。学校の時間割は午前8時から夕方5時まで、日本按摩術と日本語にもっとも時間を費やし、学校行事にもすべて参加して、エロシエンコは、2年2ヶ月の日本滞在を終えます。この間、彼は音楽家としてバラライカ、ギター、ヴァイオリン、ピアノなど機会のあるときには演奏家として、また、同窓会誌『六つ星の光』には、創作「雨が降る」「復活祭の日」を寄せるなど作家としても活躍します。

しかし、盲学校は、外からの取材がしにくいところで、その中で彼がどのような学生生活を送ったかは、高杉一郎氏のエロシエンコの伝記『夜明け前の歌』にも、詳らかではありません。

それで、彼のいた東京盲学校の後身筑波大学付属盲学校に教員として働いた経験をもつ人間として、東京盲学校の校長・町田則文氏の『校務日誌』や、エロシエンコと親しかった秋田雨雀の『秋田雨雀日記』、友人たちの『思い出』などを材料に、盲学校時代のエロシエンコの姿を探したいと思いました。しかし、出てきたものは、彼の周辺のことのみで、彼自身の内面は、見つからずじまいでした。

はじめに

私は、1914年エロシエンコが按摩術とマッサージ研究生として入学した東京盲学校の後身、東京教育大学付属盲学校小学部に1975年（昭和50年）5月、小学部教員として採用され、1984年（昭和59年）3月まで教職にありました（現在は、筑波大学付属視覚特別支援学校）。2008年、エスペラントのつながりの中で、ウクライナのエロシエンコ研究家〔注1〕が東京盲学校でのエロシエンコのことを知りたがっていると聞き、退職して24年が経っていた盲学校の資料室を訪ねました。資料室の担当は高等部の先生で、調べたい内容を話すと、エロシエンコが在学したころの町田則文校長の『校務日誌』を見せてくれ、資料室にも自由に入り資料を見ることを許可してくれました。また運よく、当時盲学校では、1903年（明治36年）6月第1号発刊の点字同窓会誌『むつぼしのひかり』（六つ星の光）の墨字化プロジェクトがスタートしており、教員、元教員、同窓会員、ボランティアが集まって定期的に作業していました。それで、その作業にも加わらせてもらい、『六つ星の光』からもエロシエンコ関係のものを盲人の方とペアになって墨字化させてもらうこともできました。

1. エロシエンコの伝記に関して

エロシエンコの伝記に関しては、高杉一郎氏の『夜明け前の歌—盲目詩人エロシエンコの生涯—』（岩波書店 1982年12月17日発行）が、丁寧な取材と小説と言

ってもよい文章で詳しい伝記が書かれております。私も、それによって始めてエロシェンコの全体像が掴めたように思い、エロシェンコについて調べることに意欲が湧いてきました。

ただ、調べていくと、そのすべてが事実・真実であると読者には思われていますが、盲学校に残っている記録、また『秋田雨雀日記』などからいくつか事実とは異なるところがありますので、それも指摘したいと思います。

多岐にわたる高杉氏の取材は、東京盲学校にも資料を探しに来られ、小学部で最も古い教諭だった下田知江氏〔注2〕がお相手をし、『六つ星の光』にエロシェンコが投稿している記事などを紹介したといひます。しかし、『夜明け前の歌』には、盲学校におけるエロシェンコの姿はあまりなく、私としては、町田則文校長の『校務日誌』や学友たちが残したものの中から、盲学校でのエロシェンコ像をご紹介したいと思っております。

まず、高杉氏の『夜明け前の歌』記述中、実際の記録から事実と異なっている点を指摘します。

エロシェンコは、1914年（大正3年）4月27日に、東京の中央气象台長の中村精男博士のもとに現れます。（日本エスペラント協会（JEA）機関誌『日本エスペランティスト』1914年5月25日発行のものにも、《ロシア盲人エスペランティスト エロシェンコ氏が4月27日 日本にやって来た》とあります。）そこからエロシェンコの日本の生活が始まるわけですが、いつ東京盲学校に入学したのかは、高杉氏の文中には、日時が書かれてはいません。

高杉一郎『夜明け前の歌』p.89 12「東京盲学校」には、

《親がわりの中村精男博士が奔走してくれた結果、九月以後、エロシェンコは雑司ヶ谷にある盲学校の特別研究生となって通学しはじめた。》と、あります。

しかし、1914年（大正3年）の町田則文校長の『校務日誌』によると、

《五月十一日 本日、露国人入学志望者エロ・シェンコハ来校、明日ヨリ入学許可授業開始ヲナスベク申シ渡シタリ 按摩術トマッサージトヲ研究ノ目的ナリキ》

と、あるので、東京到着から2週間後には、エロシェンコは東京盲学校に入学できたことが分かります。盲学校入学についても、《中村精男博士が奔走してくれた結果》とありますが、記録からは、エロシェンコが博士のもとに到着した日の二日後、4月29日の日付で露国大使館から、東京盲学校長町田則文宛に、「按摩術を習得すべく来京したロシア臣民エレーシェンコによろしく便宜をはからってほしい」と以下のような文書が送られて来ています。

《謹啓 陳者（のぶれば）露国臣民エレーシェンコ貴国按摩術修練ノ目的ヲ以テ来京仕候ニ就テハ可然御便宜ヲ御取計被成下度此段及御依頼候方々（カタガタ 現在これに当たる漢字なし）得貴意候 敬具

大正三年四月廿九日

露国大使館

印 》

これには、盲学校側から問い合わせがあったものとみえ、5月4日付で露国大使館から改めて学校長あてに、「エロシェンコが、モスクワ盲生教育会の紹介状を持参したこと、それ故に大使館は彼の保証人になるということ、また、授業料その他一切の支出は彼の負担であるが、もし、彼が支払わない場合は知らせてほしい」と書状が送られて来ています。

《謹啓 陳者露国人エレーシエンコハ露国大使宛莫斯科（モスクワ）盲生教育会ノ紹介状ヲ持参仕候ニ付當館ニ於テハ同人保証ノ位置ニ相立可申候間可然御了承相成度尚又授業料其他一切ノ支出ハ同人ノ負担ニ有之若シ右未納ノ場合ニハ御通知相成度此段御依頼方々得貴意候 敬具

大正三年五月四日

露国大使館 印

東京盲学校

校長 町田則文 殿

》

（露国大使館からの書状は、東京盲学校庶務課帳簿から、「鳥居篤治郎」研究取材で来校していた京都府立盲学校・岸博実教諭が発掘、井崎に送付されたもの）

多分、エロシェンコは中村博士のもとに到着するとすぐ、このモスクワ盲生教育会からロシア大使館宛の紹介状を博士に差し出し、博士は、次の日くらいにすぐエロシェンコとともにロシア大使館に赴き、善処されるべく頼んだものと思われます。それで、4月27日到着、29日付の露国大使館から盲学校長宛の書状が出されたものと思われます。

一生を盲教育に捧げ、盲教育に関しても、またエロシェンコについても研究をしていた下田知江氏は、その著書『盲界事始め』（あずさ書店 1991年11月25日発行）で、次のように書いています。

《東京盲学校の入学者台帳に、「露国人ワシリー・エロシェンコを特別入学させて欲しい」という文部省からの依頼文書がはさんであつたのを私は記憶している。中村博士の尽力によるものと思われる。中村博士が保証人という形だったらしく、中村氏から町田先生宛の書簡がある。》

私が、1975年（昭和50年）5月に、この盲学校の小学部教員として採用されたときには、下田知江氏は幼稚部の先生として勤務する一方、盲幼児教育研究者として、また盲学校の古い歴史を知っている盲教育の先達として、外部からの取材などの窓口の役割も果たしておられました。

ここで、エロシェンコが通った「東京盲学校」は、どんな学校だったか、簡単にご紹介しましょう。

この盲学校は、1910年（明治43年）小石川区（現文京区）雑司ヶ谷（現在地）に新校舎が落成し、10月5日開校式が行われました。その前身の訓盲院が明治天皇の御下賜金から始まったということで、学校行事への来賓として皇族貴族の参加も多く、学校側の皇室・国家行事への参加も校長のみならず、生徒代表も参加するという、普通の学校では考えられない学校運営がなされていました。

東京盲学校設立当初の1910年（明治43年）の教育内容は、普通科（5年）〔修

身、国語、算術、歴史、地理、理科、唱歌、体操 — 家事、手芸、手工、技芸科 {音楽科 (6 年)、鍼按科 (4 年)}、師範科 {普通科 (1 年)、音楽科 (3 年)、鍼按科 (2 年)} という構成で教育がなされ、戦後 1947 年 (昭和 22 年) の「盲ろう学校の就学義務制」の施行まで続きます。生徒の年齢も、現在のように「何歳だから入学する」というように同年令の者が学年を構成するのではなく、7・8 歳から 30 歳くらいまで、学力にも大きな開きがあったようです。

この盲学校は、開校以来、現在地 (東京都文京区目白台 3 丁目 27-6) にあります。関東大震災 (1923-09-01) にも、第二次世界大戦の東京大空襲 (1945) にも、すぐ近くまで火は迫ってきていたそうですが、無事であった学校です。ですから、その資料は、欠けているものも多いのですが、開校以来のものがあるのです。

この盲学校に、エロシエンコは入学します。前述したように 2014 年 (大正 3 年) 5 月 12 日、24 歳の時でした。

しかし、高杉氏の『夜明け前の歌』によると、《九月以後、エロシエンコは雑司ヶ谷にある盲学校の特別研究生となって通学しはじめた。》となっています。

なぜ、「九月以後」なのか。

高杉氏の『夜明け前の歌』の参考文献に、エロシエンコと同時期に東京盲学校で学び、雑司ヶ谷の下宿・清光館 (せいこうかん) でエロシエンコと共に生活した新津吉久の『盲目の詩人 エロシエンコの印象』 (日本愛盲協会 1957 年 12 月) があります。多分、論拠はここからではないかと思うのですが、少し引用してみます。

《それは、1914 年 (大正 3 年) 9 月のことであった。学校では、夏休みを終えてそれぞれの故郷から学生たちが集まってきて、授業を始められてまだ間もない頃であった。いつものように昼下り授業が終わって、雑司ヶ谷の道を下宿の清光 (せいこう) 館に帰った。すると程なく、町田校長が二人の人を伴って清光館を訪ねてこられた。その一人は、中央气象台長の中村精男博士で、もう一人は今度ロシアから勉強に来たという盲目の青年エロシエンコであった。〔中略〕縁側に面した六畳の間に落ち着かせた後、町田先生と中村博士は下宿屋を辞し去って行った。

清光館は東盲からそう遠くない所、青年エロシエンコは、それから毎日私と手を携えて東盲に通っていた。》

高杉氏は、ここから、「九月入学」を推定されたと思われます。

5 月 12 日には、東京盲学校に入学したわけですので、『夜明け前の歌』に書かれている入学前の部分で《世話ずきな博士は、自分で 〔中略〕 日本語の先生と按摩の先生も見つけてきた》のくだりは、ないことになります。

エロシエンコの交友関係で、第一にあげられるのは、秋田雨雀との出会いです。「雑司ヶ谷・鬼子母神での邂逅」 (高杉) は、まさに 《エロシエンコは雨雀を通じて日本のエスペランティストや盲人たちだけとのかざられた交友から脱けだして、

ひろく日本の文学者や社会主義者たちとむすばれることになったし、雨雀はエロシエンコによってエスペラントを知り、生きる勇気をあたえられ、それまで陥っていた深い絶望を克服することができた。》（『夜明け前の歌』）わけですが、その印象的な場面は、忘れがたく読者の心に残り、下田知江氏の『盲界事始め』に引用されているほどです。

この初めての出会いを、新津吉久は、次のように書いています。

《1915年の春が巡って来た。ある朝であった。私はいつものように洗面所に行くと、顔を洗っていた彼に会った。

「新津さん、私タベ不思議な人に逢いました」

「ええ、何処で・・・、どんな人に」

「シーメテリーです。死んだ人祭る所あるでしょう・・・、それシーメテリーです・・・。沢山石の印あります。そこで」

「ああ、分かりました・・・雑司ヶ谷の墓地でしょう」

「そうです、あの人秋田雨雀といいます。あの人のお父さん盲人です」

秋田雨雀は、当時鬼子母神境内に住まわれており、程近い雑司ヶ谷墓地に散策して瞑想に耽ったであろうが、エロシエンコは毎夜のように静かなこの地を瞑想の場として一人で散策を夜毎に続けて氏を相知ったのである。》

邂逅の場所が、『夜明け前の歌』では、「雑司ヶ谷鬼子母神の森」であるが、新津氏では「雑司ヶ谷の墓地」であり、状況と地理から新津氏に軍配が上がります。

2. 東京盲学校について

エロシエンコが在学した1914年（大正3年）5月から1916年（大正5年）8月の間の盲学校長は、町田則文氏。彼は、1910年（明治43年）4月、唯一国立の文部省直轄盲学校、東京盲学校設立にあたり6月から校長となり、1929年（昭和4年）3月まで約20年間東京盲学校長として我が国盲教育の発展に尽くした大功労者です。また彼は、『校務日誌』をきちんと遺してくれた校長で、おかげでエロシエンコの姿も記録簿の中に数として存在するのみでなく、校長の暖かな筆の記録の中に実存している感じすらするのです。

校長というと、管理職で生徒と直接触れ合うような場面はほとんどなく、朝礼や式典の時の挨拶をする人といったイメージが浮かぶのですが、町田校長は、管理職というより教育者そのものという感じの先生で、見学・遠足などを積極的に計画、生徒を引率して直接社会に触れさせようとし、視覚障害に閉じこもらず挑戦することを教えた熱血漢とも言える人でした。その徳を慕って、彼亡きあと教え子たちが校庭に胸像を立てたのも、数ある校長の中で町田校長ただ一人です。その胸像は校庭から移されて、今は、盲学校の正門に入って直進すること20メートル、芝生の中に立って、登校して来る生徒たち、来校者たちを迎えています。

1910年（明治43年）6月3日、町田則文は、教員生活最後の東京盲学校長の任につくことになります。それまで、盲教育は盲啞学校として、聴覚障害の生徒と同じ学校で行われていましたが、この時をもって、それぞれ独立の学校となり、先生はその初代校長として、前例にとらわれることなく、理想の方針を実行していきま

す。中でも、さすがと思える行動は、赴任後すぐの夏休み明け、9月13日の日誌にあります。《十三日、此日より授業前に全生徒に日刊新聞記事を読み聴かすこととし》で、先生自ら之に当たり、退官間際1927年（昭和2年）に至るまで毎朝30分間、継続せられたということです。今から百年前、盲人にとって唯一の情報源、ラジオ放送もまだ始まっていなかった時代（放送開始は1925年）です。新聞も、読むのは、知識層、上中流階級の人たちにとどまったでしょう。そんな時代にあって、盲青年生徒も社会の動きを知らなければいけない、世界に目を開いていかなければいけない、ということを町田校長は地道な新聞記事読み聞かせの中で伝えていったのだと思います。

その町田校長の盲学校に、1914年（大正3年）5月12日、エロシェンコが特別研究生として入学します。この後夏休みに至るまで、具体的にどのような教育が提供されたかについては、校務日誌には書かれていません。ここでは、あとで触れる友人たちの記憶とも矛盾しない高杉一郎氏の『夜明け前の歌』から引用させていただきます。

《盲学校はじまって以来の最初の外国人留学生を迎えた校長は、文部省に交渉して特別研究生制度をもうけ、講堂の近くにある音楽室の小部屋をエロシェンコの教室としてあたえた。そして、エロシェンコがとくに習いたいと思っている日本式のマッサージの先生として鍼按科の盲人教師小川源助先生〔注3〕を命じ、ほかにロシア語のできる茨木という国語の先生を特別に招聘して、日本文学を講じさせた。エロシェンコは、この二人の先生からいわば個人教授をうけたのであるが、そのほかにも、自分の好きな教室に勝手にはいって行って聴講する許可が出ていた。》

ここで、エロシェンコが受けた「日本按摩術」の授業というものは、どんなものか、エロシェンコと同じ年に17歳で盲学校に入学した栗原光沢吉（くりはらつやきち）の『大正の東京盲学校 1 鍼按科本科』から見てみます。

《日本按摩術の実習授業を一年間、先生（小川源助）から直接受けることができた。板戸を開けると1メートルばかりの板敷があつてここで上履きを脱ぎ、畳が二十畳ほど敷かれた上で学友十余名と練習した。先生は毛布の上にすわっておられ、生徒がかわるがわる手をとって教えてもらった。「そこはこう指をかけて肘を張って肩から力を入れて・・・」と注意されても、なかなか指先が思うように動かない、肩の力が抜ける、肘は体についてしまう。特に苦労したのは、先生の妙技であるクルマデ、ツキデ、カミナリデ、アラレ、ヒビキデ、クジキデ、ヨコデ等々の曲手であった。「ロシアの盲詩人」エロシェンコさんも、この頃この教室で小川先生から普通授業の始まる前の一時間、日本按摩術を習っていた。私もちょうど小川先生から按摩術を習っていたものだから、私ども同級生十数名の実習の時間にエロシェンコも混じって、練習をしあつたものだった。エロシェンコは、体格は良く力はあるし大変熱心だったから、技術もなかなか上手であった。》

これを読むと、ほんとと安心します。一般論で、「外人さんは、日本人に比べて不器

用だ」と言われていますし、エロシェンコの大きな体、大きな手は、按摩のような繊細な手の働きはできないだろうと勝手に思い込んでしまっているからです。

さて、エロシェンコが入学して初めての夏休みです。しかし、夏休み後、9月4日の『校務日誌』には、

《「生徒心得」 一、改定責善会規則実施の件 一、触覚の練習ヲオコタザルコト 一、聴覚の知識を以て満足セザルコト 一、服装を正シクスルコト》
に続いて、

《一、露国生徒エロ、シェンコヲ懇切ニ待遇スルコト（従来 不待遇アリタルニハアラズ 昨今日本語ヲ解シ来タリ 勿然交際シタシクナリヌレバナリ）》
と書かれており、エロシェンコが学校に馴染み始めたことが伺われます。

同日に、

《露国学生エロ、シェンコ氏ハ夏季休業季中一日モ休業セズニ日本語ト按摩トヲ研究シ按摩ハ 一ト通り終了、昨今練習ヲナシツツアルナリ》

と書いています。日本に来て2週間で盲学校に通うようになり、午前9時に始まる通常授業の前に1時間「実地」と称する按摩術の練習があり、午後5時まで、昼休み1時間を除いて1日8時間みっちり勉強するよう計画されていました。そのような毎日であれば、夏休みに何をしようとかどこに行こうとかいうゆとりも出てこなかったのかもしれませんが。あるいは、一日も早く日本按摩術をマスターしたくて夏休みをとらなかったのかもしれませんが。それにしても、そのように熱心な生徒に付き合っ、普通ならば休めるはずの夏休みを、暑い東京で働き続けた先生方のエロシェンコに対する好意も、並々ならぬものがあつたことを感ぜずにはいられません。校長が、それを命じるはずもなし、多分エロシェンコの熱心さに、該当の先生方が自主的に応えたとしか考えられないのですが、いい時代と言えいい時代だったと言えるのでしょうか。

そして、『日誌』は続けて

《本日ヨリ露国生徒授業時間左ノ如シ》として、1週間の時間割表を作っています。（原文は縦書きで、月曜日は右端、土曜日は左端に来る）

	8~9	9~10	10~11	11~12	12~1	1~2	2~3	3~4	4~5
月	実地	講義			休	傍聴	傍聴	日本語	日本語
火	"	"	点字	体操	"	"	"	"	"
水	"	"		体操	"	"	"	"	"
木	"	"			"	"	"	"	"
金	"	"			"	"	"	"	"
土	"	点字	練習	日本語					

校長自らが、エロシェンコのために時間割を考えている。一般に、校長は、教科のことは教務主任に任せておくのが普通ですから、かなりエロシェンコに力を入れている扱いだと思います。これは、ロシアからこの学校で学びたいと、はるばるや

って来た熱意に感動したためと、入学してからの勤勉な態度、優秀さ、中村博士らの応援、またエロシェンコの誰からも愛される人柄風貌があずかって力あったと思われます。

『校務日誌』1914年（大正3年）9月29日には

《露国生徒エロ、シェンコハ昨今日本按摩術ヲ全部終了シタリ 然シ熟練ハ未ダシ 本日肩ト按腹トヲナサシメタリ、尋常小学読本ハ已ニ第八卷第十四課マデ終了シタリ 以後ハマッサージヲ初ムルコトトナセリ 但シ折々按摩ハ練習ヲナサシム》。

と、ありますので、入学から4か月半で、日本按摩術を一通り学習し終え、校長に対して実地練習をできるまでになり、日本語に関しては、単純に教科書を読むだけとしても第8巻14課まで学習したということは、1巻1学年とすれば、現在でいえば中学2年の国語教科書まで読み終えたということになります。義務教育は、1908年（明治41年）4月から6年間とされていましたから、エロシェンコは、そのように短期間で日本人庶民の基礎国語力を身につけたわけですから、言語の天才にこの後毎日2時間の日本語の授業が続くのですから、エロシェンコには創作に際して、日本語での不自由さはなかったと言ってもよいのではないのでしょうか。

ここで、当時（1914年）の東京盲学校の生徒数を見てみます。総人数185名、内男子生徒141名、女子生徒44名。9月11日の出席は135名（男102名、女33名）、欠席は50名（男39名、女11名）となっています。かなりの欠席者です。統計など科学的に記録されていないため正確には分かりませんが、かつては、盲生の体格は一般生徒の体格に比べて劣り、病弱者も多かったと言われているので、体調を崩す者も多かったと思われます。

『町田則文先生伝』によると、

1910年（明治43年）の東京盲学校赴任の翌年の記述に、

《本年数回生徒の体格検査を行った。その結果は左の如くである。

- 一、身体概して常人より薄弱である。
- 一、脊柱彎曲割合に多い。
- 一、呼吸器病が特に多い。
- 一、耳内清潔行届かざるものが多い。》

と、あります。校長として、生徒たちの健康状態が心配だったのでしょう。

さて、入学後エロシェンコは、どのような学校生活を過ごしていたのでしょうか。新津吉久の『エロシェンコの印象』から、見てみましょう。

《町田校長はじめ教師も生徒もこの遠来の学生エロシェンコを特別な親しみをもって迎え、研究科特別生としてロシア語に堪能な茨木先生を聘して研究を助けたので、彼の日本語はとみに上達し童話や古典の一部までも学んでいた。講堂正面右一角にあった音楽練習室が彼の教室に当てられていた・・・。

素晴らしい低音でしかも魅力的な声の持ち主茨木先生と、優しみの深いそして高音のエロシェンコ・・・、二人がテーブルを前に午後の柔らかな陽光を受けながら、味わうがごとくまた論ずるがごとく孜孜として学んでいた姿は、今もなお私の脳裏に印象的に残っている。そして彼が日本で最も興味をよんだ古典は『竹取り物語』であり、秋の夜、学校から帰って、かぐや姫の物語をいかにも不思議そうに、そしてロシアにもこれに似たような話があるなどと、更けゆく夜を忘れて語り合ったこともあった。》

エロシェンコの学校生活は、月～金は、朝8時から夕方5時まで、土曜日は昼の12時まで学習する時間割に従って進められました。しかし、盲学校では、定まった学科の授業のほかに、遠足・見学などの校外学習、また課外活動として責善会という生徒の会があり、いろいろな行事を行いました。会員は先生含め200余名、男性、女性、普通科生、音楽科生、鍼按科生、鍼按専攻生、師範科生などすべての生徒を含んでいました。

盲学校の行事の中で大きなものは、責善会主催の音楽祭と体育祭です。

2014年10月18日の『校務日誌』には、

《秋季演奏会曲目 東京盲学校内 楽楽会

男子は羽織袴マタハ洋服着用ノ事

女子ハ通常服着用ノ事

七歳未満ノ子女ハ御同伴ヲ御断リ可申事

入場券 一枚一人限り 五拾銭 (学生ハ割引シテ三十銭トナシタリ) 》

とあり、入場券の売部数は564枚の多きに達したとありますから、どんなに盛会であったかが分かります。この年のプログラムはありませんので、エロシェンコが出たかどうかは、分かりません。『校務日誌』にも記載がありません。

次の年1915年(大正4年)2月4日

《「東京盲学校生徒責善会音楽部第一回演奏会」 プログラム(全16曲)中、八、として、「バラライカ独奏 露国人エロ、シエンコ (イ) 満州ノ山ニ (ロ) 露国民謡」》とあり、入学した年度の内に、珍しい楽器の演奏を披露するエロシェンコの得意げな表情が目には浮かびます。

年度は変わって、7月6日には、「責善会音楽部第二回演奏会」が開かれ、エロシェンコは、「ギター奏弾 ワッシリー・エローシェンコ 露国民謡」と、プログラムに載っています。しかし、この日の『秋田雨雀日記』によりますと、《エロシェンコ君はのどをいためたといってギターはやらなかった。ヴァイオリンとピアノをやった。》となっています。ギターを弾きながら歌うつもりであったようです。

1915年(大正4年)11月15日には、「御大典奉祝責善大会」として、活版印刷のプログラムが残っています。午前の部は、講演部、学術部、音楽部の順に発表が行われ、エロシェンコは、音楽部の9番組の中の一つとして、「蛍籠」とのみ書かれています。『秋田雨雀日記』(同年9月7日)に《エロシェンコ君は、「蛍籠」とい

う小説を書いた。面白い筋」とありますので、その朗読をしたものでしょうか、それとも歌にしたものでしょうか。楽器は、記入されていません。ちなみに、他の人の演奏は、琴、三味線、ヴァイオリン、ピアノ、合唱など。

午後の部は、体育部大運動会として、22のプログラムが展開します。体操、風鈴取り、徒歩競争 300メートル、500メートル、800メートル、騎兵競争、二人三脚、三人四脚、俵運び、大相撲、綱引きなどですが、エロシエンコは、その内、「三人四脚」の出場者として、「伊達、エロセンコ、新堀」と書かれています。

「御大典奉祝」と銘打っているためか、《入場参観者午前二百五十人、午後七百人余ナリ》とあります。

1916年（大正5年）2月4日、「責善会 音楽部第三回演奏会」では、「鍼研ワッシリエローシエンコ バラライカ独奏 イワノフ作曲「コンスタンチンマーチ」」とあります。盲学校最後のこの年には鍼を打つ課程まで行っていることが分かります。

音楽会で常連となるだけでなく、責善会講演部でエロシエンコは、講演も行っています。1915年（大正4年）6月6日に「市立露国モスコ盲学校の状況」のテーマで話したものを、『六つ星の光』は、144号（大正4年11月発行）から146号（大正5年1月発行）まで3回に分けて掲載しています。そして、エロシエンコは、創作も寄せています。147号から150号は、4回連続で「雨が降る」を、第151号（大正5年6月発行）、152号（大正5年7月発行）は「復活祭の日」を2回の連載で載せています。

「雨が降る」は、高杉一郎編のみすず書房『エロシエンコ作品集 1』に、書かれた状況は、『夜明け前の歌』<17 日本の預言者>に載っています。それと『六つ星の光』のものを比べますと、ほとんど同じではあるのですが、言い回しや助詞の使い方など高杉氏の方が洗練されています。

『秋田雨雀日記』1915年（大正4年）11月21日に、

《夜、エロシエンコ君を訪い、深沢氏と宮崎氏を訪い、宗教談をした。》

11月28日に、

《朝、エロシエンコ君きたり、宮崎虎之助氏と会話（エスペラント）をかいた》

12月27日は、

《朝おきるとエロシエンコ君がきて、宮崎氏との会話の翻訳を頼んでゆく。》

つまり、宮崎虎之助氏訪問の宗教問答からエロシエンコの宗教観を述べた「雨が降る」は、エロシエンコの書いたエスペラントから翻訳した雨雀の文章なのです。それを、エロシエンコは、『六つ星の光』に送り、雨雀は、『早稲田文学』（大正5年2月号）に送り、こちらの方が後に底本となったわけです。それにしても、雨雀が、《エロシエンコ君きたり、宮崎虎之助と会話（エスペラント）をかいた》というのは、どういうことでしょうか。「虎之助と会話」は、「虎之助との会話」でよいと思いますが、「かいた」というのは、タイプライターで書いたということでしょうか。それならば、エスペラントが書きやすいということで、日本に上陸したとき盗まれて出てきたタイプライターは、雨雀の家に置かれていたと考えればつじつまが合いま

す。

『六つ星の光』は点字月刊誌ですので、自分自身が点字で打ったものをそのまま編集者に渡すことができ、編集者も盲人ですからそのまま亜鉛版に打って印刷したものを製本します。ですから、より生のエロシェンコの日本語が分かる面白さがあると言えると思います。「復活祭の日」は、高杉氏も知らず、『六つ星の光』の中のみ存在していた作品です。ということは、途中に、親切な作家や編集者の手が入らないで、点字の生原稿が編集者に持ち込まれたと考えられます。そのせいか、論理的な記述というより、エロシェンコの感性のゆらぎや思考がこんな風に湧き上がるということが見事に残っているという点で、やはり貴重な作品と言えるのではないのでしょうか。

入学の翌年、エロシェンコは学校にも慣れ友人が増えると、校内でエスペラントを教え始めます。熱心に続けた人に、鳥居篤治郎、平方龍男、新津吉久らがあり、彼らは後に日本盲人界の指導的役割を果たしていきます。鳥居は、特にエロシェンコの無二の親友でした。エスペラントへの造詣も深く、1922年には、『盲人エスペラント講習読本』（点字）を、1923年には『点字エス辞典』を編纂し出版します。1928年3月エジンバラ大学への留学から帰った岩橋武夫は、エスペラントが盲人にとって有益であることを痛感し、鳥居篤治郎と協力して、同年、「日本盲人エスペラント協会」（Japania Asocio de Blindaj Esperantistoj：略称 JABE）を創立します。そしてその9月に、機関誌『Orienta Blindularo』（東洋の盲人たち）の創刊号を発刊します。鳥居は、この誌名にこめられた願いを、「ヨーロッパの盲人たちは、自分たちの苦しみを解決するために一致協力しあっている。アジアの盲人たちは互いにバラバラで大きく立ち遅れている。私たちも一堂に会して互いの問題を話し合い、協力してその解決にあたらねばならない。その時、どの言葉を使うか。中国語でもいいけない。日本語でもいいけない。ましてアジアの盲人が英語を使ってお互いに話し合うようなことほど悲惨なことはない。そのためにこそ、エスペラントを使わねばならない」と語っていたそうです。

その後の、町田校長の『校務日誌』からエロシェンコに関する部分を抜き出してみます。

1915年（大正4年）7月10日

《本日露国学生エロシェンコ 早稲田大学英文科教員片上 伸氏ト帯同シテ函館ニ旅行シタキ旨 中村気象台長ヨリ照会アリテ許可シタリ》

モスクワ留学を志した片上伸氏から、ロシア語会話の練習も兼ねて誘われた夏休み中のこの函館旅行では、議論好きではげしい性格をもった二人は衝突し、殴られたエロシェンコは一人で帰京してしまいます。

大正4年は、このあと『校務日誌』にエロシェンコの名前は出てきません。校長の日誌より秋田雨雀の日記の方に頻繁に出てくるようになり、盲学校外に急速にエロシェンコの世界が広がっていったことが分かります。

1916年（大正5年）3月27日

《第八回 卒業証書授与式》

鳥居篤治郎は、師範科鍼按科卒業生

栗原光沢吉は、普通科卒業生

このふたりは、特にエロシェンコと親しく、彼らが学校を去ったことは、エロシェンコに大きな寂しさを味わわせたことと思われます。

1916年（大正5年）6月24日

《本日露国学生エロ、シェンコ 今夏季休業ヲ利用シテ暹羅（シャム）国ニ旅行 全国盲人ノ状況ヲ視察セント欲スル旨申シ出タリ、同国文部省吏員ニ東京ニテ懇意ニナリシ人アリ 同国着ノ上ハ右ニ頼ラントス 依テ中村理学博士ニ協議センコトヲ以テ答エ置キタリ 右ニツキ中村理学博士ハ本日直ニ電話ニテ申シ通シ置キタリ》

とあり、『秋田雨雀日記』によれば、

1916年7月3日

《朝、エロシェンコ君が出発するので、すこし早く起きた。十時ごろ中央ステーションへゆく。エロシェンコ君が朝日の下を赤い帽子をかぶって、伊達君に手をひかれてきた。・・・アレキサンダー女史はたいへん親切に世話をやっていた。盲学校の連中もきた。・・・ぼくは、“Ne mortu eterne!”（永久に死ぬな）というと笑っていた。

エロシェンコが日本にやってきてから、二年と二カ月ほどの短い期間ではありましたが、実に中味の濃い、第一回の日本滞在でありました。

こうして、皆の前から姿を消したエロシェンコですが、盲学校にはあとしばらく連絡が入ります。

『校務日誌』 1916年7月13日

《本日露国学生エロシェンコ氏ヨリ左記ノ書面到着シ

「拝啓 私ハ十日神戸出発ノ三島丸デ暹羅（シャム）エ行キマス 在学中ハ寢ニ難有御坐イマシタ 此処へ来ル時オ礼ヲ申上度ト思イマシタガ 時間ノ都合デ御目ニ懸リマセンデシタ 残念ナコトヲシマシタガ 皆様ニモ何卒宜敷御願イ申忝 左様ナラ」（誰かに口述し、投函してもらったものでしょう）。

同8月21日

《本日 在シャム国露国学生エロシェンコ氏ヨリ葉書（七月三十一日付）到着 卒業証書廻送方依頼シ来リタレバ左記の如クニシテ発送スルコトニ定メタリ

日本語、按摩・マッサージ、両科修業ノ事ヲ記入シ 修業証書トシテ授与スル事》

こうして、エロシェンコは東京盲学校を卒業、このあと、シャム、ビルマからインドへとアジア旅行をし、再び日本に帰ってきます。けれども、盲学校は卒業してしまいましたから、再び盲学校の校門をくぐることはありませんでした。

「エロシェンコと東京盲学校」というテーマで書いてきましたが、書き残したことの一つは、学校の成り立ちとも関係しますが、学校行事に御大葬とか御大典とかの国家行事が組み込まれて、数日前から生徒はそのための練習などもあり、夜中の

出発、夜中の帰着など、かなり無理な引率もされたということです。エロシエンコがクラス代表でそのようなことに参加したとは思えませんが、どんな反応を示したのか、興味があります。エロシエンコの性格、当時の盲学校生徒の感覚など対比してみますと、エロシエンコとしては、この盲学校にはかなり抵抗感を抱いたのではないかと想像します。けれども、本人が感じたこと、考えたことを書き残していないため、隔靴搔痒の感がありますが、下田知江先生が、『盲人事始め』に披露しているエピソードに、その好例を見ることができるのではないのでしょうか。

《また、東京盲学校同窓会長だった小浜伊次郎氏から、こんな話を聞いたことがある。明治天皇が亡くなったあと、乃木將軍夫妻が殉死したことについて、エロシエンコと盲学生との間で議論が始まった。日本では、美談として語られているのに、エロシエンコはそれはおかしいと批判的なことを言うので、日本の盲学生たちに袋だたきになっていたという。小浜氏は急いで引きとめ、国情が違い、お互い理解しにくいのだからととりなし、なぐり合いをすることだけはやめさせた。「私がそばを通らなかったらエロシエンコは手足が折れていたかもしれませんよ」と笑いながら話してくださった。》

(了)

注釈

〔注 1〕 ウクライナのエロシエンコ研究家

S-ino Julia Patlan (Yulya Patlan)、世界で一番と言ってもよいエロシエンコ研究家。

井崎は、2010 年 5 月、中国の胡国柱 (Hu Guozhu) さんとのメールのやり取りの中で、エロシエンコに興味を持っていると言ったことから、それなら Julia さんが一番と紹介をうけ、メールの行き来が始まりました。早速彼女の知らせで、「エロシエンコ 120 年」を祝う会が、6 月 19 日 (土) 日本ユーラシア協会で開催されると知り、参加しました。お仕事は、正確には知りませんが、当時国立博物館のある部門の主任さんだとのこと。

〔注 2〕 下田知江氏

1928 年 (昭和 3 年) 8 月 3 日生まれ、2006 年 12 月 18 日没、享年 78。岩手県出身、1949 年より岩手県立盲学校教諭

1953～1989 年 東京教育大学付属盲学校教諭、小学部や幼稚部で教育指導にあたった。教員生活の前半では、理科教育の研究活動に参加、触角や嗅覚等による盲児の植物観察などの教育実践、後半では、視覚障害幼児の育児への配慮を『盲児をもつ母親のために』としてまとめ、教育相談活動に役立てている。一方、付属盲学校にある歴史資料や、広く収集した関係資料をもとに盲教育史研究を続けた。

〔注 3〕 小川源助先生

1881 年 (明治 14 年) 11 月栃木県足尾町に生まれ、

1908 年 (明治 41 年) 27 歳、4 月東京盲哑学校入学、コトと結婚

1911 年 (明治 44 年) 30 歳、教員練習科卒業 雇を命ぜらる

1914 年 (大正 3 年) 33 歳、自宅が全焼、点字書出版を始める

1919 年 (大正 8 年) 38 歳、技芸科、鍼按科授業嘱託となる

1926 年 (大正 15 年) 45 歳、教諭となり鍼按科主任となる

1944 年 (昭和 19 年) 63 歳、静岡県長岡温泉へ師範部生と疎開

1945 年 (昭和 20 年) 64 歳、妻コト死亡

1946 年 (昭和 21 年) 65 歳、生徒とともに帰校 職員寮に住まう

1947 年（昭和 22 年）66 歳、GHQ の鍼灸禁止通告に対して反対運動に大いに尽力
1949 年（昭和 24 年）68 歳、東京盲学校が国立盲教育学校と改称
1950 年（昭和 25 年）69 歳、国立盲教育学校を退職
1953 年（昭和 28 年）72 歳、逝去

《栗原光沢吉氏による人物評》

小川源助先生は、明治、大正、昭和と四十年間にわたって、官立東京盲学校、国立盲教育学校の教諭、失明軍人教育所の講師、警視庁の鍼灸マッサージの試験委員、そのほか文部省主催の盲教育講習会や各地の講習会の講師として、生徒をはじめ一般盲人のために尽くされた。その功績はまことに大なるものがあつた。特に日中戦争から太平洋戦争およびその後の激動期の困難に打ち勝って我が国医療界を今日あらしめた基礎作りに力を注がれたことは忘れがたい点である。

参考文献

町田則文 『校務日誌』
東京盲学校 『むつぼしのひかり』 144 号、147 号、151 号
秋田雨雀 『秋田雨雀日記』 未来社
新津吉久 『盲目の詩人 エロシェンコの印象』 日本愛盲協会
下田知江 『盲界事始め』、あずさ書店
栗原光沢吉 『大正の東京盲学校』 あずさ書店
赤坂 一 『鳥居篤治郎』 日本盲人福祉研究会
町田則文先生謝恩事業会 『町田則文先生伝』 大空社
片岡 忠 『闇を照らすもうひとつの光』 リバーロイ双書
高杉一郎 『夜明け前の歌』 岩波書店

(resumo) Eroŝenko kaj Ŝtata Tokia Blindullernejo

En aprilo de 1914 Eroŝenko veturis al Japanio kaj aperis en Tokio por lerni t.n. *Anma*-arton (japanan masaĝ-teknikon). Kaj li eniris en la Ŝtata Tokia Blindullernejo. La Rusa Ambasadorejo respondicis pri lia restado kaj celo de lernado. Eroŝenko studis de la 8a ĝis la 17a horo de lundo al vendredo kaj sabate ĝis la 12a horo. Eĉ en la someraj ferioj li studis en la lernejo la japanan lingvon kaj *Anma*-arton. Tio estis mirinda diligenteco. Certe li havis specialan lingvan senton kaj li studis eĉ japanan klasikan literaturon.

Li estis membro de la orkestro en Moskvo. Do kiam la koncerto okazis en la lernejo, Eroŝenko ĉiam ludis kaj kantis la rusajn kantojn akompanante violonon, gitaron aŭ balalajkon. Ankaŭ li partoprenis en la sporta festo kaj kuris kun amikoj kiel “3 homoj kun 4 kruroj”. Li ankaŭ faris prelegon pri “la Situacio de la Rusa Moskva Blindullernejo” en la prelegkunveno de la lernejo.

La sekvantan jaron li komencis instrui Esperanton en la lernejo. El tiuj lernantoj kelkaj homoj establis la asocion “Japana Asocio de Blindaj Esperantistoj (JABE)” en 1928.

La 10an de julio en 1916 Eroŝenko vojaĝis al Siamo. La lernejestro donis al li la diplomon de la blindullernejo kaj la licencon de *Anma*-arto kaj masaĝo.

ISAKI Miĉiko

はじめに

エロシェンコは日本滞在中に、当時の盲人や知識人、文化人、エスペ란ティスト、芸術家、更にはバハイ教関係者まで実に多彩な人々と交流があった。鳥居篤治郎や秋田雨雀、相馬黒光夫妻、竹久夢二、アグネス・アレクサンダー等のいわゆる「有名人」についてはあちこちで取り上げられており、本論文集でも別稿で取り上げている。

本稿では、あまり取り上げられることのない読売新聞の記者でバハイ教の日本人女性信者第一号と言われている望月百合子と、東京盲学校の全盲の生徒であった新津吉久についてそのエピソードを通じて彼らとエロシェンコの友人関係の一面を考えてみることにする。

望月百合子（1900-2001）との交友

エロシェンコは 1914 年の第 1 回来日時にアグネス・アレクサンダーの部屋のバハイ教の集いで望月百合子と出会う。望月は 1900（明治 33）年 9 月 5 日山梨県南巨摩郡に生まれ、東京の成女高等女学校を卒業後、読売新聞婦人記者となる。彼女はアレクサンダーと共に『東の星』というバハイの刊行物を発行した（1920）。エロシェンコもアレクサンダーの助けを得て、英語版の『バハイ教 隠語録』をエスペラントに翻訳している（1916）ちなみに神近市子ともアレクサンダーの部屋で出会っている。エロシェンコ自身は信者ではなかったがバハイ教にかなり心を惹かれていたことは確かである。このようにバハイ教を通じて培った人脈は後にエロシェンコがビルマに行った時にも役立っている。モールメン盲学校に勤めることになったのはビルマのバハイ教徒を訪ねていったことがきっかけとなっている。後に望月は 1921（大正 10）年から 25 年までフランスのソルボンヌ大学に国費留学している。

1916 年、エロシェンコはシャム（現タイ）を経て、ビルマ（現ミャンマー）のモールメン（現モールミヤイン）の盲学校の教師となる。そこでは、英語、マッサージ、衛生学、生理学、歴史、音楽などの新たな教科を含んだ新しいカリキュラムを提案して受け入れられた。これはエロシェンコが東京盲学校で学習したことがベースとなっていると思われる。

筑波技術大学の緒方昭広教授の調査によれば、モールメン盲学校の前身はモールメン（現モールミヤイン）に 1917 年に Baptist（イギリスの分離派思想から発生したキリスト教プロテスタントの一教派。個人の良心の自由を大事にする。）の教会として設立され、翌 1918 年に女子だけの盲学校になったようで、その盲学校の名前は Saint. Raphael 盲学校であった。しかし、第二次世界大戦後は、現ミャンマーの国立盲学校であるチミンダイン盲学校に吸収合併された。現在は廃墟となっている模様だが、WBU-AP（世界盲人連合 アジア太平洋地域協議会）日本理事 田畑美智子氏の情報によれば、ミャンマー視覚障害者協会の若い責任者が、折を見て、モ

ーラミヤインの古老を訪ねて当時の盲学校の様子を調査してみろということである。エロシェンコの足跡を示す証言や資料が出てくることを期待したい。

その後、エロシェンコはインドから追放され二度目の訪日をするが更にその2年後ウラジオストックを経て中国に入る。中国滞在2年弱でモスクワに戻り、1923年後半からヨーロッパを周遊する。この間に、パリで留学中の望月百合子を何度か訪問している。望月はその時のことを後年回想し、「秋田雨雀とバハイ」（『続秋田雨雀その仕事』共栄社出版 1976年）の中で次のように語っている。望月のエロシェンコに対する絶交宣言のようなものであるが、望月の歯に衣着せず話す性格に加え、彼女が国費の留学生として比較的豊かな生活を送っていた頃であり、逆にエロシェンコはニュールンベルグの世界エスペラント大会に参加した後ヨーロッパを周遊していたころであることも考慮して読み取ることが必要であろう。

「〔前略〕……、（エロシェンコは）その頃〔筆者注 1923年望月百合子国費でソルボンヌ大学留学中〕巴里にいた私の住所をどこで探したかひょっこり訪ねて来た。まったく落ちぶれた様子でよれよれの服に痩せこけた体を包み、顔色もひどかった。いつも昼頃来て、私の作る昼食と一緒に食べてしゃべって帰る毎日だったが、自分のことは何一つ話そうとせず、口を開けば日本の悪口だった。追放されたのだから政府の悪口は当然だし、私も言いたいところだが、あんなに親身に尽くしてくれた友人達のことになる、例えば『秋田さんは良い人だが要するに文学者に過ぎぬ優柔不断』という言葉、中村屋のことも決して恩には思わず恨みがましい言い方、『神近さんには人間の愛情なんてわからない。あの人にあるのは計算だけ。』といった言葉を私は聞き流すことはできなかった。日本では流浪の彼を心ある人々が手厚く世話をしてよれよれの服を着せてはおかず、食物に不自由もさせなかった筈、それをと思うと私は腹立たしさで我慢がならず、『そんなつまらぬ日本人のところにへはもう来ないで頂戴』とエロシェンコに絶交を宣言した。後になって考えてみたら彼の身勝手なわがままが気に入らぬばかりでなく、エスペランティストのくせに、白人の誇りをひそかに持っていて日本人を無意識のうちに蔑視していると感じた怒りのようだったが、あの時、すごすごと出て行ったエロシェンコの後ろ姿が眼に残っていて後味が悪い。」

新津吉久（1896-1974）との交友

新津吉久とエロシェンコとの出会いは、エロシェンコが1914年9月新津が住んでいた下宿「清光館」に中村精男博士と町田校長に連れられて引っ越して来た時から始まる。後に中村屋に引っ越すまで、二人は手を携えて連日東京盲学校に通った。

『北海道盲人文化のあゆみ』（北海道点字図書館 1970）によれば、新津吉久は1896年（明治29年）10月10日長野県南佐久郡小海村で生まれた。5歳の春両親に伴われ北海道十勝に移住し、間もなく失明。1909年（明治42年）上京、眼科医の薦めで東京盲啞学校（普通科）に入学。その後技芸科鍼按科を経て師範科鍼按科で学んでいる。エロシェンコと出会ったのは、技芸科鍼按科に学んでいるときである。1917年（大正6年）3月東京盲学校師範科卒業 同4月北海道小樽盲啞学校に勤務。新津が小樽盲啞学校に勤務していた1920年（大正9年）8月、二回目に来

日したばかりのエロシェンコが新津を訪ねて北海道に旅行をしている。新津はその時の様子を『盲目の詩人エロシェンコの印象』（日本愛盲協会発行 日本盲人会連合点字図書館所蔵 1957）に次のように書いている。

「1920 年（大正 9 年）の 8 月、私は新婚の家庭を結んで間もない夏休みを北海道北見の美幌に暮らしていた。〔中略〕その阿寒国立公園の玄関口美幌は、今こそ人々の心を引く所ではあるが、40 年前のその頃は、まだ本当に静かなそして平凡そのものといった田舎町であったが、両親の農場からも僅か 3 里の近道であり、保養には至極適地なので、短い期間暮らすには思ったりかなったりの所だった。美幌の駅を降りて長い市街道路を行くと、郵便局の裏に一軒、3 畳と 4 畳半それに 6 畳の瀟洒な家があったので、そこを借り受けて暫くの時を過ごしていた。8 月 7 日、エロシェンコははるばる東京から遠い旅路を辿って私の家を訪ねてくれた。朝の 11 時、列車が着くというので私は幸子と一緒にむせかえるような暑さについて美幌駅に彼を迎えた。右手にはいかにも頑丈な例の杖を持ち、赤い房の付いたトルコ帽を目深に頂いて、ルバーシカを着た異国人が一寒村美幌駅のプラットホームに降りたって、共に懐かしさこみ上げるうちに、久闊を暖め合った情景を、駅員や村の人たちはどう見たであろうか。子ども達ははじめぞろぞろと連れだって帰る私たちの後に続いて、ひそひそと話し合いながら来たことがまざまざと思い出される。折しもその日は七夕の夜を迎える日であったので、夕暮れともなれば何処の家々でもささやかな飾りをして祭りを営んだ。そして子ども達は三々五々手に手にローソクを持って、『竹に短冊七夕祭りよ、ローソク出せだせよ。出さぬとかっちゃくぞ』と大声に叫びながら道道を練り歩いている。エロシェンコもそれが何となく物珍しく、彼の田舎への郷愁にかられたごとく童心に帰って、子ども達の言葉を真似ては、『ローソクだ出せよ、出さんととかっちゃくぞ』と叫んでみたり、バラライカを取り出しては奏でながら歌ったり、長かった旅の疲れも知らぬ下に、本当に楽しそうに一夜の更けゆくをも知らずに過ごしてしまった。〔中略〕盆踊りの太鼓が遠く鳴り響いている日であった。私たちは両親の農場に遊びに行くべく連れだって足を運ばせた。この辺り一面茶色に実った亜麻や麦畑で開けている。その間をぬって 3 人は、話しつつ歌いつまた笑いながら足を運ばせたのであった。エロシェンコは久しぶりに自分の生まれた故郷ウクライナの村里を思い出してか、『自分の田舎もこんなところだったな。』と話しながら歩いて行く。」

新津は訪問するエロシェンコのために臨時の借家を用意した様子が窺える。新津はこの後、1922 年（大正 11 年）に上京し、東京同愛盲学校の教員をし、更にその後東京盲学校の同窓会であり出版活動もしていた桜雲会の主事や理事を歴任する。また、同会で出版していた同窓会誌「むつぼしのひかり」の編集を 1960 年（昭和 35 年）まで続けている。

エロシェンコの死を知った新津は同窓会誌「むつぼしのひかり」に次のような追悼文を寄せている。

「惜しまれている エロシェンコ」 新津吉久（「むつぼしのひかり」第 509 号 昭和 34 年 3 月 20 日号 筑波大学附属視覚特別支援学校所蔵）

「嘗て母校に学んだ異境の人も数多くあるが、ワシリー・エロシェンコはその一

人であつた。しかも、君は、日本、中国、タイ、ビルマ、インドと放浪の旅を続け、その行くところ多くの人々に親しまれ、愛され、いつまでも忘れがたい印象を残していて、1932年以後の行方がようとして知られないままに彼への郷愁を知る者の胸に一樣にそそっていたところ先頃その消息がようやくにして伝えられた。それによると彼は大战中とトルクメン共和国の国境の町クシカに疎開し、戦後はモスクワに帰ってノボアレクセーフス街の盲学校に教師として暮らし、1949年生まれ故郷のウクライナに帰って1952年12月23日に死亡したという。〔中略〕〔1959年 著者注〕2月6日の夜、縁も深い新宿の中村屋で故中村彝画伯が残した彼の肖像画の前にこうした人々が大勢集まって盛んな追悼会が催され、彼の死を惜しまれたのである。それほどに彼は我が国の多くの人々から愛され親しまれ惜しまれている。実際彼はエスペラントを我が国へ広めたばかりでなく童話や詩の世界を通じてその遠大な思想を伝え、人々にユートピアを望ませてくれたのであつた。猜疑と憎悪と憎しみが消えてひたすら人類の幸福のみ念じながら昇天した。彼の冥福を祈るものである。」

以上、望月百合子と新津吉久の二人についてエロシェンコとの交友関係でのエピソードを中心にみてきた。二人とも、エロシェンコが一回目の来日後の比較的早い時期に出会っている。神近市子や鳥居篤治郎との交友関係ほど質量とも密ではないと思われるが、エロシェンコの多彩な友人関係と彼自身の性格の一端を物語っているように思う。

(resumo) Eroŝenko kaj liaj du japanaj geamikoj

Eroŝenko havis diversajn japanajn geamikojn kiam li estis en Japanio por lerni masaĝon en ŝtata porblindulternejo en Tokio. Du el ili estis Motizuki Yuriko (1900-2001) kaj Niitu Yosihisa (1896-1974). Ili estis ŝajne malpli intimaj al Eroŝenko ol geamikoj kiel Torii Tokuziroo kaj Kamitika Itiko. Sed oni povas legi unu flankon de la karakteroj de Eroŝenko en kelkaj epizodoj.

Motizuki Yuriko estis juna ĵurnalistino de la “*Yomiuri Shinbun*” kaj la unua kredantino de bahaismo en Japanio. Eroŝenko renkontis ŝin en la kunveno pri bahaismo kun Agnes Alexander. Poste li vizitis Motizuki en Parizo kiam ŝi estis studento de la universitato de Sorbono (1923).

Niitu estis studento de la lernejo kaj loĝis en sama loĝejo kun Eroŝenko. Poste kiam Niitu eklaboris kiel instruisto de porblindulternejo en Hokkaidoo, Eroŝenko vizitis lian domon tuj post lia reveno el Hindujo (1920) kaj restis tie dum unu monato. Tiam Eroŝenko rememoris kun sopiro sian naskiĝlokon de Ukrainio.

(Hikita Akio)

拝啓 ワシリイ・エロシェンコ様

林 幸子 (2015年4月。日本より)

今、日本は春。桜の花が満開となり、道ばたにはオオイヌノフグリのような小さな空色の花や、黄色いタンポポなどの優しく可憐な野の花が咲き、若緑に芽吹いた木々の小枝を、そよ風が心地よく揺らしています。厳しい冬が過ぎ、暖かい春の心が満ち満ちてきた季節です。

あなたの故郷・ウクライナのアブーホフカ村も、きっとそのような季節を迎えているのではないかと想像しております。でも、あなたはすべての優しさを感じ、受け入れ始めた4歳から、人々の表情も、季節のもたらすさまざまな感性や色彩の移ろいも、見ることでできない境遇になってしまったのですね。

私たち晴眼者には、盲目という闇の世界は、想像することしかできません。その想像も、果たしてあなたが感じていることを正しく感じとることができるかどうか、とても自信はありません。私たちにとって、4歳時の自分自身の記憶さえも定かではないのですから、それ以前の記憶はほとんどないといってもいいでしょう。そんな事を考えながらあなたの詩や童話を読んだ時、私には「驚嘆」のひとことしかありませんでした。

たとえば童話劇『桃色の雲』の出演者たち。自然の母（王妃・五十歳以上）、春子（十三、四歳の娘）、夏子（十七歳ぐらいの孤児）、秋子（十八歳ぐらいの孤児）、冬子（男爵の娘）、春（自然の母の第四王女、十三、四歳ぐらい）、夏、秋、冬（それぞれ自然の母の王女）、桃色の雲（美少年）。これらの登場人物たちの、何と豊かな発想でしょう。

それに加えて、美しい花たちの登場。福寿草、ゆきわり草、たんぽぽ、梅、桜、すみれ、わすれな草、藤、つつじ、桃、きんぼうげなどは、それぞれに（若い男たち）（若い女たち）、（少女たち）、（少年たち）等の説明があり、わらび（学者）、矢車草（教育者）、ひまわり（博士）、蜜蜂（労働者）、蛍の群（ほんとうの芸術家）、蟬（えせ文士）、蠅（仕事のない女）、とんぼ（女優）、鈴虫（女の音楽家）、鶯（詩人の音楽家）、蛇の群（墮落した芸術家）、孫もぐら（若い理想家）、その他様々な出演者名を読んでいるだけで楽しく、また悲しく、考えさせられる意味深長な配役ですね。

舞台も、「いつも、つぎのような二つの場面にわかれている。上の世界・強い者の世界（太陽に照らされて明るい）。下の世界・弱い者の世界（希望につつまれているが、うすぐらい）」とあり、上下二重の世界で劇が進行していく設定は、象徴的な状況がはっきりとひと目で読みとれるものです。

なかなか来ない春を心配する動物たち。居座る冬のいじわるに、自然の母が、「お母さんは、すべての規則を正しくこしらえたつもりだが、今になってどうしたのかしら、すべては思うとおりにうまくいかない。私の言うことは、すべておまえたちの利益をはかってやっているつもりなのだが……。」と述懐する場面に、自らの母としての立場を含めて、自然界の摂理の難しさ、不可解さに共感させられまし

た。

これらの劇中の色彩と暗喩と思想は、あなたの心根の自然な吐露なのでしょう。「強い者は明るい太陽の下での生活、弱い者は土の下の暗い苦しい生き方が、母なる自然の規則なのか、それには堪えきれない」と反抗するもぐらや蛙たちの声に、母である自然は「強い身体や鋭い爪を持つ者が強いのではなく、同情、愛、助け合いの心に優っている者が一番強いのです。十年の命も一億年の命も永久に対しては、ほんの一瞬にすぎない。それは時の問題で、心の問題ではない。美しく正しい人生を送った者は、それがたとえ1分であっても、美しくも正しくもない人生を1億年送った者の人生よりも、はるかに尊く、大切です」という答。これが、あなたの世の中の悲しみや矛盾に対する疑問と答なのでしょう。最後には死んでいく春子。彼女に言わせている言葉を引用すれば、あなたの言いたいことを読み取ることができるのです。

「毎年、私はあの冷たい心の凍った冬の姉さんとたたかわねばなりません。花のため、虫のため、〔中略〕もぐらのため、すべての弱い美しいもののために、〔中略〕。私は春です。私は死にません」

そしてあなたは『桃色の雲』の中のモグラは、私の最愛の人物である」（エロシエンコの口述記録から）と語ったという記録がありました。差別に抗議する「孫もぐら」を「若い理想家」と説明書きし、その暗い土中での一生を自分の生涯と並べたのでしょうか？あなたは強い人、決して境涯に負けない人でしたから、私は悲運な人生に負けない自分自身への肯定としての言葉と取りました。

また、別の作品『盲目のチュクチ人』で、盲人として生まれたチュクチ人ケイギンの成長と挫折と悟りを書き、ご自身の盲学校生活を描いた『わが学校生活の一頁』の中では、あなたの純真な正義感を書いています。その他、すべての童話や詩、講演録などの作品でのあなたの真摯な熱情に、盲目の世界と晴眼の世界との境界を感じさせるものはまったくありませんでした。

あなたが光を失った原因は、「はしか」だそうですね。それも、医師に見せるべきところを、信心深い祖母の強い主張によるキリスト教の信仰と迷信での快癒祈願の結果だったとか。善意が悪い結果を生む、という典型的な例でしょう。そのためにあなたは宗教や信仰に疑問をいいていた、と聞いております。どんなにか口惜しい思いをし、時には神に不満を言ったかもしれません。それでも、あなたの童話や講演からは、真剣に生きるために必要な希望の香りがただよってきます。あなたは書いています。

「私は盲目だ。四歳のときめくらになった。美しい色彩やかがやかしい太陽の世界からわかれなければならなくなったとき、私はさんざん涙を流したりむずかかったりした。……盲目になったことがはたして私にとって不幸であったか幸福であったか、私にはいまだにわからない。私が呼吸をつづけるかぎり、闇はいつまでもつづくし、またこれからもつづくだろう。では、私はそのことを呪っているだろうか？いや絶対にそんなことはない。」（『わが学校生活の一頁』より）

あなたは、四歳までの記憶をたよりに闇の世界で成長し、会話や経験や書物などの中から、こんなにも広く深い世界を作り上げていったのですね。明るい世界を見

ること以上に、目に見えぬ世界で自然を感じ、人間の本性や真実を見分け、理解していったのですね。

あなたの年表によると、あなたは九歳でモスクワの盲学校に入学。9年間の厳しい在学生活中のさまざまな体験や、そこから感じ、覚え、反抗し、友情を交わした生々しい生活の一部を『私の盲学校生活の1頁』で描きました。私にとっては、ただただ目を見張るのみのあなたの生活環境ですが、その中であなたが日々成長し、自分自身の考え方を確立していった記録は、とても貴重です。

記録によれば、あなたがエスペラントを始めて学んだのは15歳頃。音楽の才能にも恵まれていたあなたは、モスクワで盲人オーケストラの一員として演奏していた時に、有名なエスペランチストにその才能を見いだされ、「イギリスの盲人のための音楽学校への留学」をすすめられて、そのためにエスペラントを学び始めたそうですね。運命は、決して才能を見逃さないものです。

22歳で故郷からイギリスへ旅立った時には、あなたは行く先々のエスペランチストの歓迎を受けて無事にイギリスに着き、ロンドンであなたを出迎えてくれたのは、盲人エスペランチストだったとのこと。

「すべての人間がたがいにはらからであるということは、私は少年のときから知っていました。しかし、人類の友愛なるものの意味をほんとうに悟りはじめたのは、私がイギリスにいて、エスペラントのおかげでさまざまな民族と知り合ってからのことです」（1916年『世界におけるあたらしい精神』講演より）

私はこの事実に、改めてエスペラントの素晴らしさと威力を感じました。すでに100年前から、エスペラントは世界各国の人々を、盲人たちを、結び付けていたのです。それは、エスペラントの創始者・ザメンホフの「人類人主義・ホマラニスモ」思想が根底にあったからと察せられます。

同じ年表に、あなたはロンドンで“Royal Normal College and Academy of Music for Blind”に入学、「1913年に放校処分を受け帰国、24歳（1914年）にUEAを通じて日本へ」来たとあります。日本との接点は、ロンドン時代とか。

ところが来日して2年後には、あなたはタイ、ビルマ（現ミャンマー）、インドへと渡り、インドから追放されて再び日本へ。やはり日本との縁が深かったのでしょうか。

日本でのあなたの活躍はすばらしいものでした。あなたの交友した方々の名前をみるだけで、それらの方々との交遊についてのお話を実際にお聞きできたらどんなにか面白いものだったろうと、思わず胸が熱くなってきます。

秋田雨雀、神近市子、竹久夢二、新宿中村屋の相馬黒光、長谷川如是閑、佐々木孝丸、有島武郎、さらに肖像画を描いた中村ツネ、鶴田吾郎、中国では魯迅や周作人、その他の数限りない人々。その中でも特に親しかった秋田雨雀は、あなたからエスペラントを学び、エスペラントを広めていったそうですね。日本にとってはありがたいことでした。

あなたの演説の素晴らしさも、記録に残っています。1921年YMCAでの暁民会演説会でのあなたの演説についての記述です。

「それは、まさにひとつの美しい音楽であった。詩でもあった。立体的な絵画でも

あった。二千を超える聴衆は、ひとりとして感動しないものはなかった。眼に涙を浮かべて聞きいっているものもすくなくなかった」(江口渙『わが文学半世紀』から)

あなたの全身を使つての真摯な情熱的な演説は、聞く人に大きな共感を与えていたそうですね。「その講演をぜひ聴きたかった」と思わない人はいないでしょう。あなたの心にはいつもザメンホフの言う「人類主義・ホマラニスモ」があったからだと思います。あなたが過ごした世界の中で最も重要だと感じたのは、人間の真実。見える所でも見えない所でも、まったく同じである真実。それこそが真の平和と愛のあふれる世界を創るという思いが、あなたの生涯から伝わってきます。私たち晴眼者は、ともすれば明るい部分にのみ目をやり、暗い部分を見ようとしめない傾向があります。それでは真に明るく平和な世界の実現はできないのです。

ザメンホフは、1913年にクラコウの世界大会で「人類主義の宣言」を一個人として発表しました。以下、『ザメンホフ』(伊東三郎著)から引用します。

その内容の要点は

「人類主義とは純粋な人間性と、人種間の絶対的な正義と平等の追求である」

「私は人間である。そして全人類を一つの家族として見る。人類がたがいに敵対的ないろんな人種や民族宗教団体にわかれていることは、もっとも大きな不幸の一つだと思う。それはおそかれ早かれ消えなければならず、その消えることを私はできるだけ進めなければならぬ」

「私はすべての人をただ人として見る。そして、すべての人をその個人の価値と行為とにしたがって評価する...」

ザメンホフが意図した「人類主義」こそ、あなたの目指した理想の社会だったと確信します。純粋な詩と童話と講演と行動は、時には他からの批判をあびることもあったそうですね。でも、それは正しいが故の独断でもあったと、私には思えます。あなたが中村ツネと鶴田吾郎の描いた左右両面からの肖像画でみせている深い悲しみの表情は、ある人にとっては静かな諦念の瞑想の表情であったり、奥深く希望を抱く人の微笑みを忍ばせたものであったりするでしょう。そのように、世界もいろいろな表情と変化と、含蓄深い意味を含んでいるのを、あなたは其の閉じられた目の下に感じていたはずです。

ところが、日本政府はあなたを危険視して、追放処分にしたのでした。いったんロシアに入ったものの入国を拒否されて中国へ行ったのは、まだ31歳の若さだったのですね。北京大学でエスペラントで講義したり、童話を書いて出版したりと、活躍は続いていましたのに、中国での作品には寂しく悲しいものが多いように思われます。何故でしょうか？

そして2年後の33歳で中国からモスクワに帰国。同年のニュルンベルクのエスペラント世界大会では、朗読コンクールで優勝しているあなたですから、希望も自信もあったのですが、ソ連国内はスターリン政権。エスペランチストへの弾圧や団体の解散命令の事情もあり、ソ連国内での活躍は私たちにはほとんど伝えられていません。その晩年が、スターリン体制の下で、かなり寂しいものだったであろうことは、第一にその間の記録がほとんど伝わっていないことでも察せられるので

す。

あなたの多くの作品を紹介し、あなたの生涯をあれほどまでに詳細に、感動的に残した高杉一郎氏でさえもが、あなたの実際の死の年月日（1952年12月23日）から6年後にあなたの死を確認しているのに驚かされます。

「私たちがエロシェンコの死を確認したのは、1958年（昭和33年）の暮れのことです、その年7月、ソヴェート・ロシア作家同盟機関誌「ズナーミャ」（旗）に発表されたウラジーミル・ロゴフの論文「魯迅の友だちだったロシア人」によってであった」（『桃色の雲』あとがき（高杉一郎）より）

あなたは、1952年62歳でこの世を去り、故郷のアブホーフカ村の市民墓地に埋葬されました。あなたが日本を追放される直前の1921年5月31日に、拘束されていた淀橋警察署で相馬黒光が口述記録したという言葉も印象的です。

「私の微笑や笑いは、私の友人が言ったとおり、いつもさびしかったにしても、私の社会にたいする批評や皮肉は浅薄であったとしても、人類や日本や友達にたいする私の愛、そのための私の悲しみのふかさだけは疑わないでください。

この国を去って私はどこへいくか、まだわからないけれど、その人類にたいする愛、社会にたいする悲しみは、最後まで、世界のはてまで、私の友となっていくでしょう」

ひたすら人と社会正義を愛し、弱い者、暗い悲しい境遇の人たちと生き物を励まし、純粹に差別やいじめを憎んで糾弾し、ザメンホフの「人類人主義・ホマラニスム」を実践し、周囲の人々の心を慰めてやまなかったあなたの存在は、それ自体が奇跡的だったと思います。私たちはその理想の虹にむかって、たゆむことなく、くじけることなく、諦めることなく進んでいきましょう。エスペラントが目指すユートピアが実現するまで、明るく澄んだ青い瞳で、天国から見守っていらっしゃるあなたの姿を感じております。あなたの生涯に感謝！です。ありがとうございました。

敬具

(resumo) Mia letero al Eroŝenko

„Estimata sinjoro Vasilij Eroŝenko“

Tre admirinde mi eksciĝis, ke vi estis blindulo, poeto, fabelisto kaj esperantisto. Krom tio vi vojaĝis al Britio, Japanio, Ĉinio, Birmo (Mjanmaro), Hindio kaj Rusio. Mi pensis, ke via sentivo estis miraklo. Ekzemple vi esprimis multajn kolorajn florojn, kion mi citis de viaj verkaĵoj.

Certe vi vidis kolorojn, homojn kaj la mondon ĉirkaŭ via medio per via koro. Mi elkore dankas vin pro tio ke vi vizitis nian landon kaj vivis aktive.

(Hayasi Satiko)

参考文献

「ザメンホフ」伊東三郎著、1950年、岩波書店

「盲目の詩人エロシェンコ」高杉一郎著、1956年、新潮社

「エロシェンコ短編集」訳注：宮本正男、1971年、大学書林

「桃色の雲」ワシリイ・エロシェンコ作品集1、高杉一郎編、1974年、みすず書房

「日本追放記」ワシリイ・エロシェンコ作品集2

父高杉一郎のこと

田中泰子

私の父高杉一郎はエスペ란チストでした。けれども私は、日本の大學で英文学を学んだ時にも、モスクワへ留学してロシア文学へ転向した後もエスペラントに近づいたことはありません。エスペラントにかかわる父の仕事でも、知っているのはエロシェンコの事ぐらいです。けれども、父の死後、追想録を編む中で痛感するようになりました。エスペ란チスト高杉一郎は、父の核の部分だったのだと。もし私がロシアを通してでもエロシェンコに近づいていたら、少しは父を支えることが出来たかもしれず、残念でなりません。

私は1991年からロシアの児童文化をテーマとする「カスチョール（焚き火）」という研究会を発足させ、それ以後今日まで同名の年刊誌を出し続けています。文字通り手作りの細々とした活動でしたが、思いがけず当のロシアで評価され、2012年にはプーシキン・メダルと言うロシア連邦の国家賞を受賞しました。ロシア以外の受賞者7人のうちのひとりに選ばれ、モスクワに招待されたのですが、授章式の前夜とつぜん大統領府の人が私のホテルへやってきて、プーチン大統領の体調が悪くて長い時間演壇に立ってられないから、答礼のスピーチは「あなたひとりをお願いします。3分間で」と言ってきました。それで、私は翌日クレムリンのゲオルギエフスキーの間に集まった受賞者や来賓400人の前でこんな話をしました。

印刷物を読むことを禁じられていた捕虜の父が、むせ返るような活字の匂いに誘われてイルクーツクの本屋の前に立っていると、近づいてきたほろ酔い加減のふたりのロシア人男性が「プーシキンを知っているか？」と父に話しかけてきました。「もちろん知っている、『オネーギン』も読んだし、『大尉の娘』も読んだ」と云うと、ふたりがポケットをごそごそまさぐって20ルーブリを取りだし、「プーシキンのために」といってプレゼントしてくれたという話です。そのスピーチの後、プーチンが私に近寄り、「ありがとう！」と日本語で言って握手を求めました。その場にいた初老の人達もたくさん近づいてきて「そんなことがあったのですか。嬉しい話です。ありがとう！」と口ぐちに言いながら握手を求めました。その時改めて思いました。エロシェンコは国境のない詩人と言われたそうですが、父も国境をもたず、ヒューマンなものだけを大切に作る人間でしたから、父がエロシェンコに惹かれ、エスペ란チストになったのはごく自然なことだったと。

私達3姉妹が7・5・3歳になった年、父は37歳で赤紙をもらい中国大陆へ送られましたが、すぐ終戦になり、ソ連の捕虜としてシベリヤに4年半収容されていました。父は「召集令状を受け取って村に帰ったけど、僕みたいな老兵はひとりもいなかったよ」とよく言っていました。大人になってから、「高杉一郎がああ歳で赤紙をもらったのは懲罰的召集だ」と大勢の人に言われていたことを知りました。父は当時改造社で働いていましたが、日本が対中全面戦争に入ろうとしているそんな時期に、宮本百合子と中国の女性作家丁玲など、日本と中国の文学者の交流を往復

書簡という形で企画していたと、後から聞きました。懲罰的召集とはそのことだったのでしょうか。

私が小学5年生になった時、父は私達の疎開先、つまり伊豆半島の天城山の麓にある実家に帰還しました。その当時母は中学の英語の教師をしていましたが、彼女は父が一刻も早く日本での生活に慣れるようにと、1年間ぐらいは働かなくてもよいから、留守の間の新聞雑誌などを読むようにと言ったのだそうです。そして中学にあった本や新聞を手当たり次第に持ち帰り、学校で処分された紙を持ち帰って父の雑記帳を作りました。父はよく村の青年団に呼ばれてシベリヤの話をしに行き、赤い顔で帰ってきました。大人の男の人がお酒を飲むとどうなるか知らなかった私や妹達は、ご機嫌で帰ってきた父がでんぐり返しをするのをくへえー、父さんすごい！>と目を見張りました。けれども、そんな宴会(?)の後、父はどちらかというところ、気持ちが荒れているような感じがすることが多く、私は子どもながら、ずいぶん心配しました。父はそんな時、ロシア語やドイツ語(?)で何かぶつぶつ云ったり、訳の分からないロシアの歌を歌ったりしていました。仕事に就かず、新聞を読みふけったり、母の作ってくれた雑記帳に何か書きとめたりしていましたが、ある時東京のどこかの出版社から頼まれてアメリカの中学の理科の教科書を訳しました。訳ができあがると大きなリュックサックをしょって上京し、上野のアメ横によって、ミルキーウェイ等を私達に買ってきてくれました。その頃父が買ってきてくれた吉野源三郎さんの「君たちはどう生きるか」やトルストイの「動物の話」はまだ我が家の本棚に納まっています。

この頃だったのでしょうか、父はよくまだ小1、小3、小5年生の娘達にドードーの「最後の授業」の話をしました。淡々と話し、最後はアメル先生になって「さ、皆、もう帰りなさい！」とゼスチャーで終わるのです。人が使う言語は誰からも強いられるべきものではないという大事なことを娘達に伝えたかったのでしょうか。

シベリヤから1949年に帰って、雑記帳にまとめた俘虜記「極光のかげに」が「人間」という雑誌に載り、それから単行本になりました。毎日ちゃぶ台に座って家族が検印用紙に「高杉」の印を押し続けていた頃、父は静岡大の講師になり、私達は静岡市に引っ越しました。静岡県で最初の県営アパートが静大グラウンドの隣に出来て、そこに住むことになったのです。父は授業がある時だけ大学に行っていたのですが、私が知っている彼の姿はいつも着物に丹前姿。昔母が洋裁をしていた大きなテーブルに向かって執筆や翻訳をしていました。夜11時に夜食を食べ、それから彼は又数時間頑張る。私達はもう1室のちゃぶ台のまわりに4人分の布団を敷いて寝ました。妹達は、そんな夜の父しか知らないの、「ねえ、お父さんって本当に大学の先生なの？」と私に訊ねたものです。

その大岩アパートのネコの額みtainな靴脱ぎ場を大人の男性の大きな靴1足が占めている時には、「ああ、長谷川四郎さんが来ているんだ！」とすぐわかりました。『シベリヤ物語』を書き、『デルス・ウザーラ』を訳した長谷川さんは大男で東京からリュックサックをしょってやってきては、夜通し父と飲みあかし、私達が学校から帰ってくる頃にはピアノにくつつくように体を伸ばしていびきをかいて寝ていました。

その頃でしょうか、父はエロシエンコのことを調べはじめていました。しょっちゅう上京して相馬黒光さんや神近市子さん、秋田雨雀さんに会ったり、京都まで出かけて行って寿岳章子さんのお母様やライトハウスの鳥居篤治郎さんに会って、いろいろ教わったりしていたようです。ある日私が学校から帰ってくると、みすず書房の小尾さんが来てらっしゃいました。父と小尾さんの前に大勢の書家の字が並べられています。父が大きな声で言いました。「ヤスコ、ちょっとここへきて<エロシエンコ全集>って書いてごらん！」何の事か分からないまま<エロシエンコ全集>と書きますと、「ああ、これがいい！小尾さん、これにしましょう！」親ばかりの父は、プロの書家たちのすごい字を没にして、私の字を取り上げたのです。それを「ええ、そうしましょう！」と言うみすず書房の名編集者小尾さんもどうかしています。父が亡くなった時、小尾さんは私に電話をくださり、（彼が我が家を訪ねられた頃私は中学生だったと思いますが）、まるで親友に話すように長いこと昔の思い出話をしてくださいました。ほんとうに父を大事にしてくださった、編集者と言うより父の友人だった方だと思いました。私が勤めていた大阪外国語大学の図書館にはいつも父の「エロシエンコ全集」3冊が開架式の本棚に置いてあって、私はロシア語科の同僚が「思春期の少年のような字」と名付ける私のひどい字が「小川泰子題字」と書いてあるその全集の横をいつも赤面する思いで通り過ぎていました。

私は父に言われるまま<エロシエンコ全集>と書きましたが、エスペラントのことは何も知らず、関心ももちませんでした。ある時父が誰かと話しながら「タギージョが」、「タギージョが」とくり返しています。「お父さん、<タギージョ>って何？」と訊ねると、「男の子の名前だよ、エスペラントで「曉」って言う意味なんだ」と言います。「えっ、その子のお父さんがつけたの！かわいそう！そんな変な名前、その子学校でいじめられるでしょうね！」「そんなことはない。すばらしい詩があるんだよ。」そう云うと父は私の前で初めてエスペラントでタギージョ^{あかつき}の詩を読みあげました。韻を踏んだ明るい響きの詩でした。やはりその頃父に「どうして、エスペラントが要るの？」と訊ねたことがあります。「考えてごらん、ヤスコ！植民地の人々は自分達を支配する国の言葉で話すことを屈辱だと思うんじゃないだろうか？」ふーん、そうかあ！その時はそう思いましたが、それ以上エスペラントに関心を持ちませんでした。

1960年、友好大学に入学してモスクワで暮らしていた時、父が日本からやってきました。ロシアのエスペランチスト、ロゴフやセルゲーエフに会いたいと言うのですが、セルゲーエフさんはあいにく入院中。けれども彼も『エロシエンコ全集』を出した高杉一郎に会いたがっていたので、父をボトキン病院に連れていきました。

父が病室のセルゲーエフさんと顔を合わせたとき、ふたりはくだけた調子で元気にしゃべりだしました。その時私は、どこの国の人も対等に話せる言語の大切さを初めて理解したように思いました。やはり、その頃、ロシアでハリコフスキーというエスペランチストが父の本をベースに戯曲を書くから、それを「モスクワ、北京、東京のトロイカで黒沢明監督にエロシエンコの映画を撮ってもらおう」という話が出ていることを知りました。それは結局話だけで終わってしまったようですが、エロシエンコの故郷ベルゴロド、モスクワの盲学校、北京では魯迅、周作人兄弟、

東京では相馬黒光さん夫妻や中村彝や鶴田吾郎なども出てくる映画ができれば、ほんとうにすばらしいと思います。黒澤監督が他界された今でも、それは私の夢です。

父は土岐善麿さんを代表とする中国の文字改革視察団にエスペランチストとして参加しました。エロシェンコの生誕 100 周年には母とふたりでベルゴロドへ行きました。その時のふたりの名前がミュージアムの記録に残っているのでしょうか、よくウクライナやロシアの研究者が、コピーした私の父母のサインを添えた手紙で何かと訊ねてきたりします。日本が侵略した中国のエスペランチスト達といろいろ話し、自分が捕虜として過ごしたソビエトのエスペランチスト達と「エロシェンコの映画を撮ろうじゃないか！」と話す父、エスペランチストには確かに国境がないんだ、と思いました。

2〜3 年前 父が嘱望していた芥川賞作家の三木卓が「泰子さん、これもってないでしょう」と古い父の記事が載っている新聞を送ってきたことがありました。そこに書いてあったことと父の人生、仕事、エスペラントと関係なく生きてきた私の中でもひとつにまとまったような気がしました。

三木さんにももらったその新聞には静岡の文芸運動をやっている人達に向けて父がいちばん言いたいことが書かれていました。

静岡の文芸運動を発展させるためには、皆があちこちの小さいグループに別れてその地域の方言でごちゃごちゃ言いあってもなんにもならない。大きな広場に皆が集まって、方言ではなく誰もがわかる標準語で、緊張した本気の議論を重ねることが、その運動を大きく進めることになるという主張でした。

父は私の外大時代の同僚、ハンガリー語科にいた早稲田みかさんのお父様、エスペランチストの故早稲田稔さんが遺されたエスペラント関係の書物を名古屋まで買い取りに行き、和光大学の図書館に入れました。そしていつも「日本中でいちばんエスペラント関係の文献が多いのは和光大学だよ」と自慢していました。

もう父が 97 歳頃のことです。私は家族と一緒に中国旅行に行き、父や母も行っただけの魯迅の博物館を訪れました。魯迅は、日本ではそれほど有名ではないエロシェンコをたいへん高く評価していたと聞きました。魯迅ミュージアムの話を父にしながら、私は父が「僕の弔辞は丸山昇さんに読んでもらいたい」と言っていた丸山先生の訳稿も含まれた全集をリヴィングの本棚に見つけて、横になった父の枕元で魯迅のエロシェンコ評を読みだしました。もちろん父は読んだことがあるものですが、私が音読に疲れて一息つくと、「もっと！」と赤ん坊のように言います。「もっと！」「もっと！」。それでずいぶん長い間、まるでおばあさんが孫に絵本を読んでやるように、100 歳近い父に魯迅のエロシェンコ評を読んで聞かせました。父がぐっすり寝入ってしまうまで。

その後私は信濃追分の山荘にある自分の部屋に、原宿の父の小さな書斎に貼ってあった写真や絵を持ち込み、壁一面に張りつめました。伊豆出身で葦山中学に自転車通った父が何時も自慢していた代官江川太郎左衛門の絵、長い顔で「頼朝さん」があだ名だった父が必ず飾っていた頼朝の絵、卒論で書いた「ユートピア」の著者トマス・モアー、そして先立たれてしまった愛妻順子のたくさんの写真、そして中央に大きくスペースを取って、鶴田吾郎と中村彝のエロシェンコ像、その横に偕成

社版『エロシェンコ童話集』のささめやゆきさんの表紙原画があります。毎夏この部屋に入る時、私はいつもこういう人々としっかりつながっている父はなんと幸せ者だろうと思います。

私は加藤周一さんの提案を受けて 92 名の人々の父の追想録をまとめました。ある編集者は、その中で故三浦みどりさんの「揺れ動く心を認める自由の強さ」という父の考え方に触れた文章が一番いいと言っておられました。三浦さんは父の「無形のものに無理に形をつけてしまおうとしない自由な考え方、感じかた」、「動揺する自分の考えを持ち続け、それを守ろうとする誠実な態度」がシベリヤ抑留という辛い体験を書いても、読者に束縛を感じさせないのだと書いておられます。それを讀むと、やはり父は本物のエスペランチストだったな、父もまたエロシェンコ同様どこの国へ行こうと、自分を曲げず、いい友人をもつただろうな、といつも思うのです。

(resumo) Pri mia patro Takasugi Itiro

Mi, filino de Takasugi Itiro, ne konas pri-esperantajn flankojn de mia patro, krom la aferoj pri Eroŝenko. Sed kompilante memorlibron pri li post la morto, mi opinias, ke esperantisto Takasugi Itiro estis kerno de lia vivo.

Li, kiel japana soldato, estis katenita en Siberio de Sovet-unia armeo por 4 jaroj post la Dua Mondomilito, kaj revenis hejmen en 1949. Poste li energie esploris la vivon de Eroŝenko en Japanio, kaj kontaktis la eldoniston de Misuzu-Syobo por eldoni la verkaron de Eroŝenko. Li en 1960 vizitis Sovet-Union, kaj kontaktis konatojn de Eroŝenko en Esperanto. Tiam mi estis en Moskvo kiel ruslingva studento, kaj konis la gravecon de la lingvo, per kiu oni povas egale paroli. (Tanaka Yasuko)

復活祭の日

ワシリー・エロシェンコ原作

きょうは、クリストの復活祭の日です。ああ、タベ私は秋田さんとその他の二三人の友達と一緒に駿河台のニコライ教会へ復活祭の夜の式を見に行きました。秋田さんは、式が大変に立派だと言いましたが、私には、その式はロシアの式に比べると、色もないへたな真似に過ぎなかったのです。しかし、私の覚えている式は、不思議なものです。その式のために心が大きくなって、そしていつまでもどこへ行っても忘れることができない喜びに満たされるのです。そんな式は、実際にはどこかにあるのでしょうか。いいえ、ないでしょう。あれは、夢であったのでしょうか。人間は、よく夢を見るものです・・・。

きょうは、うちに誰もいない。私はたった一人きり。外からは、雨の音が聞こえる。その雨は、きのうからやめないで降っている。それは、復活祭の日である。どうして、胸がそんなに痛むんでしょう、泣くほど・・・。
が、私は泣きません。泣くには、もう涙がない。もう、子どもでは、ありませんから・・・。

いま、お父さんの家では、家のものはみな、美しい着物を着て、一番大きな部屋に集まりました。お父さんが、「クリストよみがえりたまえり」と言って、順々に皆さんに接吻をしている。その次には、お母さんも「クリストがよみがえりたまえり」と言って、みなさんに接吻を与える。それから、兄弟は、みなお互いに接吻したり喜んだりしている。それが終えてから皆さんがテーブルの周りに腰をかけた。皆さんの前には、別々に赤い卵や、復活祭のパンなどを、うまいご馳走が備えてある。お父さんとお母さんとの間には、空いた椅子が一つある。皆さんは、その椅子に注意して、誰かを待っている様子である。が、誰も来ません。

お父さんが静かに立ち上がって、そして、いすに向かって、「ワーセヤさん、クリストはよみがえりたまえり」と言いました・・・。

ああ、私には、その声が聞こえる。私のそばには、誰か嘆息している・・・。いいえ、誰もいない。家には、誰もおりません。私は、一人きりだから、あれは、雨の音でしょう・・・。

ああ、どうして、胸が、そんなに痛むんでしょう、泣くほど・・・。
が、私は、泣きません。泣くには、涙がもうない。子どもではないから・・・。
いつか、私も、親や兄弟といっしょに復活祭の日を迎えたことがあります。しかし、それは、もう夢のように考えられます。私は、その夢を淋しい田舎の別荘におったとき、見たのでしょうか。私は、そのとき、りんごの木の下に寝て、りんごの匂いに酔って眠ってしまった。暑い日光、かすかな小川の音、蜜蜂の荘厳な声によって、おもしろい夢が見られる。人間は、よく夢を見るものです・・・。

私のふるさとの付近には、大きい松の林があります。きょう、兄弟は、友達と一緒にそこへ遊びに行きます。それは、復活祭の習慣ですから。春の陽に暖められた

松は、匂っている。皆さんは、二人ずつ並んで静かに松の間を歩き、教会のたくさんの鐘の愉快的な声は、天から落ちてくるように聞こえる。若い男女は林のそばの広い野原で大きいブランコをかけて愉快地遊んでいる。

ああ、私には、ニナさんのきれいな声が聞こえる。彼女は、私の姉にむかって「どうしてワーセヤさんは、復活祭の日をいっしょに過ごしに帰ってこなかったでしょうね」と言いました。

ああ、誰か、私のそばに嘆息をしている。いいえ、だれもない。家に誰もおりません。私は、一人きりです。やっぱり雨の音でしょう……。

ああ、どうしてそんなに胸が痛いんでしょう、泣くほど……。

が、私は泣きません。泣くには涙がもうない。子どもではないから……。

いつか復活祭の日に、私も私の兄弟や友達といっしょに、松の林に遊びに行ったことがありました。その時、ニナさんが私の手を握りながら、「人々が目の見えない人の顔は醜いと言いますが、私はそう思いません。今朝、あなたは私に復活祭の接吻をした時に、私はあなたの顔をよく見ましたよ。そして、人の間違っているのがわかりました」と言って、ニナさんが愉快地笑いました。が、今ではそれもマリヤというお婆さんのおとぎ話のように思われる。あのお婆さんは、生まれた時から死ぬまで土で作った小さい家に住んでおりました。が、それにかかわらず、白い大理石で作った大きい立派な宮殿の話をしました。あのお婆あさんは一生涯貧乏で、不幸で、暮らしておりましたが、寒い冬の日私ども子どもらと一緒に暖かいストーブのそばにすわって、立派な王様方の幸福について話をしました。私は、その時にもどうしてお婆さんにはそんな立派なことがわかるかと不思議に思いました。今もなお、それを不思議に思います。あのお婆さんは白い大理石でごしらえた大きな宮殿をも、王様方の幸福をも夢で見たそうです。人間は、よく夢を見るものです……。

きょう、お父さんは、毎年復活祭でするように、死んだおじいさんやお婆あさんや、その他の親類の墓に拝みに行きましようと言って、家の者とそこへ行きます。そこで、みな、順々に「キリストは蘇りたまえり」と言って、めいめいの墓に立てられている十字架に接吻をします。そうして、その墓をきれいに花で飾って、その上に赤い卵をのせて置きます。ああ、そこにカチャ妹の墓があります。ある日、あの妹は私といっしょに泣いたことがあります。リョマという人の牛がたくさん麦を食べたために死にかけていましたが、人はそれを助けるために、その耳をちょっと切って血を流しました。私もカチャさんも、その不思議なことを見に行きたくてたまらなかったが、ポレ妹は私たちを家に残しておいて、一人で行ってしまった。ああ、ずるい人！……。

カチャ妹は四歳のときに死んだ。彼女は死ぬときに、ディフテリアのために息をすることができなかつたために大変に苦しみました。お母さんの手に寝て、しきりに窓を見ていました。そして妹は、お父さんの遠い町から帰るのを待っておりまして。

——「お母さん、何をお父さんがおみやげに持ってくるでしょう」とささやいていた

——また、「お母さん、あなたはお父さんが誰が一番好きだと思いますか」と、し

きりにお母さんに訊きました。それから彼女は、お父さんが帰ってから一時間のちに死にました。そして、死ぬ時に、彼女は笑っていました。お父さんは、彼女に一番美しいみやげを持って来ましたから、そうしてカチャは、お父さんが彼女を一番好きだということが分かってきたからです。苦しいけれども、カチャは笑いながらあの世に行ってしまいました。何のために何をしにあの世に行ったか、私には、その時にも分からなかった。今もお分かりません。その時から、お父さんは、毎年復活祭の日にその墓に行って、そうして、カチャの墓の上にすわって、彼女に向かって何か話をするのが癖になっておりました。今日も、お父さんは、その墓の上に座って、何か考えている。静かに座って何か考えている。皆さんは、そのそばに集まってその話を待っております。お父さんは、「カチャさん、ワーセヤさんが復活祭を迎えるために遠い国から帰ってこられなかったよ。そうして、あの国からこちらへ帰るのは、もういやだって」と言いました・・・。

ああ、誰か私のそばに泣いている。いいえ、誰もいない。家には、誰もおりません。それは、やっぱり雨の音でしょう。ああ、神様よ、いつその雨は、止むでしょう。

（解題） 本作品は東京盲学校同窓生の点字誌「六つ星の光」の151号（1916年6月28日）と152号（同年7月28日発行）に載ったエロシェンコの初期の日本語の作品です。墨字での発表は一般財団法人日本エスペラント協会の *La Revuo Orienta* 誌2015年3月号、4月号が初めてで、同誌編集部了解を得て転載します。井崎倫子さんが墨字訳したものがもとです。なお、本書のp.44に本作品のエスペラント訳が収録されています。

なお、本作品冒頭の「秋田さん」は秋田雨雀です。

エロシェンコ年譜

エロシェンコ生誕 125 周年記念事業実行委員会編

以下は主に高杉一郎編訳「エロシェンコ童話集」（偕成社文庫 1993）解説と高杉一郎著「夜明け前の歌」（岩波書店 1982）をもとに作成した。また、ウクライナのエロシェンコ研究者ユリア・パトラニ氏の協力も得た。

- ・ 1890-01-12 Василий Яковлевич Ерошенко（ワシリー・ヤコヴレヴィチ・エロシェンコ）誕生。南ロシアのクルス県オブホフカ村（現ベルゴロド州）。
- ・ 1894 頃 はしかで失明。
- ・ 1899 頃 モスクワの盲学校に入る。
- ・ 1907 モスクワの盲人オーケストラに入る。
この頃、アンナ・シャラポーワからエスペラントを教わる。
- ・ 1912 エスペランチストの助けで、ロンドンへ単独で旅行。ロンドンの盲学校に入る。
半年後、モスクワに戻る。その後、日本を目指して日本語を学習。
- ・ 1914 エスペランチストを頼って来日。東京盲学校で按摩を勉強する。
- ・ 1915 秋田雨雀らと知り合う。エスペラント講演会において講演。
- ・ 1916 秋田雨雀の助けを受けて日本語による作品を発表。
- ・ 1916~1918 シャム（現タイ）、英国領ビルマ（現ミャンマー）、インドを放浪。
この間、英国領ビルマのモールメン（現モラミヤイン）で盲学校教員。
その後、英国領インドのカルカッタ（現コルカタ）へ。
- ・ 1919 インド政庁から、ロシア人として危険視され、追放される。上海経由で日本に。
- ・ 1919 神近市子らの援助により、日本語で童話を本格的に著作（口述）。
- ・ 1920 中村彝と鶴田吾郎が 30 歳のエロシェンコの肖像を描く
（中村屋のアトリエにて）。
- ・ 1921-06-03 日本追放、敦賀港からロシアのウラジオストクへ。
- ・ 1921 日本追放後、第一創作集『夜明け前の歌』、その後第二創作集『最後の溜息』（1921）、第三創作集『人類のために』（1924）刊行。
- ・ 1921 ロシアに入国できず、ハルビン、上海へと移動。
上海ではエスペラントでの著作を開始。世界語学校の教師になる。
- ・ 1922 北京に移り、魯迅とその弟の周作人の世話になり、北京大学でエスペラントとロシア文学を講義。
- ・ 1922 ヘルシンキの第 14 回世界エスペラント大会に中国代表として参加。
大会後、モスクワで再会した和田軌一郎と故郷オブホフカ村へ。
後、魯迅が待つ北京に戻る。
- ・ 1923 上海でエスペラント原作の創作集刊行。

- ・1923 ドイツのニュルンベルクの第15回世界エスペラント大会に参加した後、ヨーロッパ各地を放浪。
- ・1924 ウィーンの第16回世界エスペラント大会に参加後、モスクワへ。
魯迅が待つ北京には、戻らず。
- ・1924 モスクワの東方勤労者共産大学（クートベ）で日本語通訳。
- ・1927 同地を訪れた秋田雨雀の通訳をする。
- ・1928 全ロシア盲人協会（BOC）で働く。
- ・1929 兄のアレクサンドルのいるシベリアのチュクチ半島地方を数ヶ月間調査旅行。
- ・1929~1931 ニージニ・ノヴゴロド盲人職業技術学校教師。
- ・1931~1934 モスクワの点字印刷所で校正係をする。
- ・1935~1945 トルクメニスタンのクシカで「盲児の家」という盲学校の校長、その後一教員。
- ・1938 全ロシア盲人チェス大会（レニングラード）で3位入賞。
- ・1946~1948 モスクワで盲学校教員。
- ・1949~1951 ウズベキスタンのタシュケントの夜間盲人学校の教員。
- ・1952 故郷オブホフカ村に戻る。
- ・1952-12-23 がんて死去。62歳。

エロシエンコ作品一覧 Verkolisto de Eroŝenko

村田和代試作・柴山純一協力

●凡例： 初出年順に配置

1. 日本語標題, []内の名称は仮題
- /2. エスペラント標題
- /3. 著作言語： **J**=日本語、**E**=エスペラント
- /4. 初出年（月）
- /5. 訳者（日本語作品にはエスペラント訳者、エスペラント作品には日本語訳者）、
P125 は Projekto Eroŝenko 125 によるエスペラント訳が途上か、終了したもの
- /6. 著名な作品集への収録状況。（Ⅰ～Ⅱ/1～6）のように記し、左は 高杉一郎編の
日本語版「エロシエンコ作品集」の巻数（Ⅰ 巻ないしⅡ 巻）/ 右は峰芳隆編エス
ペラント版選集の巻数、1～6 巻。本表の最後を参照。なお、「—」は収録されて
いないことを示す。具体的な巻名は本記事の末尾参照。

●Pri la aranĝo de la listo: principe laŭ la dato de la apero

1. japanlingva titolo; en [] estas provizora titolo
- /2. esperantlingva titolo
- /3. verklingvo. **J**=en la japana, **E**=en Esperanto
- /4. jaro (+monato) de la apero
- /5. tradukinto esperanten aŭ japanen. “P125” signas, ke traduko esperanten
estas farata aŭ jam farita de la grupo Projekto Eroŝenko 125.
- /6. inkludeco en famaj verkaroj. (Ⅰ～Ⅱ) estas por la verkaro japanlingva
kompilita de Takasugi Itiro, (1～6) por la verkaro esperantlingva kompilita de
Mine Yosataka, pri kio vidu en la fino de tiu ĉi artikolo.

●一覧表 La listo

- ・ [最初の外国旅行] /La unua eksterlanda vojaĝo (skizo de blinda E-isto) / **E** / 1913/? (—/5)
- ・ 鳩の家/Domo de kolombo / **E** / 1915/秋田雨雀 (—/—)
- ・ 提灯のはなし/Rakonto de l' lanterno / **J** / 1916.1/Jokohama Salono (Ⅰ/—)
- ・ 雨が降る/Pluvas / **E** / 1916.2 /秋田雨雀 (Ⅰ/—)
- ・ 世界におけるあたらしい精神（横浜での講演）/Nova spirito en la mondo / **E** / 1916.4
/高杉一郎 (Ⅰ/4)
- ・ 今は種まくときで刈りいれのときでない（講演）/Nun estas tempo por semi sed ne por
rikolti (prelego) / **E** / 1916.5/高杉一郎 (Ⅰ/4)
- ・ 復活祭の日/Paskotago / **J** / 1916.6/Jokohama Salono (—/—) ◆p.91 に収録。Legu en p.44.
- ・ 最近のロシア文学にあらわれた女性問題（講演）/[virinaj problemoj en lastatempa rusa
literaturo](prelego) / **E** / 1916.7/高杉一郎 (Ⅰ/—)
- ・ [隠された言葉]/Kaŝitaj vortoj (traduko de Eroŝenko el la angla en **E**)/英語をエロシエン
コが **E** 訳/(1916?)/(—/3)

- ・盲目ということ（ビルマ盲学校への提言）演説/[pri blindeco] /英語 angla/ (1917)
/高杉一郎(Ⅱ/—)
- ・静かな港で（日本を再訪時のあいさつ）/[en haveno trankvila] / **E** / (1919)/高杉一郎
(Ⅱ/—)
- ・魚の悲しみ/Fiŝoj malĝojas / **J** / 1920/宮本正男 (Ⅰ/3)
- ・恩寵の濫費/Malŝparo de favoraj donacoj / **J** / 1920.12/小西岳 (Ⅰ/4)
- ・バイタール物語（インドで拾った話）/Rakonto de Vajtalo / **J** / 1920~1/P125 終了
(Ⅱ/—)
- ・ビルマの伝説/Legendo de Birmo / **J** / 1920~1/P125 途上 (Ⅱ/—)
- ・智慧の壺（インドの童話）/La kruĉo da saĝeco / **J**・**E** / 1920~1/**E** 版は 1952.2 (Ⅱ/5)
- ・無宗教者の殉死/Sinmortigo de senreligiulo / **J** / 1920.12/P125 終了 (Ⅰ/—)
- ・ジプシー女の予言/Antaŭdiro de la ciganino / **E** / 1920.12/秋田雨雀(Ⅱ/1)
- ・沼のほとり/Apud marĉo / **J** / 1921.7/宮本正男 (Ⅰ/3)
- ・一本の梨の木/Unu pirarbo / **J** / 1921.1/Jokohama Salono (Ⅰ/—)
- ・学者の頭/Kapo de scienculo / **J** / 1921.7/竹内登美子 (Ⅰ/3)
- ・カナリヤの死/Morto de kanario / **J** / 1921.7/P125 終了 (Ⅰ/—)
- ・変わり猫/Stranga kato / **J**・**E** / 1921・1923/高杉作品集は日本語版から。峰選集は別途
発見されたエスペラント点字版から (Ⅰ/4)
- ・幸福の船/Ŝipo de feliĉo / **J** / 1921.7/P125 終了 (Ⅰ/—)
- ・せまい檻/Malvasta kaĝo / **J** / 1921.7/宮本正男 (Ⅰ/3)
- ・虹の国/Lando de ĉielarko / **J**（エロシェンコ自身の **E** 版あり）/ 1921.7/宮本正男 (Ⅰ/3)
- ・春の夜の夢/Sonĝo de printempa nokto / **J** / 1921.7/P125 終了 (Ⅰ/—)
- ・鷺の心/Koro de aglo / **J** / 1921.7/坂本昭二 (Ⅰ/4)
- ・松の子/Ido de pinarbo / **J** / 1921.7/P125 終了 (Ⅰ/—)
- ・木星の人間神/Homoj-dioj sur Jupitero / **J** / 1921.7/柴山純一 (Ⅰ/4)
- ・ある対話/Iu dialogo / **J** / (1921?)/P125 終了 (Ⅰ/—)
- ・ある森のなかのできごと/[En arbaro] / **J** / ?/ (1921.10) / ? (—/—)
- ・汽車のなかで/En la vagonaro / **J** / (1921.9) / ? (—/—)
- ・海の王女と漁師/Marregino kaj fiŝisto / **J** / 1921.12/P125 終了 (Ⅰ/—)
- ・二つの小さな死/Du malgrandaj mortoj / **J** / 1921.12/Jokohama Salono (Ⅰ/—)
- ・桃色の雲（童話劇）「桃色の雲」/Persikkolora nubo / **J** / 1921.12/P125 途上 (Ⅰ/—)
- ・理草花/Floro de idealo / **J** / 1922.2/P125 終了 (Ⅰ/—)
- ・夜の狂人（世界の火災）/Incendio de la mondo / **J** / ?/ 1922.5/未 ? (Ⅱ/—)
- ・日本追放記（赤い旗の下に）/[Forpelite el Japanujo] / **J** / 1922.9/P125 途上 (Ⅱ/—)
- ・ひよこの悲劇/La tragedio de kokido / **J** / 1922/中国語から Shi Chengtai (Ⅱ/6)
- ・遠くでとどろく大砲/La paflegoj tondras de malproksimo / **E** / 1922/? (—/1)
- ・私の盲学校生活の一頁/Unu paĝeto en mia lerneja vivo / **E** / 1923.1~2/福岡誠一 (Ⅰ/1)
- ・墜ちるための塔/Turo por fali / **E** / 1923.6~7/高杉一郎 (Ⅱ/1)
- ・春のスケッチ/La kvar printempaj skizetoj / **E** / 1923.6~9/福岡誠一 (Ⅱ/1)
- ・枯葉物語（別訳：落葉物語）/Rakontoj de Velkinta Folio / **E** / 1923.9/高杉一郎 (Ⅱ/1)
- ・世界平和の日/La tago de l' monda paciĝo / **E** / 1923/福岡誠一 (Ⅱ/1)
- ・ゆりかごのうた/Lulkanto / **E** / 1923/高杉一郎 (Ⅱ/—)
- ・愛という字の傷/Cikatro de amo / **J** / ?/ 1923/中国語から Shi Chengtai **E** 訳、高杉一郎和訳
(Ⅱ/6)

- ・時のお爺さん/*Aveto de l' Tempo* / **J** / 1923/Guo Zhu (Ⅱ/6)
- ・赤い花/*Ruĝa floro* / **J**?/1923/中国語から Shi Chegtai 訳、高杉一郎和訳 (Ⅱ/6)
- ・共通語の必要/*La neceso de komuna lingvo* / **E** / 1923/鲁迅の中国語を伊藤敬一が和訳 (Ⅱ/1)
- ・国際語と文学/*La problemo de la internacia rilato* / **E** / 1923/鲁迅の中国語を伊藤敬一が和訳 (Ⅱ/1)
- ・人類人 (わたしは心に) /*Homarano* / **E** / 1923/高杉一郎 (Ⅱ/—)
- ◆冒頭 2 行の 46 言語を p.49 に。 *En p.49, la traduko de la 2 unuaj linioj en 46 lingvoj.*
- ・絶望/*Malespero* / **E** / 1923/高杉一郎 (Ⅱ/—)
- ・学生演劇を見て (劇評) /*[spektante studentajn teatraĵojn]* / **E**?/1923/鲁迅の中国語を伊藤敬一が和訳 (Ⅱ/—)
- ・人類のために/*Por homaro* / **J** / 1924/P125 途上 (Ⅰ/—)
- ・若き天使の失敗/*Fiasco de juna anĝelo* / **J** / (1924) /JokohamaSalono (Ⅰ/—)
- ・[チュコト半島での出会い]/*Renkontiĝo en duoninsulo Ĉukotka* /ロシア語 rusa/1930/? (—/—)
- ・挽歌/*Ĉukĉa elegio* / **E** / 1933.3/高杉一郎 (Ⅱ/2)
- ・牧歌/*Ĉukĉa idilio* / **E** / 1933.4/高杉一郎 (Ⅱ/2)
- ・盲目のチュクチ人/*Blindaj ĉukĉoj* / **E** / 1933.5~8/高杉一郎 (Ⅱ/2)
- ・ソヴェートアルメニア盲人協会について/*[pri soveta armena blindula societo]* / **E** / 1934.12/高杉一郎 (Ⅱ/—)
- ・[チェスの三手詰め問題]/*La trimova ŝakproblemo* / **E** / 1947/? (—/2)
- ・[アフリカの童話]/*Tri ĝemeloj* / **E** / 1952.4/? (—/5)
- ・[朝鮮の民話]/*Ĉielulino* / **E** / 1952.4/? (—/5)
- ・ジナイダ・シャミナへの手紙/*Letero al Zinaida I. Shamina* / **E** / (1952.10)/(—/5)
- ・[トルクメンの童話]/*Aliĥan Timemulo* / **E** / 1952/? (—/5)
- ・[チュクチ人の生活から]/*El vivo de Ĉukĉoj* /ロシア語 rusa/ 1996/? (—/—)
- ・[西洋・東洋の盲人]/*Blinduloj en oriento & okcidento* /ロシア語 rusa/? (—/—)
- ・[物語と伝説]/*Fabeloj kaj legendoj* /ウクライナ語 ukraina/2004? (—/—)

●収録した作品集について referencoj

- ・[日本語] *japanlingva verkaro kompilita de Takasugi Itiro*
高杉一郎編「ワシリイ・エロシェンコ作品集」(みすず書房)
Ⅰ「桃色の雲」1974 年
Ⅱ「日本追放記」1974 年。
- ・[エスペラント] *esperantlingva verkaro kompilita de Mine Yositaka*
峰芳隆編 *Elektitaj verkoj de Vasilij Eroŝenko*
(エロシェンコ選集) (Japana Esperanta Librokooperativo)
1 Lumo kaj Ombro, 1979
2 La tundro ĝemas, 1980
3 Malvasta kaĝo, 1981
4 Stranga kato, 1983
5 La kruĉo da saĝeco, 1995
6 Cikatro de Amo, 1996

記念事業の一つとして、エロシェンコに関するエッセイ・論文集を発行することになった時、出版未経験の身には、不安が大きかった。果たして原稿が集まるか。出版にかかる費用はどうするか。幸い経験豊富な日本エスペラント協会前理事長（現機関誌 *La Revuo Orienta* 編集長）の柴山純一氏が実行委員会会長とエッセイ・論文集編集委員会の委員長を引き受けてくれたので不安は杞憂に終わった。

当初は、大勢の人にエロシェンコのことを知ってもらうため、対訳かあるいは日本語版とエスペラント版の両方を、視覚障害者用には点字版や音声版も、とかなり欲張った計画を考えて意気込んだが、実際は予算と時間の制約に阻まれた。結果的には残念ながら相手言語の要約か **Resumo** をつける程度で墨字版だけになってしまった。それでも、ロシア、中国、ウクライナの海外をはじめ、日本国内含めて 20 編の応募があり、エロシェンコの再評価に繋がるような多彩なエッセイ、論文が集まった。紙幅の関係で、新出投稿を中心として、既出原稿は採録できなかった。日本だけでなく世界的にみても、エロシェンコを紹介するのに大きな功績のあった故高杉一郎氏の長女田中泰子氏に投稿頂いたのは望外の喜びである。本来であれば、エロシェンコ研究の第一人者である峰芳隆氏に責任者をお願いしたかったが、健康上の理由で固辞された。しかし、峰氏からは様々な助言をいただいたり、11 月のサイトワールド（視覚障害者向け総合イベント）の講演展示会用にたくさんの書籍や資料を提供いただいた。記して感謝したい。

本書の表題は「**Vivis・Vojaĝis・Verkis**—生きた・旅した・書いた」とした。エロシェンコは生前、「私が死んだら、墓の上に『生きた、旅した、書いた』とだけ刻んでくれ。」と言っていたという。ユーラシア大陸を股にかけて放浪し、活躍した盲人童話作家の人生を端的に表している。

刊行される記念文集は、日本国内の視覚障害関係福祉施設、盲学校に加え海外の盲人エスペラント組織、エスペラント団体等に寄贈する予定である。今年のエロシェンコ生誕 125 周年（来日 100 周年）を機にエロシェンコの再評価に少しでも寄与することができればこれ以上の喜びはない。

本書の刊行は以下の皆様のご理解ご支援なしには不可能であった。記して感謝したい。

立川福祉基金の助成をいただいた東京日本橋ライオンズクラブ、その仲介の労を執っていただいた田中徹二副会長、柴山委員長をはじめとする編集委員の皆様、本事業を理解し支えていただいた会員各位、また、本事業全体を後援いただいた一般財団法人日本エスペラント協会、日本盲教育史研究会、サイトワールド講演展示に関し福祉助成金をいただいた日本盲人福祉委員会、奨学金を交付いただいた一般社団法人関西エスペラント連盟にはこの場を借りてお礼申し上げる。

2015 年 9 月 編集委員会 事務局 引田秋生

編集委員会委員長 柴山純一

同 編集委員 広高正昭 堀泰雄 石川一也 望月正弘 手塚登士雄
佐々木照央

Insigno de Vasilij Eroŝenko je lia naskiĝo 125-jara (desegnita de Yazima Hiroŝi)

エロシエンコ生誕 125 周年記念バッジ (谷島博原画)

【kovrila foto / 表紙写真】

"Portreto de Eroŝenko staranta", liverita de *Kyoto Lighthouse*, Kioto.

「エロシエンコ立像」、写真提供：社会福祉法人京都ライトハウス

【dorskovrila bildo / 裏表紙絵】

"Portreto de sinjoro Eroŝenko" fare de Nakamura Tsune,

laŭ ekspozicio en la Ŝtata Muzeo de Moderna Arto, Tokio, prenita el Vikipedio.

「エロシエンコ氏の肖像」、中村彝画、国立近代美術館所蔵、出典：ウィキペディア

Vivis · Vojaĝis · Verkis — 生きた · 旅した · 書いた

Esearo omaĝe al Vasilij Eroŝenko, 1890-1952 エロシエンコ生誕 125 周年記念文集

2015 年 10 月 5 日発行

定価 本体価格 800 円 + 税 (800JPY)

Redaktis kaj eldonis: la Komitato por Celebri la 125-jaran Jubileon de Eroŝenko
(estro: Sibayama Zyun'iti)

Distribuas: Japana Esperanto-Instituto

JP-162-0042 Tôkyô-to Sinzyuku-ku Waseda-mati 12-3

tel.: +81-3-3203-4581, fakso: +81-3-3203-4582, uea-konto: jeia-b

e-poŝto: esperanto@jei.or.jp retejo: <http://www.jei.or.jp/>

編集・発行: エロシエンコ生誕 125 周年記念事業実行委員会 (代表: 柴山純一)

販売: 一般財団法人日本エスペラント協会

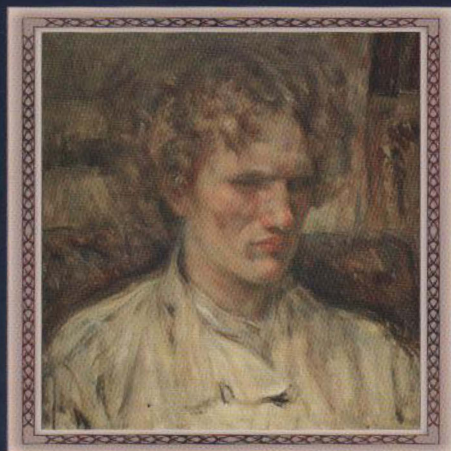
〒162-0042 東京都新宿区早稲田町 12-3 Tel: 03-3203-4581, Fax: 03-3203-4582

電子メール: esperanto@jei.or.jp ウェブサイト: <http://www.jei.or.jp/>

郵便振替口座: 00130-1-11325

Presis en Tokio, Japanio / 印刷・製本: 株式会社サンワ

ISBN978-4-88887-092-4 C1098¥800E

Vivis•Vojaĝis•Verkis — 生きた•旅した•書いた
Esearo omaĝe al Vasilij Eroŝenko, 1890-1952

ISBN978-4-88887-092-4 C1098¥800E